

**UNIVERSITATEA NAȚIONALĂ DE APĂRARE „CAROL I”
CENTRUL DE STUDII STRATEGICE DE APĂRARE ȘI SECURITATE**

IMPACT STRATEGIC

Nr. 3[20]/2006

Șos. Panduri, nr. 68-72, sector 5
Telefon: (021) 319.56.49; Fax: (021) 319.55.93
E-mail: cssas@unap.ro; Adresă web: <http://cssas.unap.ro>

**EDITURA UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE „CAROL I”
BUCUREȘTI**

Consiliul editorial:

Prof. univ. dr. Marius Hanganu, președinte

C.S. I dr. Constantin Moștofleu, președinte executiv, editor-șef

C.S. I dr. Nicolae Dolghin

Prof. dr. Hervé Coutau-Bégarie (Institutul de Strategie Comparată, Paris, Franța)

Prof. dr. John L. Clarke (Centrul European pentru Studii de Securitate "George C. Marshall")

Prof. univ. dr. ing. Adrian Gheorghe (Swiss Federal Institute of Technology, Zurich, Elveția)

Dipl. ing. dr. Josef Janošec (Institute for Strategic Studies, Defence University, Brno, Cehia)

C.S. I dr. Gheorghe Văduva

Conf. univ. dr. Ion Emil

Colegiul de redacție:

Redactor șef: C.S. Vasile Popa

Secretar de redacție: Corina Vladu

Redactor: George Răduică

Referenți științifici:

Prof. univ. dr. Mihai Velea

C.S. I dr. Grigore Alexandrescu

Responsabilitatea privind conținutul revine în totalitate autorilor, respectând prevederile Legii nr. 206 din 27.05.2004 referitoare la buna conduită în cercetarea științifică.

ISSN 1582-6511

CUPRINS

ACTUALITATEA POLITICO-MILITARĂ

ONU, în lupta globală cu terorismul

Dr. Mircea MUREȘAN.....7

Liderii, carisma și transformarea în Armata României

Dr. Mihail ORZEAȚĂ14

GEOPOLITICI ȘI GEOSTRATEGII PE TRAIECTORIA VIITORULUI

Împotriva nivelului operativ

Dr. Hervé COUTAU-BÉGARIE 19

Confruntarea forțelor maritime ale națiunilor europene cu provocările secolului 21

Dr. Krzysztof KUBIAK 22

Impactul geopolitic și managerial în criza financiară din Asia de Sud-Est

Dr. Ion PETRESCU 30

Oleoductul Baku-Tbilisi-Ceyhan: implicații geopolitice și geoeconomice în Asia Centrală și Caucaz

Dr. Gheorghe MINCULETE, Dr. Maria Magdalena POPESCU 36

NATO ȘI UNIUNEA EUROPEANĂ: POLITICI, STRATEGII, ACȚIUNI

A înțelege transformarea militară a NATO

Frank H.J. HYE42

Politica NATO față de zona Extinsă a Mării Negre – o nouă înțelegere transatlantică?

Dr. Ioan CRĂCIUN49

Provocări ale integrării europene

Dr. Petre DUȚU, Daniel PĂTRĂȘCOIU53

Politica Uniunii Europene de consolidare a securității mediului

Vasile POPA58

SECURITATE ȘI STRATEGIE MILITARĂ

Grupurile Tactice de Luptă – instrumente operaționale ale strategiei europene de securitate

Dr. Ion DRAGOMAN, Marius MILITARU 63

„Homeland Security” sau securitatea spațiului de interes

Alexandra SARCINSCHI68

ANALIZE, SINTEZE, EVALUĂRI

Consens și dezacord în problema dosarului nuclear iranian

Dr. Constantin-Gheorghe BALABAN71

EVENIMENT STRATEGIC

Strategia de Securitate Națională a României - o nouă viziune europeană și euro-atlantică -

Cristian BĂHNĂREANU76

PUNCTE DE VEDERE

Diplomația nucleară ruso-americană la cumpăna mileniilor

Iulia BĂDĂLUȚĂ79

SOCIETATE INFORMAȚIONALĂ. PACE ȘI RĂZBOI

Militarii pe calea păcii

Jean DUFOURCQ84

O nouă generație a tehnologiei conflictelor militare - a patra generație a războiului

Dr. Sorin TOPOR87

NOTE DE LECTURĂ

„Securitatea și dreptul internațional: provocări la început de secol XXI”

A.S.93

AGENDA CSSAS

Activități ale CSSAS iulie-septembrie 2006

Irina CUCU.....95

CONTENTS

THE POLITICAL-MILITARY PRESENT

The United Nations, in the global fight on terror - Mircea MUREȘAN, PhD/p.7
Leaders, charisma and transformation of the Romanian Armed Forces - Mihail ORZEATĂ, PhD/p.14

GEOPOLITICS AND GEOSTRATEGIES ON THE FUTURE'S TRAJECTORY

Contre l'opératique - Hervé COUTAU-BÉGARIE, PhD/p.19
European nations' Navies facing the challenges of the 21st century - Krzysztof KUBIAK, PhD/p.22
The geopolitical and managerial impact in the financial crisis from the South East Asia - Ion PETRESCU, PhD/p.30
Baku-Tbilisi-Ceyhan pipeline: geopolitical and geoeconomic implications in Central Asia and Caucasus - Gheorghe MINCULETE, PhD, Maria-Magdalena POPESCU, PhD/p.36

NATO AND EU: POLITICS, STRATEGIES, AND ACTIONS

Comprendre la transformation militaire de l'OTAN - Frank H.J. HYE/p.42
NATO policy towards the Wider Black Sea Area - a new transatlantic bargain? - Ioan CRĂCIUN, PhD/p.49
Les défis de l'intégration européenne - Petre DUȚU, PhD, Daniel PĂTRĂȘCOIU/p.53
The European Union policy on strengthening the environmental security - Vasile POPA /p.58

SECURITY AND MILITARY STRATEGY

Tactical battle groups - operational instruments of the European security strategy - Ion DRAGOMAN, PhD, Marius MILITARU/p.63
"Homeland Security" or the security of the space of interest - Alexandra SARCINSCHI/p.68

ANALYSIS. SYNTHESIS. EVALUATIONS

Consensus and disagreement on Iranian nuclear problem - Constantin-Gheorghe BALABAN, PhD/p.71

STRATEGIC EVENT

Romania's National Security Strategy - a new European and Euro-Atlantic vision - Cristian BĂHNĂREANU/p.76

POINTS OF VIEW

The Russian-American nuclear diplomacy at the millenium crossroads - Iulia BĂDĂLUȚĂ/p.79

INFORMATIONAL SOCIETY. PEACE AND WAR

Les militaires sur le chemin de la paix - Jean DUFOURCQ/p.84
A new generation of military conflict technology - the fourth generation warfare - Sorin TOPOR, PhD/p.87

REVIEWS

Security and international law: challenges at the beginning of the XXIst century - A.S./p.93

CDSSS' AGENDA

The activities of the Centre for Defence and Security Strategic Studies, July-September 2006 - Irina CUCU/p.95

ONU, ÎN LUPTA GLOBALĂ CU TERORISMUL

Dr. Mircea MUREȘAN

Extinderea fără precedent a fenomenului terorist la scară mondială și acutizarea sa continuă impun o intensificare fermă a colaborării și cooperării internaționale, adoptarea unei strategii globale de luptă împotriva acestei grave amenințări la adresa umanității, la care să fie angajate activ și coerent statele, organizațiile internaționale și regionale, guvernamentale și neguvernamentale, instituțiile politice, sociale, financiare, culturale, media etc. Atât experții domeniului, cât și oamenii politici constată că terorismul a devenit foarte rapid o problemă globală, care cere soluții radicale, acțiuni sistematice, coerente, cu implicarea întregii comunități internaționale. Despre necesitatea unei asemenea implicări vorbește și noua Strategie de Securitate Națională a României: „Terorismul nu poate fi ignorat și nu poate fi tolerat. El poate și trebuie să fie învins prin solidaritate internațională și acțiune colectivă”¹.

La Summit-ul internațional asupra democrației, terorismului și securității din luna martie 2005, de la Madrid, ONU propunea adoptarea unei strategii mondiale de luptă împotriva acestui flagel teribil. Măsura se revelează și în prezent mai mult decât necesară, având în vedere faptul că amenințarea terorismului vizează toate statele și popoarele lumii, întregul set de valori esențiale apărute de Națiunile Unite: primatul dreptului, protecția civililor, respectul mutual între popoarele de confesiuni și culturi diferite și reglementarea pașnică a conflictelor. La ea a lucrat intens Grupul la nivel înalt constituit de secretarul general ONU pentru a studia amenințările mondiale și a recomanda schimbările ce se cer aduse sistemului global. Strategia pe care o enunța, în 2005, *number one* al ONU cuprindea măsuri: de descurajare a grupurilor de nemulțumiți în alegerea terorismului ca tactică pentru a-și atinge obiectivele, de a interzice teroriștilor mijloacele cu care să-și ducă atacurile, de a descuraja statele să mențină terorismul și a apăra drepturile omului în lupta contra terorismului.

Gravitatea unei asemenea amenințări globale a determinat ONU și instituțiile sale specializate să joace un rol central în cadrul negocierii și adoptării a 12 tratate internaționale contra terorismului și în pregătirea convenției de interzicere a terorismului sub toate formele sale. Grupul la nivel înalt a apreciat ca necesară elaborarea unei definiții a terorismului care să arate clar că orice act constituie un act de terorism, dacă intervenția sa urmărește să cauzeze moartea sau să rănească grav civili și noncombatanți, în scopul de a intimida o populație sau de a constrânge un guvern ori o organizație internațională să îndeplinească un act sau să se abțină de a-l săvârși.

Între inițiativele concrete luate de ONU pentru combaterea terorismului² se înscriu și Convenția Națiunilor Unite asupra represiunii finanțării terorismului și Rezoluția 1566 (2004) a Consiliului de Securitate privind crearea unui fond internațional de indemnizații pentru victimele actelor de terorism și membrii familiilor lor, provenind, parțial, din averile confiscate de la organizațiile teroriste, membrii acestora și comanditari.

Intensificarea fără precedent a activității teroriste

O evaluare strategică recentă a experților Departamentului de Stat al SUA³ demonstrează că tendința pe termen lung a terorismului internațional este de a se organiza pe celule de patru persoane sau de a acționa ca indivizi izolați, ce reprezintă „microactori” extrem de greu de detectat sau de combătut, datorită apelului la tehnologiile moderne și la instrumentele globalizării. Prin includerea, de către Centrul național al antiterorismului (CNC), însărcinat cu culegerea datelor, a tuturor actelor teroriste, nu numai a celor relevante ale terorismului internațional, adică implicând cetățeni sau teritorii din mai mult de două state, s-a văzut că cifrele care totalizează desfășurarea unor asemenea acte la nivel global sunt impresionante: în 2005, ele

se ridică la 11.111 atacuri, în care au murit peste 14.600 persoane, în majoritatea lor în Irak.

Chiar și fără modificarea modului de recensământ, analiștii fenomenului terorist descoperă o dinamizare și radicalizare a acțiunilor terorismului internațional, o continuare pe alte coordonate, superioare, a violenței, elemente care impun sporirea solidarității societăților civile în lupta cu acest flagel. Faptul că se acționează tot mai intens prin indivizi izolați este dovedit de cele 360 atacuri suicidare, care au produs circa 3000 de morți, reprezentând în jur de 20 la sută din numărul de victime. Cifrele CNC indică un număr de 7497 persoane ucise, rănite sau dispărute în atentatele teroriste de anul trecut, între care au fost uciși sau răniți 1000 copii, 6500 polițiști, 170 credincioși și 100 jurnaliști. Activitățile teroriste își găsesc un ajutor considerabil în „statele răului”, state care le sprijină moral și material. Lista neagră a statelor care susțin activ terorismul cuprinde: Iranul, Cuba, Coreea de Nord, Libia (pe punctul de a fi scoasă de pe listă, datorită măsurilor luate pe planul neproliferării armelor de distrugere în masă și sprijinului luptei antiteroriste), Sudan și Siria. Evaluarea experților americani arată că principalii conducători Al-Qaeda, care au inspirat adesea activitatea teroristă, nu mai sunt capabili să o conducă direct, ca în trecut. Deși Osama bin Laden mai influențează ideologic adepții din lume, rolul său operațional, ca și al celorlalți conducători Al-Qaeda, s-a redus considerabil, datorită hărțuirii internaționale la care au fost supuși.

Obiectivul consistent de a-i priva pe teroriști de locurile de refugiu din regiunile de la frontierele unor state a necesitat și necesită, în continuare, aplicarea unei strategii regionale care implică o acțiune coordonată între SUA, alte state și instituții regionale și multilaterale⁴. Cele mai mari probleme le ridică, în prezent, zonele frontaliere ale Afganistanului, Somaliei, regiunea frontalieră comună dintre Argentina, Brazilia și Paraguay și marea Célèbes, dintre Filipine și Indonezia. Documentul menționat apreciază că cheia unei strategii eficiente de refuz al adăpostirii teroriștilor o constituie întărirea capacității statelor partenere și a cooperării între state.

Unul din fronturile principale ale războiului global contra terorismului este considerat Irakul, câmpul cel mai important de bătălie pentru Al-Qaeda și alte elemente cu care acesta cooperează. Cu toate că, prin eforturi internaționale reunite, s-a

reușit să se limiteze acțiunile acestei periculoase grupări teroriste radical islamiste în statele limitrofe Irakului, să i se perturbe operațiunile și să-i fie capturați sau uciși tot mai mulți conducători, Al-Qaeda păstrează încă legături pe teritoriul irakian, iar capacitatea sa de recuperare și adaptare la noua situație creată rămâne considerabilă. Raportul consemnează faptul că rețele de importanță strategică semnificativă sprijină aflusul de teroriști străini în Irak, ceea ce, alături de alte argumente peremptorii, conduce la concluzia că lumea se află abia în prima fază a unui război de durată cu terorismul, în care coaliția multinațională va avea de înfruntat un inamic tenace, pe parcursul anilor următori.

Strategie mondială antiteroristă propusă de ONU

Efortul internațional de prevenire și combatere a terorismului a căpătat în ultimii doi ani mai multă consistență și fermitate, materializându-se în inițiative și activități multilaterale pe strategii coerente, ce au în vedere factorii de risc terorist care amenință securitatea și interesele statelor, comunitatea internațională. În acest context, la nivel strategic, în țara noastră, se apreciază că lupta împotriva terorismului trebuie dusă cu respectarea strictă a principiilor democrației, dreptului internațional, demnității umane, a drepturilor fundamentale ale omului, în condițiile în care nu pot exista nici o înțelegere și nici un compromis în relațiile cu teroriștii. Statele și organizațiile angajate trebuie să găsească un echilibru rezonabil și eficient între protecția libertăților și drepturilor democratice, pe de o parte, și - pe de altă parte - restricțiile, constrângerile și măsurile punitive necesare, inclusiv prin asigurarea transparenței responsabile și a dreptului la informare⁵.

În documentul la care facem referire, principalele direcții de acțiune ale instituțiilor naționale care au atribuții în domeniul luptei împotriva terorismului se consideră că vor fi: întărirea cooperării internaționale, inclusiv prin relansarea eforturilor vizând definirea cuprinzătoare a terorismului și stabilirea normelor și procedurilor standard de operare; realizarea consensului între forțele politice, organizațiile nonguvernamentale și societatea civilă cu privire la necesitatea promovării politicii de „toleranță zero” în lupta împotriva terorismului; perfecționarea sistemului național de management

al crizelor; o mai bună cunoaștere a structurilor, metodelor și tehnicilor teroriste.

Totodată, actuala Strategie națională de securitate accentuează faptul că se impune elaborarea unei noi strategii de luptă împotriva terorismului, având ca scop: revigorarea bazei doctrinare și normative a întrebuintării forțelor; prevenirea, descurajarea și contracararea proactivă a pericolului terorist prin acțiuni desfășurate împreună cu Uniunea Europeană, NATO și statele partenere, inclusiv în zonele generatoare de terorism; armonizarea eforturilor politice, diplomatice, ale serviciilor de informații și ale forțelor armate angajate în lupta împotriva terorismului, îndeosebi printr-o mai bună cooperare și coordonare operațională. Strategia, ce va legitima participarea forțelor naționale la războiul global împotriva terorismului, va genera, totodată, convergența eforturilor, sprijinul activ al populației și reducerea vulnerabilităților în situații de criză.

Susținând acest demers elaborativ convergent, la care par să achieseze tot mai multe state, ONU dovedește că a înțeles pe deplin necesitatea structurării unei strategii globale de luptă cu teroarea, mai ales după erorile de strategie antiteroristă comise de unele puteri statale de primă mărime, dar și ca urmare a amplitudinii pe care o dezvoltă fenomenul terorist pe plan internațional. Nevoia stringentă de punctare a unor căi de acțiune clare pentru combaterea terorismului fără frontiere a luat forma unui document important, constituit dintr-o sumă de recomandări făcute de secretarul general al ONU, în Raportul prezentat, la 2 mai 2006, în fața Adunării Generale a organizației⁶. Fără a-și aroga integralitatea unei strategii definitiv structurate, Raportul lansează mai multe propuneri de întărire a capacității sistemului Națiunilor Unite de a ajuta statele să lupte contra terorismului și de coordonare mai bună a activităților domeniului.

Ideea forte care se desprinde de aici este că o campanie mondială împotriva terorismului ar trebui să angajeze, deopotrivă, Națiunile Unite, societatea civilă și sectorul privat. Adunarea Generală ONU și Consiliul de Securitate, alte reuniuni organizate de ONU sau de alte instanțe internaționale pot susține constant, în „veritabil spirit multilateralist“, faptul că terorismul nu se justifică, îl pot condamna cu vehemență, așa cum o fac și o pot face diverse organizații regionale, în cadrul unor summit-uri proprii. Prin demersuri unite, teroriștii ar putea fi privați de mijloacele de acțiune, de accesul la armele convenționale, ca și la armele de distrugere

în masă. Mergând mai departe, secretarul general al ONU intuiește semnificația unei strategii țintite împotriva terorismului, care este mult mai mult decât exprimarea voinței de acțiune preventivă sau găsirea celor mai bune riposte la eventualele atentate.

Elementul prim pe care se sprijină strategia propusă de Kofi Annan îl reprezintă cei cinci piloni definiți de acesta: descurajarea populațiilor de a recurge la terorism; privarea teroriștilor de mijloace de acțiune; descurajarea statelor de a susține terorismul; întărirea capacității lor de luptă antiteroristă și de apărare a drepturilor omului.

În mod cert, descurajarea populațiilor de a recurge la terorism sau de a-l susține poate fi realizată, dacă se reușește crearea celei mai mari distanțe posibile între teroriști și cei care ar fi tentați să se ralieze cauzei lor. Este justă aprecierea oficialilor Națiunilor Unite că o campanie mondială, la care să participe guvernele, ONU, societatea civilă și sectorul privat, ar face să se știe că terorismul este inacceptabil, sub toate formele sale, și că se dispune de mijloacele cele mai bune și mai eficace la care să poată recurge cei care au de prezentat doleanțe legitime. Mijlocul cel mai bun pe care îl sugerează secretarul general pentru transmiterea acestui mesaj consistă în acordarea unei mai mari importanțe și unui mai mare ajutor victimelor terorismului, ca și familiilor lor, prin instituirea unui sistem de asistență care să-i sprijine pentru reintegrarea în societate și regăsirea unei existențe demne, productive. De altfel, este știut că Națiunile Unite acționează constant pentru crearea unei mișcări de solidaritate internațională în favoarea acestor victime, fondată pe respectul demnității lor și pe compasiune. Demersul respectiv a determinat deja ca numeroase grupări teroriste să renunțe la activitatea lor, din cauza pierderii simpatizanților. Totuși, se consideră că nu trebuie slăbite preocupările față de orice situație susceptibilă de a fi exploatată de teroriști și nici eforturile de a provoca dezafectarea elementelor care îi susțin direct pe teroriști, de a-i împiedica pe moderați să devină militanți extremiști, iar pe aceștia din urmă să devină teroriști. O perspectivă reală poate fi deschisă luptei mondiale antiteroriste doar prin probarea de către ONU „a unei intransigențe absolute“⁷. Acest lucru este posibil, mai ales acum, după summit-ul mondial din 2005, la care statele membre ONU au condamnat, pentru prima dată, la unison, ferm, „terorismul sub

toate formele sale și în toate manifestările sale, indiferent de autori, locuri și modalități, căci el constituie una din amenințările cele mai grave la adresa păcii și securității internaționale⁴⁸. Dar, așa cum se apreciază în Raportul prezentat Adunării Generale, statele membre au obligația „de a deveni părți la cele 13 instrumente internaționale relative la prevenirea și reprimarea terorismului global, care nu numai că au o importanță considerabilă pe plan practic, dar și subliniază, în același timp, că comunitatea mondială nu tolerează activitățile teroriste și este hotărâtă să le combată⁴⁹. Statele membre trebuie să facă tot posibilul pentru a transforma în realitate acea Convenție globală asupra terorismului internațional, care ar evidenția și mai clar unitatea comunității internaționale și ar întări autoritatea morală a ONU.

Rolul atribuit societății civile și autorităților religioase, precum și mass-media este unul esențial: acestea pot intensifica puternic campania la nivel local, regional și global, subliniind atât suferințele victimelor terorismului și alte consecințe ale actelor sale criminale, cât și gravele repercusiuni economice, încetinirea dezvoltării și erodarea statului de drept și, mai mult, organizând mișcări de opoziție nonviolente, însă foarte eficiente. ONU este dispus să desemneze un coordonator care să ajute grupele societății civile în lupta antiteroristă, pentru a le armoniza acțiunea. Se crede că, în prevenirea și reprimarea terorismului, sunt eficiente măsurile numeroase luate pe termen scurt. Instituțiile de cercetare de pretutindeni s-ar putea consacra studiului dinamicilor terorismului, propunând pentru strategia globală antiteroristă măsuri pe termen lung pentru remedierea situațiilor susceptibile de a fi folosite de teroriști pentru a-și face noi adepți.

Tot societatea civilă este chemată să joace un rol primordial în discreditarea mesajelor ultra-naționaliste și xenofobe, în combaterea, alături de media și statele membre ONU, a ideologiilor extremiste, ce favorizează violența și intoleranța, și ale căror susținători sprijină grupările teroriste. Promovarea toleranței religioase și etnice în cadrul învățământului va încuraja libertatea gândirii, toleranța și moderația, iar nu militantismul și extremismul.

O strategie globală în domeniu nu poate ignora conflictele violente, pe fondul cărora apar noi grupări teroriste, se înmulțesc atentatele suicidare, mai ales în contextul ocupației străine. În această privință, sunt de remarcat inițiativele ONU ce

angajează organismele sale să ajute statele membre în întărirea capacităților naționale de prevenire a conflictelor, să-și realizeze sisteme proprii de alertă rapidă și indicatori de risc în declanșarea unui conflict violent local sau regional, ca și performanțele sale în desfășurarea negocierilor, în medierea conflictelor, îndeosebi pe teren, și în consolidarea păcii.

Teroarea este stimulată și de slaba guvernare, de limitarea drepturilor civile și a celor politice, ca și de încălcarea drepturilor omului. În aceste cazuri, strategia ONU proiectează ca soluție evitarea recurgerii la măsuri antiteroriste cu folosirea excesivă a forței, care pot genera contraviolență, reacții nedorite din partea populației, chiar trecerea de partea teroriștilor.

În egală măsură, generează terorism discriminarea etnică și religioasă, excluderea politică și marginalizarea socio-economică. Neintegrarea minorităților sau a emigranților naște ranchiună, care poate facilita recrutarea de teroriști. Pe plan economic și social, șomajul tinerilor, care în unele țări atinge cote alarmante, asociat cu alte forme de excludere, creează un melanj exploziv, făcând să progreseze extremismul și, mai departe, terorismul. Un efect pozitiv, antiterorist, îl are, în acest caz, îndeplinirea obiectivelor dezvoltării și integrării sociale.

Este esențială, în combaterea terorismului, privarea teroriștilor de mijloacele de comitere a atentatelor: împiedicarea acestora de a crea și transfera fonduri, de a-și procura arme, a recruta și forma cadre, precum și de a se deplasa și comunica, mai ales prin Internet. În acest fel, pot fi prevenite noile atentate. Rolul activ în combaterea terorii și a sprijinirii teroriștilor îl dețin, la acest capitol, Convenția internațională pentru represiunea finanțării terorismului, la care până în prezent au aderat 153 state, și întregul sistem de sancțiuni financiare instituit de ONU.

Procurarea de arme, mai ales arme de distrugere în masă, este extrem de periculoasă, datorită potențialului distructiv enorm pe care îl dețin armele biologice, chimice sau radiologice. În sfera armelor clasice, ONU își intensifică măsurile de interzicere a fabricării, traficului ilicit de arme de foc și piese ale acestora, elemente de muniții, de combatere și eliminare a comerțului ilicit de arme ușoare și de mic calibru. Este, de asemenea, în atenție prevenirea transferului ilicit de sisteme portabile de apărare aeriană, care se folosesc deja de

către teroriști, întărirea controlului asupra armelor ușoare și munițiilor, dezvoltarea de programe mai eficace de dezarmare, demobilizare și integrare, pentru a-i împiedica pe teroriști să-și procure arme din zonele de conflict.

În ce privește armele nucleare, recenta adoptare a Convenției internaționale pentru represiunea actelor de terorism nuclear are menirea să permită statelor de a împiedica grupurile de teroriști să intre în posesia materiilor nucleare. Pericolul terorismului biologic îndeamnă organizația mondială să caute soluții noi, adaptate naturii acestuia, să adopte măsuri preventive suplimentare, un cod de conduită al specialiștilor în biotehnologie, să inițieze acțiuni noi privind problema dublei utilizări.

Strategia globală împotriva terorismului trebuie să includă, totodată, „efortul statelor de a-și întări capacitatea de a proteja mai bine țintele vulnerabile și de a organiza o ripostă care să fie cât mai adaptat posibilă”¹⁰. Aceasta presupune o abordare profesionistă a răspunsurilor la atacurile teroriste și realizarea unui parteneriat cu comunitățile și sectorul privat, pentru diminuarea riscurilor.

Comunitatea internațională are adoptate rezoluții importante care urmăresc descurajarea statelor de a susține grupările teroriste, invitându-le să se abțină de la a organiza, finanța, încuraja, facilita sau de a sprijini în orice fel activități teroriste și de a lua măsurile pe care le doresc pentru ca teritoriul lor să nu servească desfășurării unor asemenea activități. Pentru statele care nu dispun de capacitățile necesare se propune cooperarea cu comunitatea internațională în întărirea mijloacelor lor și promovarea unui stat de drept efectiv. ONU va proceda în continuare cu fermitatea necesară în aplicarea de sancțiuni statelor ce oferă azil sau asistență teroriștilor.

Un alt pilon al viitoarei strategii globale, cel referitor la întărirea capacității statelor de prevenire a terorismului, include mijloacele identificate de ONU prin care statele pot să-și consolideze această capacitate preventivă, ca și mijloacele prin care organizația le poate acorda asistență în domeniu. Domeniile prioritare în care se apreciază că trebuie acționat sunt: promovarea statului de drept, respectul drepturilor omului și instaurarea de sisteme de justiție penală eficace; promovarea unei educații de calitate și a toleranței religioase și culturale; lupta contra finanțării terorismului; securitatea transporturilor; Internetul în serviciul luptei cu terorismul; întărirea protecției țărilor

vulnerabile și a mijloacelor de intervenție în cazul atacurilor contra acestor ținte; întărirea capacității statelor de a evita ca teroriștii să pună mâna pe materii nucleare, biologice, chimice sau radiologice și asistență pentru ca ele să se pregătească mai bine să facă față unor asemenea atacuri. Importantă este mobilizarea resurselor necesare statelor pentru lupta cu terorismul, dar și promovarea coordonării activităților de luptă antiteroristă pe scara sistemului Națiunilor Unite, care cuprinde: ameliorarea schimbului de informații, raționalizarea mecanismelor de stabilire a raporturilor înaintate de state organizației, instituționalizarea Echipei speciale de luptă contra terorismului.

Apărarea drepturilor omului în contextul terorismului și luptei antiteroriste face, de asemenea, parte din strategia de luptă împotriva terorismului. Statele trebuie să condamne categoric actele, metodele și practicile teroriste, forme și manifestări ce duc la aneantizarea drepturilor omului, a libertăților fundamentale și democrației, să vegheze ca măsurile pe care le iau pentru a lupta cu terorismul să fie conforme cu obligațiile ce le incumbă în virtutea dreptului internațional, în special instrumentele relative la drepturile omului, la dreptul refugiaților și dreptul internațional umanitar.

Pentru o cooperare lărgită la nivelul Consiliului de Securitate

Delegațiile statelor remarcă, în prezent, prea puțină convergență în acțiunile comitetelor Consiliului de Securitate însărcinate cu lupta contra terorismului¹¹. În ședința din 30 mai a.c., Consiliul de Securitate îndemna comitetele respective să întărească dialogul și cooperarea și să-și raționalizeze metodele de lucru, pentru a răspunde obligațiilor ce le revin: de a sancționa Al-Qaeda și talibanii, a duce lupta antiteroristă și a preveni proliferarea armelor NBC.

Multe delegații au cerut revizuirea procedurilor de înscriere și de radiere a numelor indivizilor sau entităților ce figurează pe Lista recapitulativă a celor implicați în activități teroriste. În patru rezoluții diferite (1267 din 1999, 1333 din 2001, 1390 din 2002 și 1455 din 2003), Consiliul de Securitate obligă statele să blocheze averile, să împiedice intrarea sau tranzitul pe teritoriul lor, ca și furnizarea, vânzarea sau transferul de arme și material militar indivizilor și entităților ce figurează pe această listă. Sunt de remarcat aspecte legate de

folosirea de către Al-Qaeda a Internetului sau lupta contra ideilor preconcepute precum asimilarea de către Islam a terorismului, dar și dificultățile de ordin juridic și politic în aplicarea de sancțiuni indivizilor, în procedurile vizând includerea și ștergerea numelor de pe listă. De asemenea, se constată că Echipa de supraveghere și-a întărit legăturile cu organele internaționale și regionale, colaborarea cu Interpolul, cooperarea cu Organizația Aviației Civile Internaționale (OACI), Asociația de Transport Aerian Internațional (IATA) și OSCE. Pe linia exigențelor noi puse în fața statelor, Comitetul contra terorismului (CCT) a adoptat un instrument analitic, „Evaluarea preliminară de aplicare”, ce permite o supraveghere sistematică și transparentă a respectării dispozițiilor Rezoluției 1373 privind lupta antiteroristă.

Statele, au subliniat membrii delegațiilor prezente, trebuie să identifice domeniile de acțiune prioritare și să-și facă cunoscute nevoile eventuale în materie de asistență tehnică. De asemenea, trebuie să întărească cooperarea cu organizațiile regionale și subregionale, iar pentru a spori legitimitatea sancțiunilor ONU și, prin aceasta, eficacitatea lor, să găsească un echilibru între acțiunile preventive și garanțiile pentru indivizii incriminați. Numai o acțiune globală dusă de Națiunile Unite în cadrul unei strategii active ar permite să se pună capăt accesului teroriștilor la ADM. Nu va trebui făcut nici un compromis în asigurarea măsurilor antiteroriste în conformitate cu dreptul internațional. Realizarea unei cooperări largite între cele trei comitete ONU, organizațiile regionale și subregionale, instituțiile financiare și organismele multilaterale va conduce la o soluție completă și viabilă în combaterea amenințării reprezentate de terorism.

Acțiunea pe o singură voce, coerentă și coordonată, a celor trei comitete ONU ar putea avea rezultate notabile în combaterea terorismului, în realizarea unui parteneriat activ cu organizațiile regionale și organismele multilaterale în aplicarea sancțiunilor, în găsirea unor soluții pertinente și inteligente pentru ducerea luptei în acest veritabil război declanșat de terorismul internațional.

Concluzii

O strategie mondială antiteroristă este o necesitate imperioasă, în condițiile în care statele se găsesc tot mai vulnerabile în fața terorismului

și a urmărilor sale. Acestea sunt solicitate să-și asume responsabilități majore în lupta cu flagelul terorismului. Racordate la o strategie inițială, statele membre ale ONU vor putea să o revadă periodic și, așa cum subliniază secretarul general, să ceară socoteală celor responsabili. Diversele organisme din sistemul ONU vor juca un rol important în aceste demersuri, ajutate fiind de Echipa specială de luptă împotriva terorismului, care va realiza coordonarea acțiunilor. Acum, după ce începutul a fost făcut, ONU, guvernele, instituțiile regionale, comunitățile umane și societatea civilă trebuie să-și unească forțele pentru a da contur și viabilitate unei strategii globale care să pună capăt pentru totdeauna flagelului terorist. Viitorul va arăta dacă demersurile inițiate de ONU au fost benefice și vizionare.

Se pare că s-a conștientizat îndeajuns, la nivelul instituțiilor internaționale, că lupta cu terorismul nu este doar o problemă de intervenție militară, ci și una de soluții și oportunități de îmbunătățire a calității vieții, de promovare a păcii prin dialoguri interculturale¹², prin susținerea și îmbunătățirea programelor educaționale interculturale. Cele mai bune practici deduse din experiența organizațiilor regionale, subregionale și globale ar putea contribui semnificativ la eforturile de prevenire a terorismului și de luptă împotriva acestuia. Va trebui încurajată crearea de sinergii între diferite organisme participante la astfel de acțiuni, pentru a se reacționa eficace în cazul unor atentate teroriste. Este necesar să fie pus în aplicare un program de activitate coordonat la scara sistemului, pentru a asigura o foarte mare eficacitate a strategiei comunității internaționale și a întări cooperarea la nivel subregional, regional și global în domeniul luptei cu terorismul.

NOTE:

¹ România, Președintele, Strategia de Securitate Națională a României, România Europeană, România Euro-Atlantică: pentru o viață mai bună într-o țară democratică, mai sigură și prosperă, București, 2006, p. 14.

² À Madrid, le Secrétaire Général propose une stratégie mondiale de lutte contre le terrorisme, Communiqué de presse SG/SM/9757 din 10/03/2005, http://www.institutidrp.org/onu/onu_terrorisme.htm

³ Rapport sur le terrorisme dans le monde en 2005, Département d'Etat des Etats-Unis, <http://usinfo.state.gov/fr/Archive/2006/Apr/28-481998.html>

⁴ Ibidem, p. 1.

⁵ România, Președintele, op. cit., p. 15.

⁶ S'unir contre le terrorisme : recommandations pour une stratégie antiterroriste mondiale, Rapport du Secrétaire général de l'ONU présenté devant l'Assemblée générale, le 2 mai 2006, <http://www.un.org/french/unitingagainstterrorism/>

⁷ Ibidem, pct. 9, p. 2.

⁸ Ibidem, pct. 10, p. 2.

⁹ Ibidem, pct. 12, p. 3.

¹⁰ Ibidem, pct. 68, p. 12.

¹¹ Pentru detalii, vezi <http://www.un.org/News/press/docs/2006/CS8730.doc.htm>

¹² Vezi concluziile Conferinței internaționale cu privire la securitatea mondială și terorism „Tineret pentru Pace și Stabilitate“ (9-13 martie 2005, Madrid), www.fapa.ro/facultatea-de-psihologie-ev.htm

Generalul prof. univ. dr. Mircea MUREȘAN, comandantul (rectorul) Universității Naționale de Apărare „Carol I“, continuă, prin actuala analiză a propunerilor ONU pentru o strategie globală de luptă împotriva terorismului, să abordeze din noi unghiuri aspectele cooperării și conlucrării internaționale în sfera complexă a combaterii eficiente a acestui flagel mondial.

LIDERII, CARISMA ȘI TRANSFORMAREA ÎN ARMATA ROMÂNIEI

Dr. Mihail ORZEȚĂ

Liderii au un rol deosebit în orice domeniu de activitate; de aceea, procesul de transformare trebuie să îi includă.

Carisma unui lider este mai mult decât o imagine, fiindcă generează puterea care îi mobilizează pe cei conduși pentru a îndeplini viziunea promovată de lideri.

Carisma are o natură duală, pentru că, de cele mai multe ori, se asociază cu puterea, care, în unele cazuri, corupe și distruge liderii.

Liderul carismatic fără integritate devine un personaj negativ.

Un lider de succes este cel care „investește în viitor”.

1. Ce este carisma?

Natura duală a carismei a determinat apariția unor opinii variate despre esența și definiția sa, care îmbracă atât domeniul imagologic (prin ceea ce anglo-saxonii numesc “appearance” și “look”), cât și prin aspecte mai profunde, care trec dincolo de imagine și sunt o reflectare a personalității umane. Nici un specialist care se respectă nu va defini carisma doar ca farmec personal (șarm), generat de trăsăturile armonioase ale feței și de aspectul fizic general.

În subconștientul celor mai mulți dintre noi este, încă, implementată asocierea dintre frumusețea fizică și înțineri, care nu pot fi altfel decât buni. În acest sens, cele mai relevante sunt, probabil, basmele românești, în care personajele pozitive sunt Feți-Frumoși și Ilene Cosânzene. Este, de asemenea, adevărat că personajele pozitive din basmele românilor sunt niște **caractere**, oameni care luptă pentru idealuri și principii, care nu renunță la demnitate și onoare pentru a parveni sau pentru foloase materiale. În același timp, ei au compasiune pentru semenii lor, se străduiesc să îi înțeleagă și să-i ajute, suferă alături de ei și, de regulă, câștigă în lupta cu forțele răului, tocmai pentru că sunt puri, dezinteresați, puternici – în

special din punct de vedere moral – și nu renunță la luptă până când nu își îndeplinesc obiectivele pe care și le-au propus.

Așadar, imaginea frumoasă (șarmul) este doar o componentă a carismei, cea menită să facă impresie bună, urmând ca aceasta să fie confirmată de celelalte calități personale care trebuie să-i electrizeze și să-i mobilizeze pe cei care îi conduc, să le insufle optimism și să îi atragă în efortul de îndeplinire a viziunii (idealului, programului, obiectivului etc.).

Natura duală a carismei este generată de natura umană, care are laturi contradictorii. Acest aspect al dualismului este întâlnit atât la oamenii obișnuiți, cât și la lideri. Oamenii obișnuiți par să fie prea preocupați de problemele lor și nu sunt dispuși întotdeauna să treacă dincolo de aparențe, de imagine. Din acest motiv sunt atât de mulți semeni de-ai noștri pentru care contează prima impresie. Aceștia se lasă duși de instinct, de emoția pe care personajul carismatic le-o stârnește la prima întâlnire, care se poate materializa într-o simplă strângere de mână și câteva vorbe schimbate, sau în impresia lăsată de discursul ținut în cadrul unei manifestări publice. De cele mai multe ori, prima impresie este influențată de ambianță.

Cunoscând toate aceste aspecte și altele, care nu sunt la fel de relevante, dar care pot determina mărimea impactului carismei unui lider asupra opiniei publice, a apărut un nou domeniu de studiu – imagologia – și o nouă profesie – specialist în imagine publică.

În general, un specialist în imagine publică este un bun cunoscător al psihologiei maselor, care analizează personajul căruia trebuie să îi îmbunătățească imaginea, studiază comunitatea care trebuie influențată și stabilește strategia de urmat. În urma studiului comunității, specialistul în imagine știe care sunt așteptările acesteia, care sunt problemele cu care se confruntă, care este nivelul de educație al membrilor săi etc. Urmare a studiului „audienței” (comunității, organizației

etc.), specialistul în imagine propune liderului un program de întâlniri cu reprezentanții și membrii comunității în cadrul cărora îi recomandă: teme pe care să le abordeze, soluții pentru problemele comunității, modul de comportare în diferite împrejurări, aspectul exterior (tunsoarea, îmbrăcămintea, încălțăminte), gestica, mimica etc.

Excesiva preocupare pentru crearea unei imagini favorabile, coroborată cu trăsăturile de caracter ale personajelor în cauză, sunt cele mai importante criterii care generează dualismul carismei. Astfel, un lider care are trăsături negative de caracter va fi interesat să aibă o imagine publică favorabilă și, de aceea, va poza în „omul de care avem nevoie”, „omul providențial” etc. Dar, în planurile sale secrete, un astfel de lider își urmărește propriile interese. Acești oameni sunt caracterizați ca fiind „cu două fețe” (ca Iago sau Spânul din basmele populare) și nu își dezvăluie adevăratele scopuri decât atunci când cred că nimeni și nimic nu le mai poate afecta interesele.

Una dintre cele mai interesante descrieri a dualismului carismei aparține Patriciei Sellers, care afirma: „*Carisma este un lucru înșelător. Ea l-a propulsat pe J.F. Kennedy, dar și pe Hitler și Charles Manson. De asemenea, artiștii, șarlatanii și megalomanii pot face din ea instrumentul lor pentru a-și atinge scopurile, așa cum o fac și directorii de companii ori șefii de state. Folosită cu înțelepciune este o binecuvântare, în caz contrar devine o cursă. Liderii carismatici pot conduce masele spre progres, dar și spre dezastru*”¹.

2. Carisma și liderii

Una din tendințele în teoria modernă a conducerii este încercarea de a transfera accentul, pus până acum pe lideri, spre **relația lider – executanți** și pe spiritul de echipă care trebuie promovat de lideri². Din această perspectivă, rolul liderului se nuanțează, el trebuind să conducă din interiorul celor pe care-i conduce (echipei), iar executanții (membrii echipei) trebuie să-l simtă ca fiind unul de-al lor. Pentru liderul carismatic tradițional și, mai ales, pentru liderul structurilor ierarhice, cum sunt cele militare, acest gen de conducere nu este ușor de acceptat și adoptat, deoarece acesta este obișnuit să fie „conducătorul”, „comandantul”, „șeful”, „bossul”.

Deși militarii sunt deseori caracterizați ca fiind

rigizi și conservatori, sunt numeroase exemple de comandanți militari care au știut să își apropie subordonații, să îi motiveze, încurajeze și să-i conducă la îndeplinirea misiunilor pe care le-au avut. Un rol deosebit în realizarea spiritului de echipă îl are încrederea reciprocă bazată pe instruire, pe valori comune cum ar fi: onoare, demnitate, responsabilitate, integritate, respect reciproc, fundamentat pe un sistem relațional care „*nu ar trebui să fie neapărat unul dintre superior și un subordonat, nici unul stăpân – servitor sau profesor – elev*”³, după cum afirma generalul-locotenent John A. Lejeunne din Infanteria Marină a SUA.

Desigur, lipsa unei atitudini încărcate de formalism (rigide) în relația comandant (șef) și subordonați va fi benefică pentru realizarea unui climat propice desfășurării activităților prin reducerea stresului care însoțește, de regulă, relațiile ierarhice rigide. Pe de altă parte, comandantul (șeful) nu trebuie să fie „băiatul bun”, care trece cu vederea lipsurile și neregulile subordonaților pentru a-și menține popularitatea. Orice lider, dar cu precădere cel militar, este obligat să impună respectarea legii și reglementărilor specifice domeniului său de activitate. Practic, un lider care se respectă trebuie să fie un exemplu pozitiv, să poată oricând spune „faceți ca mine!”.

Un lider carismatic este cel care reușește să își pună în valoare calitățile native de a influența (inspira) oamenii, de a găsi calea cea mai scurtă către mințile și inimile lor, de a descoperi resorturile ascunse ale ființei umane care determină trezirea și folosirea unor resurse nebanuite de energie, inițiativă și inventivitate. În acest fel, oamenii obișnuiți pot fi încurajați și ajutați să își depășească propria condiție și să atingă obiective, inclusiv în plan personal, pe care niciodată nu le-ar fi putut atinge singuri. Un lider carismatic trebuie să aibă puterea de a-i convinge pe cei pe care îi conduce că distanța între punctul de plecare (inițiere a unei activități, program, plan etc.) și cel de sosire (obiectiv) este mai scurtă decât pare. Astfel, oamenii au mai multă încredere în forțele proprii, nu se mai consideră slabi, neajutorați, incapabili ori complexați și relevă capabilități superioare celor pe care le-au arătat într-un mediu puțin propice manifestării inițiativei și inovației.

În domeniul militar, eliminarea complexelor de inferioritate și a fricii se realizează prin cunoaștere și pregătire, care conduc la: competență, performanță

și unitate de concepție și acțiune. Aceste calități se obțin prin muncă asiduă și instruire de primă clasă⁴, care duce atât la călirea fizică, dar, mai ales psihică, respectiv realizarea mentalității de învingător care „poate face diferența” prin înclinarea balanței victoriei în partea celor mai hotărâți să învingă.⁵

Este aproape un truism să spunem că un lider trebuie să aibă viziune, dar aceasta trebuie să fie mai mult decât imaginație creatoare și bune intenții, căci, pentru a realiza ceva important, este nevoie și de experiență, tenacitate, competență, curaj și mentalitate de învingător. Un lider de succes trebuie să aibă creativitate, să fie animat de bune intenții, dar să aibă și capacitatea de a evalua tendințele domeniului în care își desfășoară activitatea, să își cunoască propriile posibilități și ale structurii pe care o conduce, să prognozeze tendințele de evoluție ale mediului și să stabilească obiective și etape realiste de atingere a acestora.

Un lider militar cu notorietate în domeniul teoriei conducerii afirma că „*nu există organizații proaste, ci doar lideri proști*”.⁶ Un punct de vedere similar ne este transmis din antichitate de la Filip al Macedoniei, care considera că „*o armată de cerbi condusă de un leu este mai de temut decât o armată de lei condusă de un cerb*”.⁷

O scurtă privire aruncată în galeria marilor personalități ale lumii ne va convinge că toți liderii „de calibru” au avut și au ceva în comun: carisma. Felul în care liderii și-au folosit carisma și calitățile personale a dat unicitate personalității lor.

Președintele american **Abraham Lincoln** a fost un lider cu o personalitate deosebită, grație forței sale morale. Deși în perioada în care a trăit (secolul XIX), mass-media și tehnologia de transmitere a informației nu erau atât de dezvoltate, Lincoln s-a impus prin statura sa impozantă (aproape 2 m), vocea baritonală, abilitatea de a se adresa mulțimilor și ideile progresiste pe care le promova. Prin tăria de caracter, ilustrată de faptele sale, prin tenacitatea cu care și-a urmărit crezul – abolirea sclaviei și respectarea drepturilor omului -, s-a făcut respectat și admirat. Ideile pe care le-a promovat și respectat i-au adus și mulți dușmani care aveau interes să mențină sclavia. Crezând că eliminarea fizică a președintelui Lincoln va conduce la reinstaurarea sclaviei, dușmanii aboliționismului au plătit un ucigaș care l-a împușcat în timp ce urmărea o piesă de teatru, la scurt timp după încheierea Războiului de Secesiune.

Winston Churchill, fostul prim-ministru

britanic din timpul celui de-al Doilea Război Mondial, a fost dotat cu o mare elocință și putere de convingere, transmisă prin discursurile sale. Animat de dorința de a concentra eforturile națiunii britanice pentru a susține lupta împotriva nazismului german, aflat în plină expansiune, Sir Churchill a transformat sentimentul de frustrare, trădare chiar, generat de capitularea francezilor, în iunie 1940, într-unul de mândrie. Redând poporului încrederea în forțele proprii și demnitatea de a lupta și, la nevoie, de a muri pentru a nu permite naziștilor să le ocupe țara, primul-ministru a câștigat adevărată încredere la viziunea sa și i-a determinat să suporte lipsurile de tot felul, raționalizările și bombardamentele germane și i-a condus pe aceștia la victorie în „Bătălia pentru Anglia”.⁸

Liderii carismatici au, de regulă, o voință puternică, au curajul de a-și asuma riscuri și capacitatea de a-și sintetiza viziunea în cuvinte puține, care să poată constitui un îndemn ușor de receptat și suficient de cuprinzător pentru oameni aparținând celor mai diferite categorii sociale. Din această categorie a făcut parte pastorul american de culoare **Martin Luther King**, care a reușit să mobilizeze milioane de americani, atât albi, cât și negri, cu al său „*I have a dream*” pentru eliminarea rasismului. Visul său a devenit realitate, dar, la fel ca în cazul președintelui Lincoln, pastorul King a plătit cu viața îndrăzneala de a se ridica împotriva Ku-klux-klan-ului și a adeptilor apartheid-ului.

Din aceeași galerie a liderilor importanți, care au sfârșit tragic pentru că au dorit să își vadă crezul împlinit, face parte și **Mohandas Gandhi**, cunoscut mai ales sub numele de Mahatma (cel Mare) Gandhi. Acesta a militat pentru drepturile omului (abolirea apartheid-ului) și independența Indiei prin rezistență pasivă (ahimsa) și forța sufletului (satyagraha)⁹. Deși mișcarea pe care a condus-o a dus la victorie, aceasta a fost o independență fără unitate, deoarece coroana britanică a decis să creeze două state: India – cu populație majoritar hindu și Pakistan – cu populație majoritar musulmană. Acest rezultat i-a atras ura unor extremiști, iar unul dintre ei, editorul ziarului Hindu Rashtra, l-a împușcat.

Natura duală a carismei este cel mai ușor de observat în evoluția liderilor negativi. Aceștia au calități personale care îi susțin în demersurile lor de a ajunge faimoși și chiar lideri ai unor state. Din păcate, abilitățile și deprinderile acestui gen de

lideri sunt utilizate pentru satisfacerea orgoliului personal – obținerea puterii. La începutul evoluției lor, unii dintre liderii negativi au militat pentru scopuri nobile ca: libertate, egalitate, democrație, dar, după ce au obținut puterea, au transformat regimul politic al statelor lor în dictaturi personale (Stalin, Mao, Castro¹⁰), promovând cultul personalității și ucigând opozanții politici (Pol Pot, Duvalier¹¹, Sucarno), în numele unor idealuri nobile.

3. Transformarea liderilor

În acest secol al transformării și al informației, liderul tradițional și structurile de decizie de tip piramidal (strict ierarhizate) trebuie să se adapteze la noile tendințe. Sensul transformării este dat, în primul rând, de promovarea unui nou tip de relații între lider și cei pe care îi conduce, care trebuie să fie un fel de parteneriat. Aparent, este un nonsens ca cel care conduce să fie partener cu cei pe care îi conduce, dar numai dacă abordăm subiectul în spiritul tradițional al ierarhiei stricte. În spiritul actual al teoriei conducerii, parteneriatul dintre șef și subordonați se realizează prin **lucrul în echipă și delegarea de competențe**.

Lucrul în echipă a fost adesea blamat la noi, în perioada comunistă, deoarece a fost asociat cu lipsa de eficiență și responsabilitate (încă mai stăruie în mentalul unora dintre noi părerea că „dacă vrei să nu se îndeplinească un obiectiv, atunci dă-l în responsabilitatea unui grup de lucru (!)”). Lucrul în echipă nu duce la îndeplinirea obiectivelor doar dacă nu este animat de spiritul de echipă, care este definit, în principal, de: colegialitate, competență și dorința de a obține performanța.

Spiritul de echipă nu trebuie confundat cu spiritul de castă, de gașcă sau cu fraternizarea¹². Acest spirit se bazează pe o nouă abordare a relațiilor în cadrul colectivității (organizației, structurii militare), care trebuie să pună accent pe îndeplinirea obiectivelor cu maximum de eficiență, și nu pe menținerea formalismului, a ierarhiei rigide, în relațiile de serviciu.

Parteneriatul liderului cu cei pe care îi conduce nu înseamnă o negare (răsturnare) a ierarhiei prin diminuarea respectului pe care îl datorăm șefului (comandantului) sau o renunțare a liderului la prerogativele sale. Acest nou gen de relații vizează îmbunătățirea comunicării, o creștere a permeabilității barierelor ierarhice printr-o

mai mare accesibilitate a executanților la lideri și accelerarea procesului de schimb al ideilor. Comunicarea pe canale strict ierarhice înseamnă un consum mare de timp și, nu de puține ori, pierderea unor oportunități.

Timpul a fost, întotdeauna, un barometru al eficienței și, de aceea, reducerea duratei ciclului informațional – decizional va permite punerea mai rapidă în dezbatere și în practică a ideilor novatoare. Cu cât lanțul decizional are mai multe verigi, cu atât timpul consumat prin birocrăția de tip ierarhic va fi mai mare, iar întârzierile pot avea efecte dramatice, mai ales în timpul ducerii acțiunilor militare.

În general, „un lider eficient corelează obiectivele subordonatului cu obiectivele organizației”¹³. Pe de altă parte, „un lider al cărui comportament este perceput ca inutil și care nu îi sprijină pe subordonați nu va fi acceptat de aceștia.”¹⁴

Orice om, inclusiv cel din sfera execuției, trebuie să aibă o independență relativă în îndeplinirea atribuțiilor sale funcționale. Prin parteneriat și delegare de competență, liderii contribuie la dezvoltarea personalității, a responsabilității și a inițiativei celor pe care îi conduc.

Înțelegerea și, mai ales, aplicarea corespunzătoare a principiului conducerii centralizate și a execuției descentralizate va fi un pas important în transformarea mentalității liderilor și a personalului din sfera execuției. Este un fapt demonstrat că explozia informațională poate genera suprainformarea și blocarea mecanismului decizional, dacă nu se face o selecție prealabilă a informațiilor. Această selecție trebuie întreprinsă de fiecare om care este parte a organizației (comunității, structurii militare), și nu doar de echipa de conducere. „Filtrarea” informațiilor, exclusiv de către echipa de conducere, poate fi un element frenator. De aceea, este necesară delegarea de competență și investirea cu responsabilitate a fiecărui angajat. Unele informații trebuie să ajungă direct la lider, dacă pot influența decisiv cursul acțiunilor și, în acest sens, trebuie realizate canale de comunicare, pentru ca, utilizând tehnicile de culegere, procesare și transmitere a informației în timp real, informația să fie transmisă la decident la momentul oportun. În acțiunile militare, în special, transmiterea și luarea la timp a deciziei pot conduce la victorie ori la salvarea de vieți omenești. În caz contrar, se pot pierde lupte, bătălii sau războaie și, implicit, multe vieți omenești.

Transformarea liderilor și a conducerii, în general, presupune, pe lângă o regândire a sistemului relațional între membrii organizației (structurii militare), și o reevaluare a competențelor acestora. În acest sens, delegarea de competență va elimina tutelarea și dependența aproape funcțională, uneori, între lider și subordonații săi. În cadrul acestei abordări a procesului de conducere, liderul are responsabilități majore în stabilirea viziunii și a strategiei de îndeplinire a acesteia (acel bine cunoscut *ce trebuie făcut*), iar, ulterior, trebuie să evalueze permanent tendințele de evoluție a factorilor care pot influența domeniul său de activitate și să adapteze, dacă este necesar, strategia. O altă responsabilitate importantă a liderilor este asigurarea corelației obiectivelor cu resursele alocate, iar, în cazul modificării dramatice a volumului resurselor alocate, ajustarea obiectivelor.

Stilul de conducere al liderilor trebuie să fie dominat de **flexibilitate**, pentru a permite adaptarea permanentă la situații, și de **fermitate** în urmărirea obiectivelor. Menținerea obiectivelor dă substanță și coerență acțiunii și perspectivei, dar ele se pot schimba, în cazul unor modificări dramatice ale datelor pe baza cărora au fost stabilite.

Liderii nu trebuie să ia dreptul subordonaților de a decide *cum să îndeplinească obiectivele*¹⁵ ce le-au fost repartizate, dar au obligația de a controla activitatea acestora, pentru a evalua stadiul implementării strategiei, a planurilor și programelor și a interveni, dacă este cazul, pentru a îmbunătăți eficiența, a reevalua unele termene sau a reevalua ierarhizarea priorităților.

Cea mai importantă deosebire între liderul tradițional și cel care trebuie să conducă procesul de transformare a armatei constă în modul de abordare a procesului de conducere. Liderul tradițional pune accentul pe conducere individuală, iar cel care trebuie să conducă transformarea se bazează pe echipă și are responsabilități deosebite în facilitarea desfășurării proceselor din structura pe care o conduce și în motivarea și stimularea personalului să își sporească nivelul de cunoștințe și deprinderi și să devină performant. Parteneriatul cu subordonații și lucrul în echipă cu aceștia nu-l

exonerează pe liderul militar de răspundere. El este cel care ia deciziile majore și conduce procesul de implementare a acestora, dar, beneficiind de o mai largă participare a subordonaților la procesul informațional-decizional și la identificarea soluțiilor de eficientizare a tuturor activităților, va realiza mai ușor și mai trainic unitatea de concepție și acțiune.

NOTE:

¹ Patricia SELLERS, What exactly is charisma?, revista Fortune, January 15, 1996.

² Joseph D. ROSE – Leadership for the 21st Century, Paraeger, Westport, Connecticut, USA, 1993, p.102.

³ William COHEN, Ph.D Major General, USAFR – Înțelepciunea generalilor, Editura Antet XX, Filipeștii de Târg, Prahova, 2001, p.79.

⁴ Mareșal Erwin Rössel, citat de Wiliam COHEN, op. cit., p.136.

⁵ John T. ROURKE, International politics on the World Stage, The Dushkin Publishing Group, Inc, Shice Dock, Guilford, Connecticut, USA, 1991, p.231.

⁶ General S.L.A. MARSHALL, The Officer as a leader, Stockpole books, Harrisburg, Pennsylvania, USA, 1996, p.252.

⁷ Wiliam COHEN, op. cit., p. 80.

⁸ Marcel JULLIAN, Bătălia pentru Anglia, Editura Politică, București, 1968, p.264.

⁹ Kelly KNAUER (editor), Great People of the 20th Century, Time Books, New York, USA, 1996, p.53.

¹⁰ Pierre ACCOCE, dr. Pierre RENTCHNICK, Bolnavii care ne conduc, Editura Z 2000, București, 2000, pp.28-31.

¹¹ Pierre ACCOCE, dr. Pierre RENTCHNICK, op.cit., pp. 53-162.

¹² x x x – The Military Commander and the Law, Air Force Judge Advocate General School Press, Maxwell Air Force Base, Alabama, USA, 1998, pp.101-104.

¹³ x x x – Comportamentul organizațional și gestiunea resurselor umane, Editura ASE, București, 2002, p.32.

¹⁴ Ibidem.

¹⁵ x x x – Guidelines for Command, Air University Press, Maxwell Air Force Base, Alabama, SUA, 2003, p.25, „Niciodată să nu spui oamenilor cum să își îndeplinească atribuțiile. Spune-le ce să facă și vei fi surprins de ingeniozitatea lor”, General George C. Patton.

Generalul-maior profesor universitar dr. Mihail ORZEAȚĂ este locțiitorul Șefului Statului Major al Forțelor Aeriene, autor al mai multor cărți, studii și articole pe teme de strategie, artă militară, securitate națională și internațională.

ÎMPOTRIVA NIVELULUI OPERATIV

Dr. Hervé COUTAU-BÉGARIE

La început era tactica. În momentul în care arta războiului s-a transformat, cu adevărat, în știință, la debutul epocii moderne, prin substituirea eroismului cavaleresc cu disciplina militară, preocuparea dominantă era pentru ordine, formații, în vederea luptelor. Această nouă disciplină s-a numit tactică, prin preluarea unui cuvânt grecesc transmis de cei câțiva autori antici care supraviețuiseră.

În secolul al XVIII-lea, această artă a războiului devine mai complexă, datorită progreselor din domeniul armamentului și creșterii efectivelor care trebuie să se deplaseze divizate pentru a lupta reunite; manevrarea maselor din ce în ce mai numeroase impune o știință a marșului și a mișcărilor, precum și o concepție de ansamblu mai subtilă, a cărei teoretizare este schițată în primele decenii ale secolului al XVIII-lea. Mareșalul de Saxa vorbește, în Reveriiile sale, de „marile părți ale războiului”, Napoleon de „înaltele părți ale războiului”, Jomini și autorii de la începutul secolului al XIX-lea vor impune un cuvânt reinventat, în anii 1770, de un autor francez, astăzi, oarecum uitat, Paul-Gédéon Joly de Maizeroy: strategia. Arta și știința războiului se vor articula, din acest moment, în jurul dipticului strategie/tactică.

Jomini sugerase o linie de separare simplă, ce va fi reluată de majoritatea autorilor din secolul al XIX-lea și din prima jumătate a secolului al XX-lea: strategie, înainte și după luptă, tactică, în timpul luptei. Literatura strategică fiind pragmatică, acest criteriu contestabil avea avantajul decisiv al simplității. În plus, el era în acord perfect cu epoca respectivă, dominată de modelul napoleonian, centrat (pe drept sau pe nedrept) pe cercetarea bătăliei decisive, care să rezolve dintr-odată soarta unei campanii.

Aceasta era vulgate, adică ceea ce au reținut majoritatea cititorilor și a practicienilor. Observatorii cei mai avizați bănuiau că lucrurile nu erau atât de simple. Jomini însuși nu menționase operațiile mixte, care aveau legătură cu tactica și cu strategia, în același timp? În anii 1820, generalul

Lamarque introducea noțiunea, destul de vagă, de „bătălie strategică”, reunind în același ansamblu mai multe bătălii sau lupte duse în locuri și zile diferite, dar care se înscriau în aceeași secvență operațională. De-abia la sfârșitul secolului al XIX-lea teoria a înfruntat, în mod serios, această problemă.

*Autorii germani au început, după 1870, să vorbească de operații. Această idee se regăsește în scrierile unui anumit număr de gânditori a căror inventariere rămâne de făcut. Dar, s-ar putea ivi câteva surprize: astfel, în timp ce istoria gândirii militare, chiar în lucrările ei cele mai recente, pare să considere că această idee de operații este apanajul autorilor germani și ruși de la sfârșitul secolului al XIX-lea și de la începutul secolului al XX-lea, aflăm o definiție foarte clară și modernă a diferenței dintre ruptura tactică și ruptura strategică la generalul spaniol Ricardo Burguete, a cărui carte *La ciencia de la guerra* a apărut în 1917, adică, cu un deceniu înaintea celor mai mari lucrări ale teoreticienilor sovietici, cărora li se atribuie, astăzi, această descoperire.*

Excluzând cazul acestor pionieri necunoscuți, prima definiție globală și coerentă a conceptului de artă operativă apărea, în anii 1925-1935, în noua Uniune Sovietică. Scrierile lui Sveșin și Triandafilov sunt, acum, binecunoscute, datorită traducerii recente în limba engleză. Istoricii gândirii militare au explicat dezvoltarea conceptului, relevând rădăcinile profunde ale artei operative în gândirea militară a Rusiei imperiale și subliniind rolul altor autori mai puțin cunoscuți decât Sveșin și Triandafilov, deoarece nu au fost traduși, în special, Iserson, al cărui eseu nepublicat ar fi, dacă l-am crede pe unul din puținii occidentali care l-au citit, la fel de important ca și lucrarea lui Sveșin (Strategija, 1926), recunoscut ca un clasic.¹

Idea lor centrală era aceea că războiul modern putea fi rezolvat, cu greu, printr-o singură bătălie ca cea de la Austerlitz și că, mai degrabă, trebuia luată în considerare o serie de operații continue pentru a învinge inamicul. Într-adevăr, statutul

epistemologic al conceptului nu era precizat cu claritate și am putea arăta oscilarea între două tendințe, una care plasa arta operativă la egalitate cu tactica, criteriul primei fiind mișcarea, în timp ce criteriul celei de-a doua ar fi lupta (aceasta este tendința germană, prelungită în SUA, în anii 1950, de Herbert Rosinski)², cealaltă făcând, dimpotrivă, din arta operativă o categorie aparte, superioară tacticii (școala sovietică).

Timp de zeci de ani, nu a fost vorba decât de o dezbatere pur teoretică, ce interesa doar pe câțiva erudiți, conceptul însuși de artă operativă fiind străin cvasitotalității culturilor militare. Pentru ca acest concept să se difuzeze și să cunoască, în circa zece ani, o răspândire cvasiuniversală, a fost necesară descoperirea și adoptarea lui de către aparatul militar american. Fosta dialectică strategie-tactică a fost, deci, înlocuită cu tripticul strategie/nivel operativ (sau *operatique*, în franceză, potrivit autorului, n.r.)/tactică. Toate culegerile recente de definiții, din SUA, ca și din alte părți, consacră, de acum înainte, această ierarhie cu trei niveluri. Putem interpreta acest fenomen în două moduri.

Primul consistă în a spune că arta războiului sau, mai degrabă, arta conflictului a devenit mai complexă: introducerea unui nivel suplimentar corespunde conștientizării acestei complexități. În conflictele contemporane, dimensiunea politică este din ce în ce mai constantă: politicul nu se mai limitează la hotărârea declanșării conflictului și la atribuirea de scopuri, el intervine, permanent, în utilizarea mijloacelor militare. Consecința logică este o „elevație” a strategiei, scoasă, din ce în ce mai mult, din partea politicului și, deci, din ce în ce mai mult, demilitarizată. Adevăratul strateg este, acum, șeful guvernului, și nu șeful armatelor. Apariția artei operative corespunde unei nevoi: aceea de acoperi distanța din ce în ce mai mare dintre o strategie din ce în ce mai politică și o tactică ce rămâne militară și care nu a cunoscut aceeași evoluție semantică și epistemologică.

În această afirmație există un adevăr indiscutabil. Așa stând lucrurile, nu avem încotro și trebuie să constatăm că a intervenit un alt element, și anume, fenomenul de imitare a puterii dominante, pe care generalul Poirier l-a numit sindromul lui Polibiu, referindu-se la acest istoric al culturii grecești, devenit teoreticianul și propagandistul imperialismului roman, care pusese capăt independenței patriei sale. Conceptul de artă operativă nu interesa pe nimeni, atât timp cât era

german sau rus, atât timp cât aceste două limbi, chiar și germana, au devenit, astăzi, limbi rare. Conceptul de artă operativă s-a vulgarizat atunci când a apărut traducerea lui în engleză și când a fost adoptat de puterea imperială a momentului, cea care este punctul de referință unic, ale cărei doctrine și proceduri ne dăm silința să le reproducem. Rezultatul este spectaculos și dovedește această influență prodigioasă a doctrinarilor americani.

Problema care se pune, totuși, este de a ști dacă o asemenea imitare este justificată. Distincția strategie/tactică era, poate, insuficientă, dar avea imensul merit de a fi perceptibilă, imediat, de către practician. Introducerea unui nivel suplimentar ducea la demultiplicarea problemelor de frontieră: unde se oprește strategia? unde se termină tactica? Claritatea aparentă a definițiilor nu trebuie să mascheze redutabilele probleme de delimitare. Acestea existau și înainte, ele au fost pur și simplu demultiplicate și trebuie să ne întrebăm dacă acest inconvenient teoretic nu este compensat de avantaje practice, din moment ce una dintre caracteristicile majore ale operațiilor recente este tocmai lipsa de claritate crescândă a nivelurilor: când ne gândim că autorizarea riposteii în caz de agresiune împotriva unei mici unități elementare militare sau a unui post trebuie, uneori, să ajungă până la autoritatea supremă, avem dreptate să ne întrebăm unde se oprește tactica și unde începe politica. Oare, în aceste condiții, este necesar sau util să introducem o categorie intermediară?

Conceptul de artă operativă reușește să scoată și mai mult de sub influența militarilor definiția și utilizarea strategiei, care devine și mai mult politică. Aceasta nu reprezintă, în mod sigur, un progres. Nu numai din motive teoretice, din cauza conținutului conceptului însuși de strategie, care este sărăcit (strategia nu mai este decât politică în acțiune), dar și pentru că pierderea sensului militar din formularea strategiei poate genera consecințe practice nefaste; este simplu să dăm exemple extrase din experiențele recente din Somalia, Haiti sau din Iugoslavia.

Se poate obiecta că arta operativă permite o repunere în ordine apreciabilă, evitând o dispersare a strategiei între niveluri care nu au puncte comune: pentru autoritatea supremă - strategia, pentru comandantul militar de pe teren - arta operativă. Dar, oare această extindere a spectrului nu este caracteristică pentru majoritatea activităților umane? Nu regрупăm sub aceeași denumire de

religie speculațiile Sfântului Toma d'Aquino și credința religioasă simplă și naivă? Sub cea de politică, guvernarea statelor și manevrele electorale meschine din comitetele Théodule sau ale consiliilor agricole? Ceea ce contează, dincolo de multiplicitatea nivelurilor, este existența unui criteriu unificator care să dea sens conceptului: strategie și artă operativă (cu sensul reținut astăzi, moștenit de la școala sovietică) țin de aceeași dialectică a inteligențelor care utilizează forța pentru a-și rezolva conflictul. Evident, această reflecție conceptuală este mai dificilă decât o simplă ierarhizare a nivelurilor³ și nu constituie un motiv pentru a ne dispensa de ea.

Știința strategică este pragmatică, guvernată de căutarea eficienței. Dialectica tradițională strategie/tactică era, din acest punct de vedere, mai practică decât articularea ternară cu care a fost înlocuită. În mod sigur, aceasta autorizează dezvoltări teoretice mai fine, dar cu prețul unei pierderi de sens a strategiei. Avantajul său principal, dacă trebuie să-i găsim unul, este, dacă putem spune, tactic: militarii pot recupera, sub acoperirea artei operative, tot ceea ce avea legătură, altădată, cu strategia militară. În timp ce libertatea lor de exprimare este

mult limitată în dezbateră strategică, libertatea lor de manevră este totală în domeniul artei operative, cuvânt barbar care nu însemnă mare lucru pentru consilierii prințului. Aceasta reprezintă un avantaj de care trebuie să ținem seama și de care trebuie să ne folosim cu moderație. Dar, nu constituie, în mod necesar, un argument suficient pentru a justifica înclinația contemporană a vocabularului conflictual. Împotriva modei actuale a conceptului de artă operativă, noi vom face apel la principiul de parcimonie al lui Guillaume d'Ockam: „*Entitățile nu trebuie multiplicare, dacă nu este necesar.*”

Traducere: Despina NICOLAIE

NOTE:

¹ Richard W. HARRISON, *The Russian Way of War. Operational Art 1904-1940*, Lawrence, University Press of Kansas, 2001.

² Herbert ROSINSKI, *Frontiere conceptuale între strategie, operații și tactică în arta războiului*, *Stratégique* 68, 4-79, pp. 7-19.

³ Ca și cea din Glosarul interarmate de utilizare a forțelor, care definește un nivel strategic, dar se abține să definească strategia.

*Autor al unor opere importante din teoria strategiei, **Traité de stratégie și Bréviaire stratégique**, director al revistei **Stratégique**, **Hervé COUTAU-BÉGARIE** este director al ciclului de strategie la Colegiul Interarme al Apărării – Paris, director de studii la Școala Practică de Înalte Studii și președinte al Institutului de Strategie Comparată și al Comisiei franceze de istorie militară. Profesorul **Hervé Coutau-Bégarie** este doctor în știință politică și membru corespondent al Academiei regale de științe navale din Suedia.*

CONFRUNTAREA FORTELOR MARITIME ALE NAȚIUNILOR EUROPENE CU PROVOCĂRILE SECOLULUI 21

Dr. Krzysztof KUBIAK

Autorul prezintă schimbările survenite în principalele sarcini ale marinelor europene după încheierea Războiului Rece. El afirmă că flotele contemporane sunt similare celor din perioada victoriană și îndeplinesc, în principal, misiuni expediționare. Cei mai importanți factori care au determinat viitorul mediu naval sunt: dinamismul semnificativ al schimbării situațiilor și spectrul larg al provocărilor care necesită o flexibilitate a forțelor, litoralitatea – un accent pe apele de coastă (litorale), capabilitățile expediționare, asimetria, caracterul întrunit, lucrul în rețea. Autorul susține că flotele sunt instrumente foarte eficiente ale politicii internaționale, dar și-au pierdut abilitatea de a conduce singure operații. Flotele au devenit o parte a unui sistem întrunit, capabil să utilizeze efectul sinergiei.

Sfârșitul Războiului Rece a produs - într-o dimensiune europeană regională - o amenințare redusă a unui conflict de mare intensitate. „Vechiul continent” se afla într-o pauză strategică¹. Cu toate acestea, nu înseamnă că se apropia de viziunea lui Francis Fukuyama vizavi de *sfârșitul istoriei*², văzut ca o răspândire globală a democrației liberale și a economiei de piață. În paralel, a apărut un nou spectru de detalii noi, periculoase, mult mai amenințătoare, datorită independenței lor totale față de cele nescrise, dar acceptate atât de *Est*, cât și de *Vest*, față de limitările erei anterioare.

Mult mai important, în joc era o nouă energie, atât în conflictele locale, deși fusese anterior canalizată spre rivalitatea globală a blocurilor politico-militare antagoniste, dar și spre conflictele interne, care fuseseră ținute sub control de guvernele autoritare. Luptele nu se dau, acum, doar la periferia zonei de securitate europene, ci și în Balcani și în Transnistria, aflate în imediate vecinătate a centrului strategic al continentului.

Terorismul a devenit un factor la fel de important, care influențează securitatea europeană. Acea metodă, considerată cândva o aberație politică, un fel de cancer într-o societate sănătoasă, s-a transformat de la tactică la strategie, adaptată de un inamic în dezvoltare într-o cultură diferită. Dezvoltarea abilităților organizațiilor teroriste este strâns legată de creșterea numărului conflictelor locale. Se constată o dispariție a conducerii guvernamentale eficiente și funcționale în așa-numitele zone de conflict, precum: Coasta Guineea (Liberia – Coasta de Fildeș – Sierra Leone), Republica Democratică Congo, cu țările central-africane vecine, Afganistan, Sudul și Vestul Sudanului, Sudul Somaliei. Astfel, au devenit un refugiu perfect pentru diferiți extremiști politici, celule ale organizațiilor teroriste internaționale. Prin negocierea unor acorduri cu părțile implicate în conflictele locale, teroriștii și-au câștigat libertatea deplină de acțiune și au obținut acces la un grup important de recrutare. Există un scenariu posibil, în care – așa cum s-a întâmplat în Afganistan – apar structuri ale unei națiuni după un război civil susținut de o organizație teroristă.

Trebuie subliniat faptul că, în multe cazuri, părțile unui conflict încearcă, cu mai mult sau mai puțin succes, să își mute activitățile pe mare. Drept rezultat, nu doar forțele navale ale unui inamic sunt atacate, ci și vasele comerciale și diferitele facilități, de exemplu, instalații petroliere. De aceea, „nonpacea” globală nu se referă doar la sol. Zonele de instabilitate se extind și influențează puternic flota comercială.

O altă activitate legată de sfârșitul Războiului Rece este dezvoltarea structurilor crimei transnaționale. Transformarea guvernelor autoritare în structuri liberale, introducerea unor proceduri mai facile de trecere a frontierei și, în general, creșterea mobilității europenilor au fost

exploatate de grupările crimei organizate. Scala traficului de droguri, întinderea și volumul migrației ilegale au crescut în mod semnificativ, a apărut o clasă complet nouă de amenințări derivate din potențiala implicare a crimei organizate în traficul cu componente ale armelor de distrugere în masă. Condițiile specifice, de exemplu, statutul legal al zonelor maritime, fac din apele care înconjoară Europa un loc mai atractiv decât zonele terestre pentru actorii menționați anterior.

Toți acești factori, care, în cazul flotelor europene ale NATO, sunt însoțiți de dispariția clasicului „inamic de pe apă”, determină o reevaluare profundă a sarcinilor și funcțiilor navale.

Noi sarcini pentru vremuri noi

Pe vremea rivalităților dintre Est și Vest, principala sarcină a flotelor europene ale NATO era aceea de a menține un avantaj constant în Marea Baltică, Marea Mediterană și de a controla liniile de comunicație maritimă dintre susținerea americană și teatrul de război european. În actuala eră, post-Război Rece, sarcinile generale ale flotelor pot fi definite după cum urmează:

- participarea la o gamă largă de activități îndreptate spre controlul „punctelor fierbinți” și suprimarea situațiilor de criză care reprezintă o amenințare directă sau indirectă la adresa securității europene;

- asigurarea, din punct de vedere european, a securității liniilor de comunicație maritimă (antipiraterie și activități antiteroriste);

- sprijinirea agențiilor maritime de impunere a legii în lupta împotriva activităților criminale de pe mare.

Evoluția fundamentală a sarcinilor merge dincolo de schimbarea zonelor operaționale pentru forțele navale și apariția unui nou tip de inamic. Pentru a acționa eficient, în noile circumstanțe, forțele navale au fost obligate să abandoneze apele deschise și să își concentreze atenția asupra apelor de coastă. Operațiunile întreprinse cu participarea forțelor navale iau o formă expediționară, sunt departe de casă, forțele fiind obligate să se autosusțină săptămâni, poate chiar luni. Tot mai des, inamicul nu este o flotă navală a unei alte națiuni, ci vase maritime ale unor grupări criminale, ale unor pirați sau organizații teroriste. De aceea, forțele navale se confruntă atât cu provocările

asimetrice ce țin de actualele relații internaționale, cât și cu războiul asimetric.

Înainte de a intra în detaliile sarcinilor care pot fi îndeplinite de forțele navale în actuala situație, trebuie adăugate câteva comentarii. În primul rând, dincolo de schimbarea fundamentală în situația politică, flotele au intrat într-o fază a revoluției tehnologice, care a dus la introducerea unor tehnologii computerizate tot mai sofisticate și mai avansate. Punctul de vedere tradițional legat de *comunicațiile maritime*, încet-încet, se disipează, în timp ce standardul dominant în forțele navale moderne este fixat de soluția bazată pe rețea³, care permite o creștere a potențialului combativ, fără o investiție semnificativă în armament. Tendința cea mai pregnantă este legată de implementarea soluțiilor bazate pe rețea, fără a le limita la o categorie de forțe și dezvoltând un *spațiu cibernetic comun de informații referitoare la forțele armate (forțele întrunite)*.

Două dintre elementele menționate anterior, schimbarea caracterului sarcinilor și revoluția tehnologică, au făcut ca operațiunile navale să-și piardă autonomia (atât operațional, cât și informațional). De aceea, în prezent, marinele acționează, în cea mai mare parte a cazurilor, în cadrul unor operațiuni întrunite, în care sunt una dintre forțele componente care duce o luptă sol-aer-apă (în viitor, sol-aer-apă-cyberspațiu-spațiu cosmic).

Rezumând, viitoarele operațiuni navale vor fi caracterizate de:

- un dinamism semnificativ în privința schimbării situației și o extindere a spectrului provocărilor care cer flexibilitatea forțelor, înțeles ca abilitatea de a îndeplini un spectru larg de sarcini, atât militare (conflicte de intensitate redusă, medie, ridicată), cât și noncombat (operațiuni altele decât războiul);

- litoralitate – accent pe apele litorale;

- capabilitate expediționară - acționează în zone îndepărtate, independent de sprijinul bazei de acasă;

- asimetrie – a acționa împotriva unor grupuri nonstatale, organizații teroriste, ale crimei organizate, pirateriei;

- caracter întrunit – operațiunile navale vor fi unul din elementele operațiunilor întrunite, alcătuite din cel puțin două categorii de forțe;

- lucrul în rețea – anumite elemente ale formației de luptă vor fi legate, prin linii de mare viteză de

transfer, pentru a face schimb de informații;

-multinaționalitate – datorită scăderii dimensiunilor flotelor (ca și ale forțelor armate, ca întreg), o singură țară europeană nu va putea îndeplini gama largă de activități dintr-o operațiune expediționară. De aceea, este aproape sigur că, în majoritatea cazurilor, vor participa mai multe națiuni la o astfel de angajare.

Forțele navale dintr-o operațiune întrunită

Nu intenționăm să discutăm chestiuni legate de participarea forțelor navale la operațiuni întrunită, să descriem un scenariu solid, specific, al unei viitoare angajări. Intenția noastră este de a prezenta potențialele capacități și limitările forțelor navale angajate în astfel de misiuni, de a trasa forma și echipamentul necesare unei așa-numite *cutii cu scule*, ce ar putea fi utilizată în concordanță cu nevoile și condițiile unei situații date. Cu toate acestea, s-a presupus că instrumentele furnizate de flote vor fi dispuse într-un cadru perceput, în general, ca situație de criză, desfășurată departe de Europa (de exemplu, Golful Guineea).

Analizând capacitățile forțelor navale în cadrul unei operațiuni întrunită, trebuie să se țină cont de faptul că sunt capabile de o dislocare relativ rapidă în zona dorită și s-ar putea autosuține o perioadă lungă de timp.

Se presupune că un grup de vase de diferite tipuri, printre care și nave-doc de debarcare, ar putea parcurge 400 de mile nautice (740 km) în 24 de ore. Dacă este îndepărtat un element amfibiu și grupul este alcătuit doar din vase de suprafață din clasa fregatelor (sau superioară), distanța crește la aproximativ 600 de mile nautice (1100 km).

Un grup de vase de război (în funcție de clasele și tipurile vaselor, ca și de tipul operațiunilor) se poate autosuține câteva zile. Dacă se pregătește și se desfășoară o reprovizionare pe mare, timpul de autosuținere în zonă ar putea fi extins și limitat, practic, doar la rezistența psihologică a echipajului și la soliditatea tehnică a sistemului fundamental. De exemplu, Forțele Navale ale SUA consideră că o perioadă de șase luni este durata maximă a unei operațiuni fără bază. În cursul războiului din Insulele Falkland, vasele Marinei britanice au acționat în Atlanticul de Sud, în medie, 90 de zile fiecare, Marina poloneză a dislocat în Golful Persic, timp de un an, vasul *Xawery Czernicki* (cu toate acestea, avea sprijin de la bazele aliate și

rotația personalului se făcea o dată la șase luni). Astfel, reprovizionarea și rotația personalului, în funcție de prezența forțelor navale în zonele de interes, pot fi nelimitate.

În plus, trebuie subliniat faptul că există limitări juridice internaționale pentru acțiunile forțelor navale. Zonele oceanice, cu excepția unui aliniament de 12 mile de ape teritoriale de la țăările de pe coastă și arhipelaguri, fac loc unei așa-numite „mări libere”. Nicio țară nu își poate extinde suveranitatea dincolo de acea zonă sau încerca să limiteze navigația. Regula de mai sus se aplică și navelor de război. În general, dislocarea unui de grup de vase, chiar pentru o perioadă lungă de timp, într-o zonă de litoral, dincolo de apele teritoriale, nu are nevoie de un acord formal sau de vreo aprobare.

De aceea, un grup de vase în ape litorale ar putea forma un fel de bază operațională mobilă atât pentru operațiuni combative, cât și pentru operațiuni altele decât războiul. Baza operațională maritimă este, prin urmare, un instrument care permite o reacție flexibilă la posibilele rezultate ale situației. Bineînțeles, este probabilă folosirea forțelor în cursul unei operațiuni expediționare, atunci când propriile forțe nu pot construi o bază la sol sau nu pot sprijini alte componente ale forțelor întrunită care acționează în zonele de litoral.

Prezență și supraveghere

Simpla prezență a unui grup de nave într-o zonă tensionată este o demonstrație de forță și o determinare de a împiedica o ulterioară escaladare. În acea fază de angajare timpurie, numită faza de prezență, forțele navale, dincolo de semnalizare, ar putea întreprinde operațiuni de supraveghere (din motive politice, este adesea numită monitorizarea situației).

O forță navală, în funcție de alcătuirea ei, ar putea întreprinde acțiuni de supraveghere cu avioane de patrulare marină (și UAV-uri), vase de suprafață, submarine și forțe navale speciale. Principalul avantaj al supravegherii îndeplinite de un grup de vase este reprezentat de prezența lor permanentă în zonă, eliminând, astfel, efectul periodic. Atunci când se utilizează un submarin, supravegherea ar putea fi făcută pe ascuns și, dacă situația o cere, ar putea fi efectuată în interiorul apelor teritoriale ale unei țări costiere. Submarinele sunt, de asemenea, folosite ca mijloc de transport spre țărm și pentru evacuarea forțelor speciale.

Atunci când se analizează chestiunea legată de prezența într-o anumită zonă, nu putem să trecem cu vederea faptul că, pe viitor, forțele navale (ale anumitor țări, printre care și SUA) își vor dezvolta capacitatea aeriană și antiaeriană pe teatru. Crearea grupării de apărare antiaeriană zonală va fi rezultatul sistemelor de rachete prevăzute pentru 2010, care să contracareze rachetele balistice și de croazieră⁴.

Opinia grupului de lucru american despre apărarea antiaeriană și de pe teatru spune că este separată de un rol militar (un fel de umbrelă antirachetă asupra unui teatru, asigurând securitatea forțelor expediționare) și va juca și un rol politic splendid. Implementarea sa va oferi o oportunitate de a furniza și asigura apărarea împotriva rachetelor balistice și de croazieră pentru toate teritoriile țărilor aliate, precum Israel sau Taiwan. Acest lucru va determina întărirea încrederii americane și a legăturilor cu aliații lor. În plus, Statele Unite vor rezista la ceea ce s-ar putea numi negarea accesului în anumite zone, întreprinsă cu arme și rachete nucleare. Grupul descris va fi caracterizat de autosusținere, mobilitate și un grad ridicat de pregătire combativă. Grupul va începe operația la scurt timp după sosirea în zona dorită, fără necesitatea dezvoltării unor facilități costiere. Conceptul de semnalizare va căpăta, astfel, un sens totalmente nou.

Cu toate acestea, dacă demonstrația de pregătire pentru a utiliza forța se va dovedi a fi insuficientă pentru a stopa escaladarea unei crize, forțele navale vor putea iniția sarcini pentru faza de *angajare preliminară*.

Controlul (supravegherea) vaselor

Experiențele conflictelor care s-au produs după 1990 arată că elementul tipic de activitate în această fază este introducerea diferitelor forme de

control (supraveghere) ale vaselor către și dintr-un port al unei națiuni responsabile de începutul și escaladarea unei crize. Controlul vaselor trebuie să fie perceput ca incluzând un spectru larg de sarcini, pornind de la monitorizarea traficului maritim, semnalizarea vaselor și investigarea unui cargo, încheind cu impunerea unui embargo, de către organizațiile internaționale, care ar putea include urcarea la bord, inspectarea și escortarea vaselor suspecte până în propriile porturi.

Controlul capacităților de transport ale forțelor navale ar putea fi folosit și în operațiunile altele decât războiul. Permite activități împotriva crimelor de pe mare (piraterie, contrabandă, trafic cu droguri etc.), contraproliferării armelor de distrugere în masă și sprijinul formațiilor de poliție maritimă. Cu toate acestea, caracterul nautic indubitabil al controlului navelor nu pare a fi efectuat în viitor doar cu ajutorul forțelor navale. Nu e nici o îndoială că trebuie să existe o oarecare formă de cooperare, în special din partea forțelor aeriene.

Magnitudinea efortului și durata activităților legate de controlul unui vas sunt cel mai bine ilustrate de operațiunile forțelor navale în cursul crizei din Balcani. Forțele internaționale au acționat atunci în Marea Adriatică, din iulie 1992 până la jumătatea lui 1996, impunând embargoul (Tabelul 1).

Dacă nici demonstrația de forță – prezența unui grup de vase în ape litorale – și nici controlul vaselor nu dau rezultatele scontate, este foarte probabil să înceapă următoarea fază - *faza angajării depline*.

Proiecția puterii pe mare

Referindu-ne din nou la experiențele conflictelor armate de după 1990, afirmăm că primul pas al fazei discutate se referă la obținerea superiorității aeriene. De aceea, forțele navale vor

Tabelul 1

Controlul (supravegherea) vaselor în cursul crizei din Balcani			
Intensitatea zilnică a activităților		Efortul zilnic al navelor și avioanelor	
Supraveghere navală la suprafață	56,9	Aparate la suprafață într-o zonă patrulată	15,1
Controlul navelor pe mare	4,28	Patrulare aeriene	4,58
Controlul navelor în porturi	1,13	Patrulare aeriene de avertizare timpurie	4,73
Total: 19699 zile de patrulare maritimă, 74 192 de vase de suprafață au fost investigate, 5591 au fost controlate aprofundat, 1480 de nave au fost escortate în porturi italiene pentru o inspecție completă.			

participa la o *campanie aeriană întrunită*, alocând vase aeropurtate (atât combative, cât și de sprijin), atacând țintele desemnate cu rachete de croazieră. Obținerea superiorității aeriene nu înseamnă eliminarea unei amenințări cu propriile forțe de suprafață din acea direcție. Principala amenințare este reprezentată de rachetele ghidate lansate de pe diferite platforme (vase de suprafață, submarine, avioane, lansatoare mobile de pe țărm). Pericolul este redus prin acțiuni antiaeriene conduse, în funcție de alcătuirea grupului, cu vase aeropurtate, rachete sol-aer. Participarea la *campaniile aeriene întrunite* este unul din elementele de proiecție a forței la țărm, dar nu folosește toate capacitățile forțelor navale din acea zonă.

În ultimii ani, am observat o dezvoltare foarte dinamică a atacurilor terestre de pe nave și de susținere a sistemelor de supraveghere. Armele SLAM au fost primele care au apărut (Stand Off Land Attack Missile), având la bază rachete navale tipice sol-sol. În prezent, fiecare rachetă antinavă (incluzând și rachetele suedeze RBS-15) își are echivalentul în clasa SLAM. Au apărut noi tipuri de rachete, capabile de atacuri de precizie împotriva țintelor terestre, în arsenalul forțelor navale (de exemplu, Polyphem din Germania). De asemenea, artileria marină experimentează capacitatea de recunoaștere. În următorii ani, ne așteptăm la introducerea armelor de 130-203 mm, cu o rază de acțiune de 100-130 km. Tendința de îmbunătățire a capacităților de atac terestru ale artileriei montate la bord ar putea fi indicată ca exemplu al unui experiment german – montarea unei turele de 155 mm PHZ 2000 pe o fregată din clasa 123 (pentru a înlocui arma navală de 76 mm) sau ale experimentelor suedeze legate de înarmarea vaselor de asalt Stridsbat cu aruncătoare automate de tip AMOS. Am putea chiar susține că, indiferent cât de lent evoluează armele anti-navă, capacitățile de atac la sol cresc în progresie geometrică. Alături de progresul tehnologic, și îmbunătățirea constantă a sistemelor de comunicare (crearea unei imagini operaționale comune pentru forțele întrunite) permite atacuri ale forțelor navale multinaționale și ale altor componente împotriva unor ținte aflate la zeci sau sute de kilometri în interior.

De asemenea, ar trebui subliniat că noile arme cresc flexibilitatea și selectivitatea în angajarea împotriva țintelor terestre. Folosind aceste arme, de exemplu, e posibil să lovești cu exactitate ținte mici: automobile selectate, anumite elemente de

infrastructură sau chiar anumite ferestre dintr-o clădire.

Superioritate permanentă pe mare

Superioritatea aeriană este o condiție esențială pentru a ajunge la o superioritate permanentă pe mare, care este înțeleasă drept:

- eliminarea submarinelor inamice,
- eliminarea navelor de suprafață ale inamicului,
- eliminarea lansatoarelor de rachete de coastă,
- eliminarea forțelor speciale navale și a formațiunilor neregulate,
- eliminarea amenințării cu mine.

Atingerea aceluși obiectiv ar putea contribui la asigurarea trecerii propriilor nave de război și de transport sau pentru a crea condiții operațiunii amfibie, ori de a deschide porturile inamice capturate pentru propriul transport.

În ciuda aparențelor, ca în cazul controlului vaselor, obținerea superiorității pe mare nu mai este o chestiune ce ține doar de domeniul forțelor navale. Ar trebui să presupunem că sarcinile conexe ar putea fi duse la îndeplinire și de unități desemnate ale forțelor aeriene (teatrul mutându-se, astfel, spre zonele de coastă), în principal de elicoptere de atac. Această tendință este cel mai bine ilustrată de Marina Britanică – portavionul Invincible este dotat cu avioane Harrier FA2 și Harrier GR7. În plus, atât Marea Britanie, cât și Olanda analizează posibilitatea de a folosi elicopterele Apache de pe nave echipate cu o punte de zbor de dimensiuni considerabile. De asemenea, e greu de supraestimat rolul forțelor speciale, atunci când se discută despre sarcini. Ar putea reieși că un rol-cheie pentru atingerea unei superiorități permanente pe mare ar putea fi jucat de forțele terestre, de exemplu, prin capturarea zonei vaselor de bază ale inamicului.

Operații amfibie

Formate pe baza unui grup de nave, bazele operaționale mobile vor avea un caracter modular. Dacă situația o va cere, ele vor cuprinde și un element-modul de vase amfibie, având la bord infanterie marină sau forțe terestre. Ar trebui subliniat că, în prezent, există o tendință, a majorității unităților, de a considera că forțele ușoare sunt adecvate pentru operațiunile de pe mare, în special dacă primele mijloace de mutare a soldaților de pe un vas la țărm sunt, în prezent,

elicopterele, și nu vasele de asalt. Pe de altă parte, treptat, infanteria marină încetează să mai fie alcătuită din trupe clasice, de amfibie, atunci când desfășoară operațiuni în munții din Afganistan sau în deșertul din Irak.

O altă remarcă – vasele moderne amfibie, ca și vasele ce alcătuiesc flotele europene, au fost construite pentru a putea oferi condiții pentru staționări îndelungate ale trupelor și echipamentului la bord. De aceea, am putea afirma că nici condiția fizică a soldaților și nici potențialul lor de luptă nu vor fi afectate de o ședere de câteva luni la bord.

Facem distincție între următoarele tipuri de asalturi amfibie:

-*asalt amfibie* – pe coasta inamicului, obiectivul fiind acela de a asigura țărmul; o formă specifică a asaltului amfibie este operația pe coasta unui potențial inamic – forțele aterizează cu permisiunea celor care controlează țărmul, dar e posibil ca situația să se schimbe; este caracteristica unui spectru larg de operațiuni altele decât războiul;

-*demonstrația amfibie* – condusă pentru a înșela un inamic în privința intențiilor reale ale propriilor forțe sau de a le provoca să-și dezvăluie pozițiile;

-*raid amfibie* – o incursiune rapidă pe coasta inamicului, obiectivul fiind acela de a controla temporar o anumită zonă (obiect, facilitate), pentru a produce daune, a culege informații, pentru a captura sau evacua anumite persoane;

-*retragerea amfibie* – retragerea forțelor de pe coasta unui inamic sau a unui potențial inamic, ori dintr-o zonă în care nu se dorește prezența forțelor (de exemplu, încheierea misiunii de sprijin al păcii din Somalia).

Forțele care aterizează de pe vase amfibie pot acționa independent sau pot efectua faza inițială a ieșirilor forțelor terestre – prin preluarea controlului plajelor, organizând o bază de reprovizionare, capturând și asigurând porturile. De asemenea, grupurile amfibie au fost folosite pentru a executa retragerea mobilă a forțelor care acționează în mediu terestru.

Ca și în cazul scopului îndatoririlor legate de controlul navelor, în cazul sarcinilor amfibie, abilitatea de a fi duse la îndeplinire de către grupuri navale, pe timpul unui conflict, înseamnă capacitatea de a acționa similar în operațiuni altele decât războiul. În cea de-a doua variantă, e posibil să se execute, de exemplu: transportul forțelor care monitorizează o încetare a focului, tabere de așteptare pentru refugiați sau controlul asistenței

umanitare, evacuarea propriilor cetățeni care se află în zone periculoase. În plus, de pe mare pot fi îndeplinite mai multe activități de întraajutorare.

Dimensiunea maritimă a transportului strategic

Dincolo de activitățile ce se desfășoară într-o zonă de criză (zonă de luptă), forțele navale au jucat și vor juca un rol-cheie în transportul și susținerea trupelor în teatru. Transportul maritim a fost și va rămâne un mijloc dominant pentru transportul strategic.

Este aproape o regulă ca transportul aerian să fie folosit pentru a transfera personalul, iar transportul maritim pentru echipament și provizii. Cu toate acestea, nu putem presupune, a priori, că cel care coordonează transportul strategic va avea întotdeauna la dispoziție aeroporturi și zone sigure de dislocare în imediata apropiere a teatrului de operații.

Transportul militar pe mare utilizează, de obicei, trei tipuri de unități:

-vase navale (de amfibie, transport, nave de aprovizionare etc.);

-vase provenind de la diferite agenții și instituții subordonate Marinei sau Ministerului Apărării (de exemplu, *Flota Regală Auxiliară* din Marea Britanie);

-vase achiziționate, prin diferite mijloace, de pe piața civilă (STUFT – *nave comerciale rechiziționate*).

În toate aceste cazuri, forțele navale sunt responsabile de coordonarea transportului și oferirea securității navelor (sau a celor achiziționate) pe parcursul traseului. Cea de-a doua responsabilitate menționată a crescut, în ultimii ani, în importanță. În timp ce pe vremea Războiului Rece protecția pe mare era limitată, de obicei, la porturile de destinație și imediata lor vecinătate, în prezent, datorită amenințărilor tot mai mari venite din partea unui inamic nestatal, a apărut necesitatea de a oferi protecție pe parcursul întregii călătorii sau, cel puțin, în zonele mai compacte, ori de-a lungul coastelor statelor instabile. Un bun exemplu este reprezentat de măsurile de securitate adoptate de NATO, în Strâmtoarea Gibraltar, în cursul operațiunii *Active Endeavour*.

Rolul transportului maritim este ilustrat în Tabelul 2, care prezintă cantitatea de echipament britanic transportată în Golful Persic în perioada care a precedat operațiunea *Iraqi Freedom*. Personalul, un total de 46150 de soldați, a fost transportat, în majoritate, pe calea aerului.

Tabelul 2

Echipamentul militar greu britanic transportat în Golful Persic pe mare

TANCURI ȘI INFANTERIE MECANIZATĂ		ARTILERIE ȘI ARME ANTIAERIENE		ELICOPTERE	
MBT Challenger 2	116	AS 90 (155 mm)	36	Gazelle	16
Vehicule de evacuare pentru tancuri	26	Vehicule de comandă artilerie	24	Lynx	18
Vehicule blindate de infanterie Warrior	140	Vehicule de recunoaștere Stricker	12	Chinook	11
Vehicule de comandă	26	Obuziere tractate 105 mm	39	Puma	7
Vehicule de evacuare	46	Rapier	3	Sea King	10
Vehicule de recunoaștere Scimitar	66	Lansatoare Phoenix pentru vehicule nepilotate	4		
Vehicule pentru supraveghere biologică Fuchs	12	Vehicule nepilotate Phoenix	89		
TOTAL	412	TOTAL	207	TOTAL	72
INGINERIE		TRANSPORT		ALTE VEHICULE	
Chiftain	12	Vehicule de tractare	464	Cisterne pentru combustibil	162
Tancuri Chiftain	12	Trailere	149	Cisterne pentru apă	7
Alvis Shielder	10	Tractoare ușoare	29	Mașini pentru toate tipurile de teren	23
Vehicule M 3	30	Trailere ușoare	24	Mașini 6 x 6	93
BR 90	4	Tractoare grele	61	Ambulanțe	173
Automobile	24	Trailere grele de tractare	60		
TOTAL	92	TOTAL	787		458

Fără nicio urmă de exagerare, există o teorie potrivit căreia transportul maritim reprezintă esența operațiilor moderne expediționare. Cu toate acestea, e greu de determinat dimensiunea transportului maritim necesar, pentru că depinde de transformările din arhitectura contemporană de securitate. S-ar putea întâmpla ca într-un an să fie nevoie de un transport maritim care să se ridice la mii de tone, iar în anii următori să nu fie nevoie de acest tip de transport. Astfel, apare întrebarea legată de cum să își asigure un stat capacitatea de transport maritim și cum să o mențină la un cost cât mai redus. Se pare că, în cazul statelor mici și mijlocii, niciuna dintre soluții nu este bună, toate fiind prea scumpe. O a treia soluție se referă la o marjă mare de incertitudine, derivată din situația de pe piață – atunci când e nevoie de transport maritim, s-ar putea să nu fie disponibil.

Există, totuși, o soluție, care vine din fuziunea soluțiilor doi și trei, implicând un parteneriat public-privat. Vom discuta această soluție pornind de la exemplul britanic. Pentru a crește capacitățile de transport maritim, simultan cu reducerea costurilor, Ministerul Apărării Naționale

din Marea Britanie a comandat două vase la Harland and Wolff Shipyard din Belfast și patru la Flensburger Schiffbau-Gesellschaft: Hurst Point, Hartland Point, Eddystone, Anvil Point, Longstoe, Beachy Head. Regulat, erau utilizate de AWSR Ltd., care, cu toate acestea, era obligată să le pună, la un anumit moment, la dispoziția forțelor armate. Contractul s-a semnat pe o perioadă de 25 de ani. Operațiunea de tranzit dinaintea celui de-al doilea război din Golf, din toamna lui 2002, a presupus utilizarea vaselor: Hartland Point, Anvil Point, Hurst Point și Eddystone, ceea ce însemna 11% din nevoile forțelor armate⁵.

Se pare că și Polonia ar putea utiliza această soluție, după anumite modificări de ordin legal. Ar putea apărea noi posibilități, după ce i s-ar conferi o dimensiune internațională – o Inițiativă a Transportului Maritim în Marea Baltică.

Încheiere

Mările și oceanele reprezintă aproape 70% din suprafața Terrei. Mai mult de 60% din populația Pământului trăiește la mai puțin de 400 km de

coastă. Comerțul pe mare reprezintă esența pieței contemporane – aproape 98% din comerțul internațional este desfășurat pe mare, pentru că astfel se asigură comunicarea (transportul) între depozitele de resurse naturale și zonele de consum. Doar datele de mai sus determină teza potrivit căreia forțele navale ar putea oferi conducători politici un spectru larg de opțiuni în diferite situații de criză. În același timp, nu există nici o îndoială că succesul operațiunii va depinde, în mare măsură, de succesul operațiunii terestre. Luând în calcul aceste elemente, forțele navale trebuie să fie pregătite să ducă la îndeplinire misiuni în zone de coastă (litorale), pentru a putea influența situația de la țarm. Utilizarea la maximum a capacităților forțelor navale nu s-ar putea produce decât în cursul operațiunilor întrunite.

Analizând cele de mai sus, e greu să nu amintești o altă teză generală, cea a lui Michael Howard, referitoare la forțele navale. În cursul marii revoluții produse de înlocuirea lemnului cu metalul și de navigarea cu aburi, el a scris:

E greu să nu îți pară rău de ofițerii navali ai secolului 19, care, timp de o generație, au trebuit să își schimbe mentalitatea despre nave, arme și tactică, de la Nelson la Tripitz, și au trebuit să își înlocuiască navele de tip Victory cu vase de război. În același timp, au trebuit să înțeleagă că, dacă rămân în urmă, rezultatul ar putea fi catastrofic pentru țară.

În prezent, ritmul schimbărilor e mai rapid decât pe vremea lui Howard și e nevoie de mai puțin timp decât o generație pentru a ne adapta.

NOTE:

¹ Problema este discutată pe larg și interpretată de Bolesław Balcerowicz. Vezi B. BALCEROWICZ, Pokój i "nie – pokój" Warsaw 2002, pp. 199-206.

² Vezi F. FUKUYAMA, Koniec historii, Poznań 2000.

³ Ideea Războiului Bazat pe Rețea – RBR- este de a obține avantaje informaționale și de a fi folosite de către un comandant, pentru a obține avantajul comenzii, și, în final, avantajul operațional. Avantajul este obținut printr-o imagine largă, constant adusă la zi, pusă la dispoziția comandantului de la un anumit nivel. Pentru ca acea imagine să fie stabilă și completă, structurile care achiziționează, analizează și utilizează informațiile trebuie să fie legate în rețea. Pe scurt, principalul obiectiv al RBR este de a obține supremația informațională pentru a crește eficiența operațiunilor. Vezi See M. ZIELIŃSKI, Rozwiązania sieciocentryczne w siłach morskich, „Zeszyty Naukowe AON (Scientific Scripts of the National Defence Academy)” 2005, no. 1, pp. 150-151.

⁴ Esența grupului va fi reprezentată de crucișătoarele din clasa Ticonderoga. În 2006 vor începe lucrările la primul vas, scopul fiind acela de a pune pe nave elemente din sistemul TAMD. Se estimează că lucrările vor acoperi toate cele 27 de nave. Comanda zonei de apărare aeriană – AADC – va fi localizată la bordul crucișătoarelor. Crucșiătoarele optimizate pentru războiul antiaerian vor fi protejate de un distrugător din clasa Arleigh Burke și un submarin nuclear multiscop.

⁵ La acea vreme, două nave – Beachy Head și Longstone - au fost închiriate unui proprietar finlandez, Transfennica Limited, și au funcționat pe relația Hanko-Lubek.

Comandorul (r.) prof. univ. dr. Krzysztof KUBIAK este șeful Catedrei de Securitate Internațională de la Lower Silesian University of Education din Wrocław și lector la Academia Navală din Gdansk.

IMPACTUL GEOPOLITIC ȘI MANAGERIAL ÎN CRIZA FINANCIARĂ DIN ASIA DE SUD-EST

Dr. Ion PETRESCU

De multă vreme și pretutindeni, viața economică, socială, munca, politica, viața militară sunt afectate de criza mondială, criza pieței, criza locurilor de muncă, criza în sânul guvernului, criza geopolitică, criza financiară, etc. Crizele ne însoțesc, ne marchează, ne formează, ne oferă modele și simboluri, ne stăpânesc.

Și în registrul geopolitic și managerial, criza este atașată evenimentelor sau episoadelor economice, sociale, politice care ies din obișnuit și tind să devină stare de fapt, comună, cu urmări ce variază pe scara agresivității situaționale.

Nici criza financiară din Asia de Sud-Est nu a trecut neobservată. Violența ei a făcut-o evidentă în ochii martorilor și, mai ales, în ochii celor care au suportat-o.

1. Asia de Sud-Est sub semnul unor tendințe geopolitice și geostrategice contradictorii

Situată pe un spațiu geografic restrâns, cuprins între Oceanul Pacific și India, Asia de Sud-Est s-a caracterizat de-a lungul timpului, sub aspect geopolitic și geostrategic, prin numeroase și frecvente tensiuni generate de interesele marilor puteri Anglia, Franța, Olanda și, mai târziu, SUA. Aceste interese s-au manifestat la început sub forma unor conflicte interregionale, mai ales de natură teritorială, pentru ca ulterior să se transforme în dispute deschise asupra unor regiuni maritime.

Sub aspect etno-cultural, în Asia de Sud-Est se resimt amprentele civilizațiilor din India, China și Indonezia. Sub aspect geografic, Indochina (regiunea fiind situată între India și China) se prezintă ca o întinsă peninsulă, în întregime muntoasă, despărțită de arhipelagul indonezian prin strâmtoarea Malacca. Și sub aspect politic, Asia de Sud-Est grupează state continentale în Peninsula Indochina¹ și state insulare², și teritorii neautonome³.

În plan militar, statele din această zonă manifestă un interes în continuă creștere de constituire a unui

sistem de securitate în care China sau Japonia, ori amândouă să înlocuiască SUA ca putere în regiune. O asemenea orientare a determinat ASEAN⁴ să pună bazele unei cooperări regionale de reapropiere de China.

La rândul lor, aspectele economice pot deveni generatoare de conflicte regionale. Avem în vedere problema resurselor energetice și necesitatea asigurării protecției căilor de navigație maritime vitale, care pot determina conturarea unui mediu geopolitic instabil. Rezultatele slabe în domeniul economic sunt explicate, în primul rând, de dependența mare a industriilor din regiune de aprovizionarea cu materii prime și componente din străinătate, iar în al doilea rând, de dificultățile financiare pe care le cunosc întreprinderile din Asia de Sud-Est și, în al treilea rând, de împiedicarea dezvoltării exporturilor, ca urmare a creșterii ponderii comerțului intrazonal. Nu trebuie scăpată din vedere nici îndatorarea masivă a sectorului privat față de băncile străine, dornice, la rândul lor, să-și dezvolte afacerile în această zonă dinamică a lumii.

2. Componenta managerială în criza financiară din Asia de Sud-Est

2.1. Criza asiatică și problema securității economice

Poziționând țările asiatice între ascensiune inexorabilă și prăbușire, Thierry de Montbrial⁵ prezintă câteva probleme și învățăminte ce pot fi trase din fenomenele de perturbare care au apărut în Thailanda în primăvara anului 1997.

Privitor la cauza imediată, ea rezidă în disfuncția piețelor financiare din țările implicate⁶. Mai concret, intermediarii, publici sau privați, stăpâniți de convingerea că pierderile lor ar fi mereu acoperite de state, au trecut la o finanțare neratională a unor investiții dubioase, îndeosebi în sectorul imobiliar. Ca urmare, a apărut o mișcare inflaționistă, localizată în portofoliile de active.

Acestui fenomen nu i s-a acordat inițial suficientă atenție, însă, după primele semnale de alarmă din Thailanda, anticipările s-au răsturnat aproape simultan.

Așa cum subliniază George Soros⁷, criza financiară din Thailanda a devenit extrem de descurajantă, din cauza ariei de cuprindere și gravității sale. Se fac precizări și cu privire la cauzele crizei. Astfel, se arată că prima cauză a crizei a fost o aliniere eronată a monedelor naționale. Țările din Asia de Est au menținut un aranjament informal care lega monedele lor naționale de dolarul american. Aparenta stabilitate a acestui aranjament a încurajat băncile și cercurile de afaceri locale să contracteze împrumuturi în valută străină, convertind împrumuturile în moneda locală - fără realizarea acoperirii prin operațiuni de hedging - și investindu-le apoi sau împrumutându-le unor proiecte locale, de preferință cele legate de proprietatea imobiliară. Acesta părea a fi un procedeu lipsit de riscuri de a produce bani, atât timp cât aranjamentul informal al legării de dolar era funcțional. Dar aranjamentul a ajuns să fie supus unor presiuni, mai întâi prin subevaluarea monedei chinezești din 1996 și apoi prin aprecierea dolarului american față de yenul japonez. Balanța comercială a țărilor în cauză s-a deteriorat, deși deficitele comerciale au fost la început contrabalansate de aflusul substanțial și continuu din conturile de capital.

Despre caracterul neașteptat al fenomenului, Joseph E. Stiglitz⁸ arată că, atunci când s-a prăbușit bahtul thailandez, la 2 iulie 1997, nimeni nu știa că acesta era începutul celei mai mari crize economice de după Marea Criză.

Un alt învățământ semnificativ sintetizat de Thierry de Montbrial se referă la instituțiile internaționale, îndeosebi la Fondul Monetar Internațional. Acesta a fost acuzat că nu a diagnosticat riscurile, că le-a agravat *ex ante*, lăsând statele imprudente să creadă că, în caz de nevoie, va sări mereu în ajutorul lor, iar *ex post* impunându-le adesea remedii neadecvate.

Dintre cele trei critici, cea mai întemeiată i se pare lui Thierry de Montbrial a fi prima. Se subliniază că este de necontestat faptul că autoritățile FMI atrăseseră în 1996 atenția conducătorilor de la Bangkok și, într-o măsură mai mică, celor de la Kuala Lumpur asupra necesității de a-și reduce deficitele curente, de a-și controla mai bine bugetul și, mai ales, de a-

și consolida sectorul financiar. Dar, eufemistic vorbind, sfaturile au fost foarte discret formulate - întrucât în sistemul internațional, așa cum este el, nici un stat nu recunoaște vreo autoritate care să-i fie superioară. Evident că aici este punctul slab. Previțiunile economice publicate de organizația internațională - de altfel, nici cele publicate de OCDE - nu au cuprins niciodată vreo referire clară la posibilitatea unei crize de încredere de asemenea amploare. Nu se cunoaște nici ca FMI să fi exprimat temeri legate de vulnerabilitatea excesivă a sistemului financiar japonez. Pentru a se justifica, funcționarii Fondului formulează că simplul fapt de a trage semnalul alarmei în așa fel încât să se audă ar putea avea efecte catastrofale. Se apreciază de către autor că acest argument nu este prea convingător, întrucât cea mai bună modalitate de a limita consecințele unei dereglări este de a o repera și de a o dezvălui cât de curând posibil.

Celelalte două critici adresate Fondului i se par lui Thierry de Montbrial mai contestabile și, de altfel, că sunt contradictorii. În fața unei crize efective, susține autorul, FMI obligă statele implicate să înghită poțiuni atât de amare, încât nici un guvern nu poate contempla cu inima ușoară perspectiva lor.

S-au făcut aprecieri și cu privire la natura remediilor, susținându-se că nu i se poate reproșa unei instituții internaționale că a dat prioritate pentru stingerea unui incendiu măsurilor care și-au dovedit utilitatea în altă parte, înainte de a examina în detaliu reformele structurale adecvate pentru fiecare țară.

Pe aceeași problemă a criticilor, dar cu o poziție mult mai severă, intervine Joseph E. Stiglitz, care susține că, din nefericire, politicile FMI impuse de-a lungul acestei perioade tumultuoase au înrăutățit situația. Cum FMI a fost creat cu scopul clar de a emite avertizări în privința izbucnirii unor asemenea crize și de a se ocupa de ele, faptul că a dat greș în atâtea ocazii a ridicat problema regândirii substanțiale a rolului său, mulți oameni din SUA și din alte țări cerând o reexaminare a multora dintre politicile sale și chiar a instituției în sine. Privind în urmă, este evident că politicile FMI nu numai că au exacerbât situațiile de declin economic, dar au fost răspunzătoare și de apariția acestora: liberalizarea prea rapidă a piețelor financiare și de capital a fost probabil cauza cea mai importantă a crizei, cu toate că și greșelile comise de țările respective au jucat un rol în declanșarea ei. Astăzi FMI își

recunoaște multe dintre greșelile făcute, deși nu pe toate - reprezentanții săi și-au dat seama cât de periculoasă poate fi, de pildă, liberalizarea exagerat de rapidă a pieței de capital -, dar schimbarea de optică vine prea târziu ca să mai fie de vreun ajutor pentru țările aflate deja în suferință.

Cel de-al treilea învățământ din criza asiatică, tras de către Thierry de Montbrial, ține de următoarea observație: în cursul anilor '90, gradul de interdependență în perimetrul Asiei de Est a crescut considerabil, fără ca structurile de cooperare regională, în speță pe plan economic și financiar, să fi cunoscut aceeași evoluție. Aceste țări, ai căror reprezentanți se laudau odinioară de a fi ajuns la un grad înalt de integrare fără a se împovăra cu mecanisme greoaie, ca acelea cu care se dotase Uniunea Europeană, descoperă după criză că nu există asigurare reală fără un asigurător. Ele își dau astfel seama că, legându-și moneda de dolarul american, nu au creat decât iluzia unui sistem de cursuri stabile, lipsindu-se de orice capacitate de reacție coordonată în caz de furtună. De unde și răspunsurile lor, dezastruoase într-o primă fază, și incapacitatea lor de a rezista la un val de devalorizări care amintește în mod neplăcut de lanțul de evenimente din anii '30. Incapacitatea Japoniei de a exercita un rol pe măsura ponderii sale economice și opoziția Statelor Unite⁹ la orice tentativă de salvare întreprinsă în afara controlului lor nu au aranjat lucrurile.

În felul acesta autorul ajunge la ideea că Asia de Est ar trebui să-și asigure mijloacele instituționale ale integrării, și aceasta dincolo de sfera economică, din cauza problemelor teritoriale sau etnice aflate în litigiu. Dacă această importantă regiune continuă să rămână pasivă, avertizează prestigiosul om de știință, îmbinarea unei recesiuni economice, cu întregul său cortegiu de consecințe sociale și politice (se vede astăzi acest lucru în Coreea de Sud și în Indonezia), cu un incident de frontieră ar putea avea efectul unei bombe. Nu trebuie uitat nici faptul că majoritatea statelor din regiune sunt state multietnice, care suferă de o insuficientă identitate. În caz de recesiune, diferitele comunități inegal afectate de criză pot fi gata să se arunce unele asupra altora, ca în Indonezia, sau să-i incrimineze pe străini.

Și, în sfârșit, cel de-al patrulea învățământ pus în evidență de Thierry de Montbrial este legat de globalizare, extinderea comerțului liber și tendința spre mobilitatea perfectă a capitalurilor.

S-a intensificat considerabil interdependența planetară, în timp ce mijloacele de asigurare a unei bune reglementări de ansamblu lipsesc. În aceste condiții, se evocă din nou vechea propunere a economistului american James Tobin privind taxarea mișcărilor de capital pe termen scurt, care, după părerea autorului însuși, este complet irealistă. Mai utilă este discuția despre oportunitatea controlului asupra *intrării* capitalurilor în țări cu imagine temporar atrăgătoare, în scopul de a evita efectele de saturație și, mai ales, de a preveni șocurile provocate de refluxul capitalurilor în cazul schimbării de comportament - mereu gregar -, din indiferent ce motiv, al operatorilor pe piațe.

2.2. Formele de manifestare a crizelor

Așa cum susține J. Stiglitz, crizele respective s-au manifestat sub două forme bine cunoscute:

-prima este ilustrată în Coreea de Sud, o țară cu realizări impresionante, pe care le sistematizăm astfel:

-o dată ieșită din devastatorul Război al Coreei, această țară a formulat o strategie de dezvoltare care a făcut ca venitul pe locuitor să crească de opt ori într-un interval de 30 de ani, a contribuit la reducerea drastică a sărăciei, a eradicat analfabetismul și a făcut ca decalajul tehnologic dintre Coreea de Sud și țările mai avansate să se diminueze semnificativ;

-la sfârșitul amintitului război, Coreea era mai săracă decât India; la începutul anilor 1990, era primită în Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (OCDE), clubul celor mai avansate țări industrializate. Coreea devenise unul dintre cei mai mari producători mondiali de circuite integrate pentru calculatoare, iar marile sale companii, Samsung, Daewoo și Hyundai, produceau bunuri cunoscute în toată lumea;

-deși la începutul transformărilor piața internă de capital se afla sub un control foarte strict, presiunile exercitate de SUA au făcut ca firmele autohtone să-și îndrepte cu reținere atenția spre capitalul străin;

-împrumutându-se din străinătate, firmele autohtone s-au expus la fluctuațiile de pe piața internațională. La sfârșitul anului 1997, Wall Street-ul a fost traversat de zvonul că această țară avea probleme, că nu va mai putea să reînnoiască împrumuturile scadente acordate de băncile occidentale și că nu dispunea de rezervele necesare pentru a se achita de obligațiile financiare.

Asemenea zvonuri se pot autoalimenta. Imediat băncile, care cu puțin timp înainte erau nerăbdătoare să împrumute bani firmelor coreene, au decis să nu reînnoiască împrumuturile. Când toate au hotărât acest lucru, zvonul a devenit realitate: Coreea *avea* probleme;

-a doua formă de manifestare este ilustrată de Thailanda. Aici, așa cum am arătat și mai devreme, un atac speculativ (combinat cu o rată mare de îndatorare pe termen scurt) a fost principalul vinovat. Să detaliem situațiile:

-speculatorii, crezând că o monedă se va devaloriza, încearcă să scape de aceasta și să cumpere dolari; în condițiile în care moneda este liber convertibilă - adică poate fi schimbată în dolari sau în orice altă valută - acest lucru se poate face ușor. Dar, pe măsură ce cantitatea de monedă vândută crește, valoarea ei scade - astfel, bănuielile speculatorilor ajung să se confirme;

-o altă situație, mai des întâlnită, este aceea în care statul încearcă să susțină moneda națională. El vinde dolari din rezerva proprie (bani pe care țara îi păstrează, adesea în dolari, pentru „zile negre”), cumpărând moneda locală pentru a-i susține valoarea. În cele din urmă, însă, statul rămâne fără valută forte. Nu mai are dolari de vândut. Moneda națională se prăbușește. Speculatorii sunt mulțumiți. Așteptările le-au fost confirmate. Pot acum să cumpere din nou monedă locală, obținând astfel un câștig frumușel. Veniturile pot fi substanțiale.

2.3. Elemente de management în reacțiile Fondului Monetar Internațional

Se cuvine a se reține că, dacă crizele au avut un mod obișnuit de manifestare, la fel de obișnuite au fost și reacțiile FMI. Acesta a furnizat sume uriașe (în total, incluzând ajutorul financiar din partea țărilor din G-7, 95 de miliarde de dolari). S-a urmărit ca, în acest fel, țările să poată susține cursul de schimb. Mai mult, s-a și crezut și propagat că, dacă piața știa că există suficienți bani în vistierie, n-ar mai fi avut nici un rost să se declanșeze un atac asupra monedei naționale și astfel „încrederea” în aceasta ar fi fost restabilită. În realitate, însă, banii au servit unui alt scop: ei au permis țărilor să furnizeze dolari firmelor care se împrumutaseră de la băncile occidentale, astfel încât acestea să-și achite datoriile. În felul acesta, banii respectivi au fost, în parte, un ajutor acordat băncilor internaționale și, în egală măsură, un ajutor

acordat țărilor în cauză. Pe de altă parte, creditorii nu au mai avut de suferit din cauza imposibilității de a-și recupera împrumuturile acordate. Însă, în fiecare țară în care banii FMI erau folosiți pentru a susține temporar un curs de schimb valutar nerealist, apărea o altă consecință: oamenii bogați din țara respectivă profitau de ocazia de a-și transforma banii în dolari la un curs de schimb favorabil și de a-i transfera în străinătate.

Sub impulsul managerial-financiar, FMI a pus la banii dați anumite condiții, într-un pachet de măsuri ce ar fi trebuit să rezolve problemele care au generat criza. Aceste alte componente ale pachetului, împreună cu banii oferiți, ar fi trebuit să convingă piețele să reînnoiască împrumuturile și pe speculatori să-și îndrepte atacurile spre alte ținte, mai ușor de atins. Componentele respective constau, de regulă, în rate mai mari ale dobânzilor - în cazul Asiei de Est fiind vorba despre rate mult mai mari - plus cheltuieli mai mici ale statului și impozite mai mari. De asemenea, constau în „reforme structurale”, adică schimbări în structura economiei, despre care se credea că stă la originea problemelor. În cazul Asiei de Est condițiile nu s-au referit numai la creșterea ratelor dobânzilor și la scăderea cheltuielilor statului, ci și la realizarea unor schimbări în plan politic și economic, la reforme manageriale majore, cum ar fi creșterea gradului de deschidere și a transparenței și perfecționarea cadrului de reglementare a piețelor financiare, ca și la reforme minore, precum desființarea monopolului asupra cuișoarelor din Indonezia.

Cei de la FMI vor susține că impunerea acestor condiții a fost o chestiune de răspundere. Au dat miliarde de dolari, aveau răspunderea de a se asigura nu doar că banii vor fi rambursați, ci și că țările făceau „ceea ce trebuia” pentru redresarea economiilor proprii. Dacă criza macroeconomică *fusese provocată* de probleme structurale, acestea trebuiau să fie rezolvate. Condițiile erau acaparatoare, în sensul că țările care acceptau ajutorul FMI trebuiau să renunțe, în mare măsură, la suveranitatea lor economică și la autonomia managerială. Unele obiecții la adresa programelor Fondului vizau tocmai acest aspect și faptul că ele ar fi dus la subminarea democrației; altele vizau faptul că acele condiții nu contribuiau (și se pare că nici nu erau menite să contribuie) la redresarea economiilor.

Faptele au dovedit că programele - cu toate condițiile și cu toți banii respectivi - n-au dat

rezultate. Ele ar fi trebuit să stopeze căderea cursurilor de schimb valutar, însă acest lucru nu s-a întâmplat, piețele abia întrezărind faptul că FMI „venise în ajutor”. De fiecare dată, încurcat de lipsa de efect a potențialelor sale soluții, FMI a cerut țărilor vinovate de aceasta să ia în serios chestiunea realizării reformelor necesare. De fiecare dată, reprezentanții săi au anunțat lumii că existau probleme foarte importante care trebuiau să fie rezolvate, ca să se poată vorbi despre o adevărată redresare.

În loc să restabilească încrederea în faptul că banii vor începe să intre în țară, criticile lansate de FMI au grăbit exodul capitalului. Din această cauză, ca și din alte motive la care ne vom referi pe scurt mai târziu, percepția existentă în marea majoritate a țărilor în curs de dezvoltare, percepție pe care o împărtășim și noi, este aceea că FMI a devenit el însuși o mare parte a problemei, în loc să fie o parte a soluției.

Urmările negative sunt ample și cu efecte nemaiîntâlnite. Pe măsură ce criza avansa, șomajul creștea tot mai mult, PIB-ul scădea vertiginos, iar băncile se închideau. Rata șomajului a crescut de patru ori în Coreea de Sud, de trei ori în Thailanda și de zece ori în Indonezia. În această ultimă țară, 15% dintre bărbații care lucrau în 1997 își pierduseră slujbele până în august 1998, dezastrul economic fiind și mai mare în zonele urbane ale insulei principale, Java. În Coreea de Sud, numărul săracilor din mediul urban aproape s-a triplat, aproximativ un sfert din populație fiind cuprinsă de sărăcie; în Indonezia, numărul săracilor s-a dublat. În unele țări, precum Thailanda, oamenii dați afară de la serviciile pe care le avuseseră la oraș s-au întors la țară, de unde veniseră. Acest lucru a făcut să crească însă presiunea exercitată asupra sectorului rural. În 1998, PIB-ul a scăzut în Indonezia cu 13,1%, în Coreea cu 6,7%, iar în Thailanda cu 10,8%. La trei ani după încheierea crizei, PIB-ul Indoneziei era încă inferior cu 7,5% celui de dinaintea crizei, iar cel al Thailandeii era cu 2,3% mai mic.

Efectele crizei s-au extins. Astfel, deteriorarea condițiilor existente într-o țară a contribuit la prăbușirea economiilor țărilor vecine. Declinul acestei regiuni a avut repercusiuni asupra întregii lumi: creșterea economică la nivel mondial a scăzut și, odată cu aceasta, prețurile materiilor prime de bază. Din Rusia până în Nigeria, numeroase țări cu economie de piață emergentă, dependente

de resursele naturale, aveau mari, foarte mari probleme. Pe măsură ce investitorii care riscaseră plasându-și banii în aceste țări și-au văzut averile diminuându-se tot mai mult și pe măsură ce băncile care îi finanțau își cereau banii înapoi, aceștia au fost nevoiți să-și reducă investițiile pe alte piețe emergente. Până și Brazilia, care nu depindea nici de țiței, nici de comerțul cu țările confruntate cu mari probleme, o țară cu trăsături economice mult diferite de cele ale țărilor respective, a fost atrasă în vârtejul creat de criza financiară internațională, din cauza temerii care îi cuprinsese pe investitorii străini și a indisponibilității acestora de a mai acorda împrumuturi. În cele din urmă, aproape toate țările cu economie de piață emergentă, chiar și Argentina, considerată multă vreme de FMI copilul reformei, în mare măsură pentru faptul că reușise să reducă inflația, au fost afectate.

Analizând sub semnul exigențelor, cerințelor și principiilor de management financiar fenomenul de ștrangulare a economiei cu rate înalte ale dobânzilor, astăzi FMI este de acord cu faptul că *politicile fiscale* (cele care privesc deficitele bugetare) pe care le-a promovat au fost excesiv de restrictive, dar nu recunoaște greșelile pe care le-a făcut în privința politicii monetare. Când a intervenit în Asia de Est, Fondul a obligat țările să mărească ratele dobânzilor în așa măsură încât acestea au ajuns să atingă niveluri considerate astronomice după standardele obișnuite. Consecințele au fost cele previzibile: ratele mari ale dobânzilor au făcut să crească numărul firmelor aflate în pragul falimentului și, odată cu aceasta, numărul băncilor cu împrumuturi neperformante. Situația tot mai grea a întreprinderilor și a sectorului financiar a accelerat declinul generat de politicile restrictive prin scăderea cererii agregate. FMI realizase o reducere simultană a cererii și a ofertei agregate.

Criza asiatică a adus cu sine multe schimbări care vor fi de mare folos țărilor în viitor. Standardele din sfera administrării și gestiunii contabile a întreprinderilor au fost îmbunătățite - uneori acest lucru făcând ca țările respective să se situeze în fruntea celor cu economie de piață emergentă. Noua Constituție a Thailandeii promite să asigure crearea unei democrații mai solide (ea conținând o prevedere referitoare la „dreptul cetățenilor de a ști”, care nu există nici măcar în Constituția SUA), care să faciliteze o transparență superioară celei a instituțiilor financiare internaționale. Multe

dintre aceste schimbări au creat condițiile pentru o creștere economică și mai susținută în viitor.

NOTE:

¹ Cele șase state din Peninsula Indochina sunt următoarele: Birmania, Thailanda, Malaysia, Vietnamul, Laos, Kampuckia.

² Statele insulare sunt: Singapore, Indonezia, Filipine.

³ Sultanatul Brunei și Timorul de Est reprezintă teritoriile neautonome ale Asiei de Sud-Est.

⁴ ASEAN - Asociația Națiunilor din Sud-Estul Asiei include Indonezia, Malaezia, Brunei, Filipine, Singapore, Thailanda și Vietnam

⁵ MONTBRIAL, T., de, Cincisprezece ani care au zguduit lumea, Ed. Expert, 2003, pp. 259 – 265.

⁶ Apărută în Thailanda, criza s-a extins asupra Asiei de Sud-Est, ajungând să amenințe China și Japonia și chiar întreaga economie mondială.

⁷ SOROS, G., Criza capitalismului global. Societatea deschisă în primejdie, Ed. Polirom, ARC, 1999. pp. 133-147.

⁸ STIGLITZ, E.J., Globalizarea. Speranță și deziluzii, Ed. Economică, 2003, pp.147-212.

⁹ Când a început criza, occidentalii nu și-au dat seama de gravitatea situației. Întrebat despre ajutorul destinat Thailandeii, președintele SUA Bill Clinton s-a referit la prăbușirea bahtului ca la „o mică defecțiune” apărută pe drumul spre bunăstarea economică. Încrederea și calmul președintelui Clinton au fost împărtășite de liderii financiari ai lumii, care au participat, în septembrie 1997, în Hong Kong, la întrunirea anuală a FM și Băncii Mondiale. Reprezentanții FMI au fost atât de siguri de recomandările lor, încât au cerut chiar să se procedeze la o modificare în statutul organizației, astfel încât să se exercite presiuni și mai mari asupra țărilor în curs de dezvoltare, în vederea liberalizării piețelor de capital ale acestora.

Generalul de brigadă (r.) prof.univ.dr. Ion PETRESCU este directorul coordonator al Centrului Universitar Brașov al Universității „Spiru Haret”. Este conducător de doctorat în management la Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu. A publicat până în prezent 79 de cărți, în special de management. Menționăm câteva dintre acestea: Managementul crizelor, Ed. Expert, 2006, Dimensiunea europeană a managementului personalului organizației, Ed. Alma Mater, 2006, Managementul mediului, Ed. Expert, 2005, Profesiunea de manager în viziune europeană, Ed. Lux Libris, 2005, Management comparat, Ed. Fundației România de Mâine, 2005, Management social, Ed. Expert, 2004.

OLEODUCTUL BAKU -TBILISI - CEYHAN: IMPLICAȚII GEOPOLITICE ȘI GEOECONOMICE ÎN ASIA CENTRALĂ ȘI CAUCAZ

*Dr. Gheorghe MINCULETE
Dr. Maria Magdalena POPESCU*

La 25 mai 2005, la Baku, a avut loc un eveniment crucial pentru începutul secolului XXI: inaugurarea gigantului oleoduct american Baku-Tbilisi-Ceyhan, a cărui construcție politică a început cu mai bine de zece ani în urmă. Evenimentul excepțional - cu urmări dintre cele mai importante pe plan geopolitic - a trecut, nu întâmplător, aproape neobservat în mass-media. Motivul acestei discreții este acela că s-a încercat să nu se conecteze construcția și, mai ales, intrarea în funcțiune a importantului oleoduct de prezența militară a SUA în spațiul Asiei Centrale și Caucazului, odinioară zone de influență ale URSS.

Determinări geopolitice și geoeconomice

Procesul de mondializare a informației și economiei nu rezolvă și nu poate rezolva toate problemele care țin de vocațiile, virtuțile, asperitățile și nonconformismele acțiunii umane. Dimpotrivă, pe măsură ce se dezvoltă noi provocări și, în consecință, noi riscuri asumate și noi forme de confruntări impuse sau facilitate de societățile de tip informațional, apar, reapar și se perpetuează numeroase asimetrii, unele foarte noi, se accentuează impactul lor economic, cultural, social și militar, cu consecințele de rigoare.¹

Celebrul Zbigniew Brzezinski, în „*Marea tablă de șah. Supremația americană și imperativele sale geostrategice*“, apărută la New York în anul 1997, arată că „înfrângerea și prăbușirea Uniunii Sovietice au desăvârșit ascensiunea rapidă a Statelor Unite, ca unică și, de fapt, primă putere mondială reală. (...) Ele au devenit dintr-o dată prima și singura adevărată putere globală. (...)

Pentru America, principala miza geopolitică este Eurasia“. Totodată, autorul utilizează sintagma „Balcanii eurasiatici“, făcând deosebirea de „Balcanii europeni“, pentru a desemna partea nonrusă (meridională) a fostei Uniuni Sovietice, o vastă regiune expusă intervențiilor marilor puteri, între care cea - contestabilă - a Rusiei și cea - considerată prioritară și legitimă- a Statelor Unite. Aceasta regiune instabilă merge din Ucraina Orientală până în Asia Centrală, trecând prin Caucaz și Marea Caspică.²

Bazinul bogat în hidrocarburi al Caspicii și căile de export ale petrolului și gazelor sunt terenul rivalității între vechea putere dominantă, Rusia, și Statele Unite, care revendică dominația în Eurasia pe motivul vocației lor de conducătoare ale lumii. Cel puțin aceasta este maniera strategiilor americani de a privi lucrurile, indiferent dacă sunt apropiați ai președintelui Bush, adversari, liberali sau democrați. Transcaucazia (sau Caucazul de sud ori Caucazul meridional) este regiunea cea mai avansată pe drumul „basculării“ spre tabăra SUA și NATO. Ea include trei state: Azerbaidjan, de unde se extrage petrolul Caspicii, Georgia, pe care acesta o tranzitează, și Armenia, care până de curând scăpase de amintita basculare, datorită simpatiilor ei proruse și, mai ales, a conflictelor ei cu Azerbaidjanul și Turcia vecină. Însă contextul geopolitic este pe punctul de a se schimba rapid. Ca și Azerbaidjanul și Georgia, Armenia ar putea candida la integrarea în NATO.³

Prin realizarea oleoductului BTC (Baku-Tbilisi-Ceyhan) se va schimba în mare măsură harta politică și economică a regiunii. Cel mai lung oleoduct din lume măsoară nu mai puțin de 1779 km și a costat circa 4 miliarde de dolari. Construcția oleoductului a început în 2002 și a durat trei ani.

Capacitatea de transport proiectată a traseului este de 50 milioane de tone pe an. Țițeiul caspic este transportat prin această conductă pe la sud de Baku - prin Georgia și unele dintre cele mai muntoase regiuni ale Caucazului - până în portul Ceyhan (Turcia), de unde petrolierele îl vor distribui în toată lumea. Marea problemă nu a fost însă cea „inginerescă”, ci una pur „politică”: oleoductul BTC evită cu grijă teritoriile și sistemele petroliere ale Rusiei și Iranului, fiind, în același timp, cea mai scurtă și mai economică rută din Asia Centrală până la Marea Caspică.

Oleoductul Baku-Tbilisi-Ceyhan reprezintă un *obiectiv economic strategic* de lungă durată al Washingtonului, în condițiile în care resursele de energie din Peninsula Arabiei și Orientul Mijlociu se vor diminua rapid, potrivit specialiștilor, în jurul anilor 2010-2015. De la începutul anilor '90, Statele Unite au utilizat cu perseverență excepțională oportunitatea legată de dispariția URSS (1991) pentru a-și instaura hegemonia în regiunea extrem de bogată în resurse petroliere din Asia Centrală, din jurul Mării Caspice. Oleoductul BTC a creat însă un deceniu de intrigi politice în întreaga zonă, Washingtonul încercând permanent să-și asigure o poziție dominantă în regiune, în detrimentul Moscovei⁴.

Mass-media consideră că SUA sunt cel mai mare beneficiar al oleoductului. Destinația finală a conductei este foarte apropiată de baza militară americană de la Incirlik. În trecut, resursele de petrol și gaze din Asia Centrală erau transportate în principal spre Europa, împotriva dorinței Statelor Unite. Trecerea țițeiului caspic prin Turcia, în zona Mării Mediterane, cu ocolirea Rusiei, va slăbi în mare măsură capacitatea energetică a acesteia din urmă și-i va reduce spațiul strategic din Asia Centrală în toate domeniile. În plus, finalizarea conductei de petrol va favoriza controlarea situației din Afganistan, Irak și întreaga Asie Centrală și de Vest de către SUA și consolidarea securității energetice a acestora în secolul 21. Acestea sunt, potrivit unui comentariu publicat în ziarul britanic *Financial Times*, principalele semnificații politice pe care le comportă în prezent construirea amintitei magistrale petroliere.⁵

La inaugurarea oleoductului Baku-Tbilisi-Ceyhan au participat secretarul american pentru Energie, Samuel Bodman, care a citit o scrisoare a președintelui Bush, președinții celor trei state implicate în proiect (Azerbaidjan, Georgia și

Turcia), precum și președintele Kazahstanului, Nursultan Nazarbaiev. Anterior ceremoniei BTC, Nazarbaiev a semnat o declarație prin care țara sa se obligă să transporte la Baku o parte din petrolul Mării Caspice.

Directorul executiv al companiei British Petroleum (BP), Lord Browne, a fost, la rândul său, prezent la ceremonie. BP deține 30,1% în cadrul consorțiului BTC. Restul se împarte între compania de stat din Azerbaidjan SOCAR - 25%, concernul american UNOCAL - 8,9%, Statoil din Norvegia - 8,71%, Petroleum din Turcia - 6,53%, alături de alte corporații americane, japoneze, italiene, și franceze care dețin procente neglijabile.⁶

Oleoductul - care străbate Azerbaidjanul, Georgia și Turcia - a determinat schimbări politice majore în zonă. Practic, a trezit din „somniața geopolitică” una dintre regiunile cele mai bogate în resurse energetice din întreaga lume. În 2003, Administrația Bush și organizațiile non-guvernamentale americane (Freedom House, National Endowment for Democracy etc.) l-au susținut pe Mihail Saakasvili în tentativa de a-l răsturna de la putere, în Georgia, pe Eduard Sevardnadze, favorizând instaurarea unui guvern proamerican la Tbilisi.

Președintele Saakasvili a ținut să remarce în discursul său că finalizarea oleoductului BTC reprezintă o „victorie geopolitică” pentru statele din jurul Mării Caspice. Afirmția sa se referă, desigur, la țările din regiune aliate Statelor Unite, emancipate de sub tutela Moscovei cu sprijinul Washingtonului. Noul regim de la Tbilisi este unul dintre principalii beneficiari. În aprilie 2005, Statele Unite au semnat o înțelegere în baza căreia Washingtonul va acorda un ajutor de 110 milioane de dolari Georgiei. La începutul lunii mai, în același an, președintele Bush a inclus Georgia în turneul său est-european, laudând la Tbilisi „revoluția trandafirului” și numindu-l pe Saakasvili „un luptător pentru libertate”.⁷

În scrisoarea citită de secretarul american pentru Energie, președintele Bush numește construcția oleoductului BTC drept „o realizare monumentală”, adăugând: „Acest oleoduct poate determina o creștere economică a întregii zone și va asigura baza pentru o societate prosperă și dreaptă a țărilor care promovează libertatea”. Trebuie subliniat însă că oleoductul BTC asigură, pe de altă parte, o subordonare totală a fostelor republici sovietice din Asia Centrală față de interesele americane.

Și președintele Azerbaidjanului, Ilham Aliev, a ținut să mulțumească Administrației Bush cu ocazia inaugurării oleoductului BTC: „Realizarea acestui proiect nu ar fi fost posibilă fără susținerea constantă și implicarea SUA”. Aliev se referea la faptul că Statele Unite au preferat ca oleoductul să treacă prin Azerbaidjan, în defavoarea Armeniei, care putea oferi o rută alternativă spre Turcia. Pentru Washington, însă, recunoștința lui Ilham Aliev este destul de stânjenitoare. Ea demonstrează că „promovarea democrației” în regiune nu reprezintă principala preocupare a responsabililor americani. Fiindcă regimul dictatorial și corupt de la Baku nu este un partener de afaceri tocmai recomandabil pentru „campionii libertății”.

Gaidar Aliev, primul președinte azer, a condus Azerbaidjanul între 1969 și 1991 în cel mai pur stil comunist, iar din 1991 a înlocuit „dictatura Partidului Comunist” cu „dictatura personală”. După moartea lui Gaidar Aliev - conform unui scenariu comun în republicile ex-sovietice -, puterea a fost preluată de fiul acestuia, Ilham Aliev, vicepreședinte la SOCAR, compania petrolieră a statului azer, care deține 25% din acțiunile BTC.

Potrivit unui studiu al Transparency International privind corupția pe glob (începând cu cel mai puțin corupt stat), Azerbaidjanul ocupa poziția 140 din 146 de state. Adică, numai alte șase țări îl depășesc în materie de corupție.

La 21 mai 2005, poliția azeră a intervenit în forță împotriva unei demonstrații a opoziției. Manifestanții cereau amendamente la legea electorală din Azerbaidjan - care favorizase clanul Aliev -, crearea unui post de radio independent și anchetarea asasinării ziaristului Elmar Guseinov, un critic al regimului Aliev, împușcat de „necunoscuți” la începutul lunii martie 2005, pe când își părăsea locuința.

Administrația Bush a „închis ochii” în fața tuturor acestor abuzuri. Un raport al organizației Human Rights Watch, din luna aprilie 2005, arăta că „drepturile omului” nu stau prea bine nici în Georgia lui Saakasvili, pe care Bush o consideră „bastion al libertății”. Noul regim de la Tbilisi continuă - după cum arată raportul HRW - tortura pe scară largă și smulgerea mărturisirilor prin utilizarea tehnicilor de forță. „Unele din legile noi întăresc practicile poliției, acuzată de violarea drepturilor omului, tortură și tratamente neadecvate împotriva deținuților”, avertiza raportul HRW.

Implicațiile oleoductului BTC pentru țările pe care le străbate

Administrarea giganticului oleoduct Baku-Tbilisi-Ceyhan este asigurată de o înțelegere - Inter-Governmental Agreement - semnată de țările participante la construcție. Această înțelegere oferă beneficiarilor BTC privilegii extraordinare. Altfel spus, oleoductul are un statut special, de „stat în stat”, în Azerbaidjan, Georgia și Turcia. Statutul privilegiat permite BTC să eludeze legislațiile naționale, care i-ar putea diminua cifra de afaceri. Ceea ce, pe termen lung, este extrem de primejdios. Organizațiile pentru protecția mediului au fost primele care au tras un semnal de alarmă în acest sens. Hannas Ellis, de la Friends of the Earth, a declarat: „Este revoltător faptul că bani publici, furnizați de instituții ca Banca Mondială, au fost utilizați pentru acest proiect, sub formă de ‘ajutor’. Oleoductul Baku-Tbilisi-Ceyhan creează probleme imense pentru populațiile și regiunile pe care pretinde că le ajută”. Aceste probleme au fost identificate într-o serie de documente date publicității de CEE Bankwatch Network, organizația britanică Friends of the Earth, Green Alternative din Georgia, Les Amis de la Terre din Franța și Centrul Național de Ecologie din Georgia. Într-un raport, publicat cu doar câteva zile înainte de inaugurarea oleoductului, se subliniază imensele riscuri pentru mediul înconjurător pe care acesta le prezintă. Riscuri care nu au fost nici măcar evaluate cu seriozitate.

În goană după profit, autoritățile naționale n-au ezitat să sacrifice parcuri naționale sau situri protejate, considerate de mare valoare naturală sau istorică. Fermierii, al căror teren a fost confiscat pentru construcția oleoductului, n-au primit compensații corespunzătoare. În continuarea celor menționate, *Asia Times* relatează: „...Potrivit informațiilor care circulă la Baku, omul care conduce efectiv Azerbaidjanul la ora actuală este David Woodward, președintele British Petroleum. Un adevărat ‘vicerege’, un fel de ‘atlas’ viu al intervențiilor BP din ultimii 30 de ani, din Scoția până la Abu Dhabi și din Alaska până în Serbia. Woodward și BP se încapățânează să prezinte BTC drept cel mai ‘curat’ și mai sigur oleoduct construit vreodată. Țăranii georgieni și organizațiile internaționale pentru protecția mediului sunt însă de cu totul altă părere”.

Asigurarea securității oleoductului

Veniturile pe care le vor obține cele trei state traversate de oleoductul BTC, din tranzitarea petrolului, sunt o adevărată mană cerească. Câștigurile sunt atât de atractive încât guvernării din Azerbaidjan, Georgia și Turcia au acceptat fără să crâncească să acorde privilegiile excepționale administrației „coridorului energetic”.⁸ Oleoductul BTC este proiectat să atingă, până în 2008, o capacitate de *8 milioane de barili pe zi*, ceea ce va aduce un important influx de capital unor țări extrem de sărace. Astfel, Azerbaidjanul - o republică ex-sovietică săracă - va câștiga *29 de miliarde de dolari pe an* numai de pe urma oleoductului. Georgia - o țară mică și lipsită de resurse naturale - va obține anual *600 de milioane de dolari*, prin exploatarea oleoductului de către companiile străine. Turcia va câștiga - datorită oleoductului - *1,5 miliarde de dolari pe an*.⁹

Deși în Azerbaidjan și Georgia nivelul de trai este scăzut (710, respectiv 730 dolari anual pe cap de locuitor), veniturile considerabile realizate de pe urma oleoductului nu se vor duce către ameliorarea standardului de viață. Se estimează că doar vreo 30 de milioane de dolari vor fi investiți în domeniile „comunitar și al mediului”.

Pentru Washington, oleoductul BTC este numai un element al unui plan mult mai ambițios. Rațiunile economice sunt dublate de un interes strategic, militar. Administrația Bush are acum ocazia să-și sporească prezența militară în Asia Centrală și Caucaz, motivând necesitatea asigurării „securității oleoductului”. În detrimentul Rusiei și Chinei, care își văd amenințate interesele. Ca urmare a „războiului împotriva terorismului”, Statele Unite și-au instalat deja baze militare în Tadjikistan și Uzbekistan. Pentru a asigura securitatea oleoductului, Statele Unite vor disloca forțe în Georgia și Azerbaidjan, înlocuind astfel defuncta URSS în zonă.

Necesitatea instalării unor baze militare americane

Asigurarea „securității oleoductului” poate urma modelul Bondsteel din Kosovo, care asigura securitatea oleoductului AMBO. Baza militară americană Bondsteel, din provincia Kosovo, constituie cea mai mare locație americană din străinătate, construită după războiul din Vietnam.

Oleoductul AMBO (Albania Macedonia Bulgaria Oil) a fost inaugurat tot în 2005, cu puțin înaintea oleoductului Baku-Tbilisi-Ceyhan. El a necesitat investiții de 1,3 miliarde de dolari, se întinde între portul Burgas, străbate Bulgaria, Macedonia și Albania, până în portul Vlora de la Marea Adriatică, unde este încărcat de petroliere. Construirea AMBO - prin Bulgaria, Macedonia și Albania - a tensionat însă relațiile dintre Statele Unite și Turcia.

Pentru a asigura securitatea viitorului „coridor de energie” - oleoductul AMBO, din cadrul Trans-Balkan Oil -, în iunie 1999, US Army a achiziționat 1000 acri de teren în sud-estul provinciei Kosovo, la granița cu Macedonia, în apropierea localității Uresevici. În circa trei luni a fost ridicată aici o imensă bază militară americană. Baza are trei cartiere de locuințe, o biserică, o bibliotecă și dispune de unul dintre cele mai moderne spitale militare. În 2002, aici se aflau dislocate 55 de elicoptere Black Hawk și Apache de atac. Conform unor informații, la Bondsteel se va transfera, în curând, baza militară americană de la Aviano din Italia. Bază high-tech, Bondsteel are 25 km de drumuri și peste 300 de clădiri. Pe lângă această bază, Statele Unite au mai construit câteva mai mici, lângă Calea Presevo, dar și lângă Coridorul 8 european finanțat de UE.¹⁰

Lucrările de construcție a uriașei baze americane Bondsteel au fost încredințate firmei Brown & Root Services, o subsidiară a concernului Halliburton Oil. Colonelul Robert L. McClure scria, în revista de inginerie *Bulletin*, „1.000 de foști militari americani selecționați de Brown & Root, împreună cu 7.000 de localnici albanezi, și 1.000 de ingineri militari au lucrat de la începutul lui iulie până în octombrie 1999, 24 de ore pe zi, în schimburi, șapte zile pe săptămână, pentru a termina baza Bondsteel.”

Trebuie să precizăm că, potrivit analizelor, regiunea albaneză din jurul bazei are un șomaj extrem de ridicat și un nivel de trai printre cele mai scăzute din Europa. Brown & Root a plătit pe cei 7.000 de localnici albanezi cu un salariu care oscila între 1 dolar până la 3 dolari pe oră. Cu alte cuvinte, un albanez putea ajunge la 24 de dolari pe zi, 820 de dolari pe lună, o cifră fabuloasă pentru albanezii din Kosovo.¹¹

Modelul bazei americane Bondsteel, care apără securitatea AMBO, se va aplica, potrivit opiniilor analiștilor politici și militari, în fostele republici

sovietice, pentru a asigura securitatea oleoductului Baku-Tbilisi-Ceyhan (BTC).

Washington Post scria, în 1999: „Cu un Orient Mijlociu tot mai fragil, trebuie să construim baze în Balcani, pentru a ne asigura petrolul de la Marea Caspică”. „Este clar acum că axa Est-Vest va combina cele două oleoducte, unind Marea Caspică de Marea Adriatică, Asia Centrală de Europa”, concluziona cotidianul italian *Sole 24 Ore*.¹²

Este interesant de remarcat că „axa oleoductelor” americane evită, în mod surprinzător, România. O țară cu mari posibilități de prelucrare a petrolului, cu portul Constanța II, cu Combinatul Petromidia și Canalul Dunăre-Marea Neagră. Și, în plus, cu posibilitatea conexiunii unui oleoduct mult mai ieftin, prin Pancevo și Croația¹³. Primele speculații cu privire la intenția Statelor Unite de a înființa baze militare în Azerbaidjan au apărut în luna aprilie 2005, imediat după vizita secretarului Apărării, Donald Rumsfeld, la Baku. La începutul anului, generalul James Jones - comandantul forțelor americane din Europa - declarase că Statele Unite sunt interesate în formarea unei „poliții caspice”, pentru a proteja oleoductul BTC. Informația a fost detaliată, în aprilie 2005, de publicația *Wall Street Journal*, care dezvăluia că Washingtonul este dispus să investească circa 100 de milioane de dolari pentru a crea „poliția caspică” și pentru construirea unui centru de comandă la Baku. Temându-se de reacția dură a Rusiei, guvernul azer a evitat o perioadă să dea un răspuns ferm ofertei americane. Ostilitatea cu care Moscova privește instalarea militară americană în fostele republici sovietice - pe care le consideră în sfera sa imediată de influență - a fost reafirmată de Mihail Marghelov, șeful Comisiei de afaceri externe din Dumă, care afirma că „Rusia se va opune întotdeauna la prezența oricărei forțe militare străine în țările din cadrul CSI”.

Un alt parlamentar rus, Konstantin Kosakov, a denunțat ambițiile Washingtonului în zonă: „Este evident că acest proiect (oleoductul BTC) are mai mult rațiuni politice decât economice, fiind menit să creeze o alternativă la transferul energetic din Caspica spre Vest, ocolind Rusia și alte state ca Iranul”.

Se apreciază că Bazinul Caspic deține 8 la sută din rezervele mondiale de petrol și gaze naturale. Un nou oleoduct, urmând aceeași rută ca BTC, va fi gata în 2006. Un acord în acest sens a fost semnat în martie 2005 între Azerbaidjan și Kazahstan. Noul oleoduct va exploata resursele Kazahstanului

și va transporta petrolul kazah la Baku, de unde acesta va intra pe oleoductul BTC.

**

Diverse constrângeri geopolitice și geoeconomice au condus spre căutarea altor soluții de evacuare a hidrocarburilor caspice: capacitățile de transport, insistența americanilor sau dorința azerilor (precum și a turkmenilor și kazahilor) de a nu depinde doar de rutele rusești. În aceste condiții, de la bun început, a apărut proiectul Baku-Tbilisi-Ceyhan, până în prezent cea mai importantă alternativă la proiectele Rusiei. Orice s-ar zice, nimeni, nici chiar rușii, nu mai contestă astăzi necesitatea a două rute principale.

De altfel, Georgia a căutat în permanență alte surse de finanțare, în special cele venite din SUA, americanii fiind foarte interesați de o rețea regională extinsă, pentru a-și valoriza contractele semnate cu Kazahstanul, în vederea exploatării câmpului Tengviz. Pentru SUA, Marea Caspică e un mijloc de diminuare a dependenței sale față de țările din Orientul Apropiat. Spre a se contrapune Teheranului și Moscovei, oleoductul Baku-Tbilisi-Ceyhan a devenit o prioritate absolută pentru americani. Acest oleoduct trebuie, de fapt, să devină pilonul stabilității statelor din zonă. „Nu e o conductă în plus - declara secretarul pentru energie Bill Richardson, în 1999 -, este o structură strategică ce promovează interesele naționale de securitate ale SUA”.¹⁴

SUA susțin, în viitor, un proiect de conducte transcaucazian care să fie racordat la BTC. Hidrocarburile din Kazahstan și Turkmenistan vor evita, după Azerbaidjan, tranzitarea Rusiei. În paralel, SUA acordă celor opt state riverane Mării Caspice o asistență militară din ce în ce mai importantă, în 2000, suma cheltuielilor fiind evaluată la aproximativ un miliard de dolari, Georgiei revenindu-i partea cea mai însemnată. Rezultă, evident, că Washingtonul dorea să se ocupe de statul cel mai instabil din zonă, Georgia (cu trei republici secesioniste Abhazia, Adjaria, Osetia de Sud). Sub pretextul de a-i ajuta pe georgieni și, în fine, acela invocat de ruși de combatere a islamiștilor cecenii infiltrați în Defileul Pankisi, Pentagonul își stabilește un prim cap de pod politico-militar, chiar dacă e vorba de un contingent modest, acest lucru implicând o intimidare a rușilor (din simplul motiv de a nu se atinge de soldații americani), în

cazul în care ar încerca să provoace ofensive sau represalii pe pământul georgian. Este evident că, chiar dacă acest contingent are un număr redus de militari, aflarea lui aici presupune dotarea cu tehnică militară avansată.

BIBLIOGRAFIE:

1. Gl. dr. Mircea Mureșan, gl. bg (r.) dr. Gheorghe Văduva, Războiul viitorului, viitorul războiului, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2006.

2. Dr. Grigore Alexandrescu, dr. Nicolae Dolghin, dr. Constantin Moștoflei, Fizionomia acțiunilor militare, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2005.

3. Constantin Hlihor, Geopolitica și geostrategia în analiza relațiilor internaționale contemporane, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2005.

4. Corneliu Baltă, Gheorghe Marin, Marea Neagră între necesitate și realitate, Editura Centrului Tehnic – Editorial al Armatei, București, 2005.

5. Dezagregarea Rusiei și Iranului, un obiectiv al SUA?, Centre for Research on Globalization (CRG), Canada, www.globalresearch.ca, Copyright, Jean-Marie Chauvier, 2004.

6. Oleoductul Baku-Tbilisi-Ceyhan și rivalitatea marilor puteri în Asia Centrală, www.Globalizarea.com/globalizare-știri-condpet.htm

7. Magistrala NATO – „portocalie” pentru petrolul din Caspica, România Liberă din 19.10.2005, www.Globalizarea.com-Stiri.htm

8. Moldova pe calea democrației și stabilității. Din spațiul post-sovietic în lumea valorilor democratice – 2005; www.Moldova democrație rom.rar

NOTE:

¹ Gl. dr. Mircea MUREȘAN, gl. bg (r.) dr. Gheorghe VĂDUVA, Războiul viitorului, viitorul războiului, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2006, pp. 294, 495.

² Constantin HLIHOR, Geopolitica și geostrategia în analiza relațiilor internaționale contemporane, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2005, pp. 256, 261.

³ Dezagregarea Rusiei și Iranului, un obiectiv al SUA?, Centre for Research on Globalization (CRG), Canada, www.globalresearch.ca, Copyright, Jean-Marie Chauvier, 2004.

⁴ Oleoductul Baku-Tbilisi-Ceyhan și rivalitatea marilor puteri în Asia Centrală, www.Globalizarea.com/globalizare-știri-condpet.htm

⁵ Magistrala „NATO”- portocalie” pentru petrolul din Caspica, România Liberă din 19.10.2005; www.globalizarea.com-Stiri.htm

⁶ Ibidem.

⁷ Ibidem.

⁸ Magistrala „NATO”- portocalie” pentru petrolul din Caspica, România Liberă din 19.10.2005, www.globalizarea.com-Stiri.htm

⁹ Oleoductul Baku-Tbilisi-Ceyhan și rivalitatea marilor puteri în Asia Centrală, www.Globalizarea.com/globalizare-știri-condpet.htm

¹⁰ Ibidem.

¹¹ Ibidem.

¹² Ibidem.

¹³ Corneliu BALTĂ, Gheorghe MARIN, Marea Neagră între necesitate și realitate, Editura Centrului Tehnic–Editorial al Armatei, București, 2005, p. 230.

¹⁴ Moldova pe calea democrației și stabilității. Din spațiul post-sovietic în lumea valorilor democratice - 2005, www.Moldova democrație rom.rar

Locotenent-colonelul dr. Gheorghe MINCULETE este conferențiar universitar în cadrul Catedrei Logistică, Finanțe și Contabilitate de la Facultatea de Comandă și Stat Major din cadrul Universității Naționale de Apărare „Carol I”.

Dr. Maria Magdalena POPESCU este lector universitar în cadrul Departamentului de Limbi Străine al Universității Naționale de Apărare „Carol I”.

A ÎNȚELEGE TRANSFORMAREA MILITARĂ A NATO

Frank H.J. HYE

Pentru ca transformarea NATO să reprezinte o reușită, este indispensabilă, în cadrul întregii Alianțe, o înțelegere împărtășită a principiilor fundamentale ale transformării. Este necesar să înțelegem de ce NATO trebuie să se transforme, ce domenii va aborda și cum se va realiza această transformare. În acest proces de înțelegere, Allied Command for Transformation (ACT) joacă un rol deosebit de important.

Cele 26 de națiuni ale NATO pot avea perspective diferite, obiective diferite și puncte de plecare diferite. Totuși, ele trebuie să se îndrepte împreună într-o direcție unică, în scopul de a păstra o alianță capabilă să apere pacea și securitatea membrilor săi în anii următori.

Patru factori-cheie convergenți au determinat și au făcut posibile marile și serioasele transformări care au loc în NATO.

Mediul strategic este primul factor.

Amenințările și provocările din domeniul securității sunt, astăzi, mai puțin definite, mai difuze și, posibil, mai periculoase decât cu zece ani în urmă. Doar utilizarea forței armate nu mai este suficientă pentru a garanta eficacitatea acțiunii.

Cel de-al doilea factor este **revoluția tehnicilor informatice**.

Revoluția tehnicilor informatice, începută în anii șaptezeci, a schimbat, profund, felul în care populația mondială gândește și acționează. Națiunile Alianței și națiunile partenere își restructurează forțele pentru a acumula aceste inovații și pentru a fi pregătite să se opună amenințărilor reprezentate de acestea.

Cel de-al treilea factor este **sensibilizarea publicului**.

Asigurarea permanentă a unor informații complete despre evenimentele din lume face ca audiența internațională să fie mai informată – și mai implicată – ca niciodată până acum. Succesul unei campanii militare se bazează, de acum înainte,

atât pe forța relațiilor publice, cât și pe soliditatea planurilor de operații.

În sfârșit, forțele militare ale Alianței au nevoie de **noi capacități** pentru a-și îmbunătăți, perfecționa și extinde aptitudinea de a lucra formând o forță unificată și coerentă.

ACT este o organizație concepută în mod unic și creată în mod durabil de către națiunile Alianței în vederea explorării, dezvoltării și aplicării transformării militare în cadrul Alianței. Trei teme fundamentale constituie centrul activității ACT pentru a face posibilă această transformare:

- Mai întâi, **capacitatea de angajare rapidă și interoperabilitatea**. Forțele Alianței trebuie să meargă acolo unde este necesar și să coopereze mai bine în medii complexe, la toate nivelurile de angajare.

- Apoi, transformarea militară a NATO este **proprietatea națiunilor membre**. ACT poate organiza acest proces, dar, de fapt, națiunile sunt cele care îl stăpânesc și îl realizează.

- În sfârșit, ACT este **motorul** Alianței pentru transformarea militară. ACT este cel care impulsionează NATO și națiunile membre să-și transforme forțele, metodele și organizarea, astfel încât să facă față nevoilor Alianței în secolul al XXI-lea.

Vom aborda transformarea militară a NATO încercând să răspundem la trei întrebări fundamentale: de ce, ce și cum?

Rememorând câteva evenimente-cheie care au avut consecințe majore pentru alianță și lume în general, vom explora problema „de ce” NATO are nevoie să se transforme.

Examinând „ce” trebuie să fie transformat, vom studia provocările, ocaziile și complexitatea generate de transformarea NATO.

În sfârșit, studiind „cum” se transformă NATO, vom explora metodele și structurile necesare pentru a beneficia de noile tehnologii și de noile idei spre a realiza și susține această transformare.

1. Transformarea: de ce?

Căderea zidului Berlinului a fost, în 1989, evenimentul caracteristic al unei cascade de schimbări care a afectat Europa Centrală și Europa de Est la sfârșitul anilor optzeci și a modificat, definitiv, dinamica strategică ce definise securitatea mondială timp de peste 40 de ani. NATO a câștigat Războiul Rece fără a trage un singur foc.

Vechiul inamic familiar dispăruse, dar NATO s-a aflat, brusc, în situația delicată de a face față incertitudinilor unui context geopolitic care se schimba rapid. Ceea ce era sigur era faptul că, dacă NATO dorea să rămână pertinentă, trebuia să transforme o alianță de forțe staționate, pregătite pentru un război de supraviețuire națională în Europa și în Atlanticul de Nord, într-o alianță structurată în scopul de a reliefa provocările viitorului, unde și felul în care acestea se prezintă.

Originea acestei transformări se află în declarația unei alianțe transformate, de la Londra, în iulie 1990 și în summit-ul de la Roma, din anul următor, unde a fost elaborat un concept strategic pentru Alianță, care definea un nou context strategic și se referea la o abordare mai extinsă a securității în viitor.

Nu fără ironie, provocarea imediată în această nouă eră a NATO nu vine dintr-o direcție nouă, ci dintr-o regiune aflată de mult timp în război, chiar pe teritoriul european: Balcanii. În 1999 a fost atins apogeul, în timp ce NATO conducea în Kosovo primele operații de război din istoria sa. Însă, în ciuda succesului lor, aceste operații au evidențiat și nevoia Alianței de a căuta interoperabilitatea și de a acoperi prăpastia care creștea mereu între ambiția și capacitățile sale.

Bazându-se pe învățăturile anilor nouăzeci, summit-ul de la Washington din 1999 redefinea conceptul strategic, în special, prin delimitarea principalelor elemente ale unei abordări mai largi a securității. El recunoștea noi amenințări, precum proliferarea armelor de distrugere în masă (ADM), progresia criminalității transnaționale și problemele generate de slăbirea statelor.

Acest concept strategic a pus accent pe capacitatea de desfășurare rapidă, sprijin și interoperabilitate în calitate de capacități militare-cheie și a lansat Inițiativa Capacităților de Apărare, pentru a identifica deficiențele militare critice care ar necesita o restaurare imediată, nu numai în termeni de echipament, dar și conceptual.

Inovația consta mai mult într-o abordare în termeni de capacități, decât în fundamentarea pe amenințare sau pe un scenariu. Concentrarea dezvoltării viitoare a NATO pe o amenințare de tipul Războiului Rece – care nu mai exista – era neadaptată și, potențial, periculoasă. Soluția consta în dezvoltarea unui anumit număr de capacități interoperabile și legate între ele, care să permită NATO să reacționeze în mod adaptabil și flexibil în fața unor amenințări neprevăzute.

Secolul al XXI-lea de-abia începuse în momentul în care atacurile teroriste din SUA au revelat un nou tip de inamic și au demonstrat că sursele de instabilitate din regiunile situate dincolo de frontierele tradiționale ale NATO puteau afecta direct securitatea țărilor din Alianță.

Evenimentele din 11 septembrie au confirmat în mod tragic că terorismul mondial, recurgerea potențială la armele de distrugere în masă, instabilitatea regională, stările de corupție, ideologiile radicale și conflictele nerezolvate constituie, astăzi, cele mai mari amenințări pentru pacea și securitatea viitoare a țărilor din Alianță.

Cu aceste evenimente în fundal, conducătorii NATO s-au reunit la summit-ul de la Praga în noiembrie 2002, și au hotărât că NATO se va angaja într-un program exhaustiv de transformare și de reformă. Acest proces trebuia să cuprindă:

- O extindere a Alianței;
- O restructurare a comandamentelor militare, a proceselor de decizie și a forțelor armate;
- Crearea forței de reacție NATO (NRF), care ar fi, în același timp, un instrument pentru operații și un vehicul de transformare.

Summit-ul de la Praga a angajat Alianța, prin Angajamentul Capacităților de la Praga, în dezvoltarea mijloacelor necesare pentru conducerea operațiilor potențiale.

Acest angajament obligă națiunile membre NATO să întreprindă schimbările necesare în cadrul forțelor lor, în scopul de a transforma capacitățile militare ale Alianței.

Aceste obiective, precizate la summit-ul de la Istanbul, din 2004, au furnizat un model și o trambulină pentru procesul de transformare și, pentru prima oară, au definit o Alianță care căuta o forță mondială pentru a înfrânge amenințările, oriunde ar apărea în lume.

În parte, datorită acestor evenimente istorice și unei preocupări crescânde a Alianței de a trata problemele de securitate într-un context mondial,

NATO a recunoscut provocările viitoare generate de apariția amenințărilor asimetrice, precum și nevoia de a se implica în roluri, ca, de exemplu:

- Prevenirea conflictelor și gestionarea crizei;
- Menținerea păcii, operațiile umanitare și ajutorul acordat în caz de catastrofe;
- Operațiile în curs încep să demonstreze nevoia posibilă de a se implica pentru a sprijini și operațiile de stabilizare și de reconstrucție.

Pentru a garanta succesul acestor noi misiuni, NATO recunoaște că trebuie să adopte noi moduri de gândire și că mijloacele și procedeele militare trebuie să cuprindă utilizarea coordonată și reciproc benefică a instrumentelor **economice, civile și politice ale puterii** națiunilor aliate.

Acum, cum va proceda NATO și în ce direcție?

Profitând de tehnologiile apărute, NATO se poate adapta la cerere – reconfigura atât cât este necesar – și poate face apel la un ansamblu variat de competențe, în funcție de nevoi.

Intercategoriile de forțe înseamnă interoperabilitate – astfel încât toate armatele prezente lucrează în înțelegere, în mod coordonat și se sprijină reciproc.

Coerența – scopul final – va fi atinsă atunci când NATO, acționând ca o forță unică, interoperabilă și cu intercategoria de forțe, se va putea transforma și mai mult, pentru a armoniza gândirea și acțiunea, și cu o percepție împărtășită a mediului în care are loc acțiunea, deciziile șefilor săi și intențiile adversarilor săi.

Acum, când am înțeles de ce NATO trebuie să se transforme, putem aborda „ce” trebuie să îndeplinească această transformare.

2. Transformarea: ce se transformă?

Transformarea NATO nu se rezumă la noi sisteme de arme și un echipament mai modern, ci reprezintă o nouă manieră de a îmbunătăți modul de acțiune.

Transformarea este un proces continuu, nu o stare finală.

Multe țări s-au lansat în acest proces de câțiva ani, dar schimbarea din cadrul NATO a fost inegală, limitată și dezordonată. Alianța are nevoie de o abordare nouă, care să se orienteze înspre viitor și să favorizeze schimbarea.

Cea mai mare provocare este - poate - în starea de spirit a oamenilor, din punct de vedere

intelectual și cultural. Aceasta înseamnă adoptarea unui comportament care caută să **inoveze și să experimenteze**, pentru a **dezvolta** rapid capacitatea potrivită.

Pentru forțele transformate ale NATO, perspectivele sunt următoarele:

Viitorul militar al NATO	
Transformarea capacităților	
Secolul 20	Secolul 21
Static	Agil
Reactiv	Dinamic
Regional	Global
Masă	Manevră
Atriiție	Precizie
Rezolvarea unui conflict	Coerență
Logistică de aprovizionare	Logistică integrată
Informații naționale	Informații fuzionate

Figura 1

Operațiile recente din Afganistan și din Irak au arătat că începem să progresăm. Operațiile au avut un ritm fără precedent – cu forțe mai compacte – și cu un număr mic de victime. Marca acestor operații consista în aceste forțe – adevărate intercategoria de forțe integrate.

Figura 2 reprezintă evoluția spre caracterul integrat și de intercategoria de forțe - **rezolvarea unui conflict, coordonare, integrare și coerență.**

În calitate de alianță, noi estimăm că am atins stadiul 2, cu siguranță, și că ne îndreptăm spre stadiul 3. De asemenea, estimăm că cel mai bun vehicul care să-i permită NATO să ajungă și să depășească stadiul 3 este Forța de Reacție NATO (NRF – NATO Response Force).

NRF este catalizatorul nostru pentru transformarea forțelor militare NATO – ca niște națiuni.

Stadiul 4 este descris ca o forță bazată pe efecte, pusă în rețea și interdependentă, o forță coerență.

Deși există mandatul ACT pentru promovarea transformării în cadrul Alianței, națiunile sunt cele care fac să avanseze această muncă la nivel național în vederea transformării propriilor lor forțe. La ora actuală, forțele identificate pentru forța de reacție a NATO nu au ajuns încă la acest nivel de coerență. Multe contribuții individuale acționează încă izolat, atât pe plan național, cât și la nivel de componentă.

Evoluția unei forțe NATO în transformare

Transformarea este o problemă de cultură și de produs

Figura 2

Iată spre ce trebuie să ne îndreptăm eforturile: o forță interaliată, cu intercategoriale de forțe și, fără deosebire, cu unități interschimbabile, indiferent de culoarea uniformei sau de drapel.

Abordarea operațiilor bazate pe efecte (EBAO)

În scopul de a transforma forțele NATO în mod metodic și logic, ACT dezvoltă un cadru conceptual pentru a aduna cerințele și a le transforma în capacități. Conceptul dominant în acest cadru este abordarea operațiilor bazate pe efecte sau **Effects Based Approach to Operations – EBAO**.

EBAO adoptă o abordare globală a amenințării, concentrându-se pe cauzele și efectele ei și orientând eforturile astfel încât să producă efectele adecvate pentru a învinge, a atenua amenințarea sau a se opune acesteia. Ea determină utilizarea capacităților militare integrate și cu intercategoriale de forțe, în opoziție cu o abordare strict terestră, navală sau aeriană.

Abordarea EBAO cuprinde toate instrumentele puterii politice, economice și militare puse la dispoziția Alianței și chiar mai mult. Ea caută sprijinul mutual și coordonarea cu celelalte

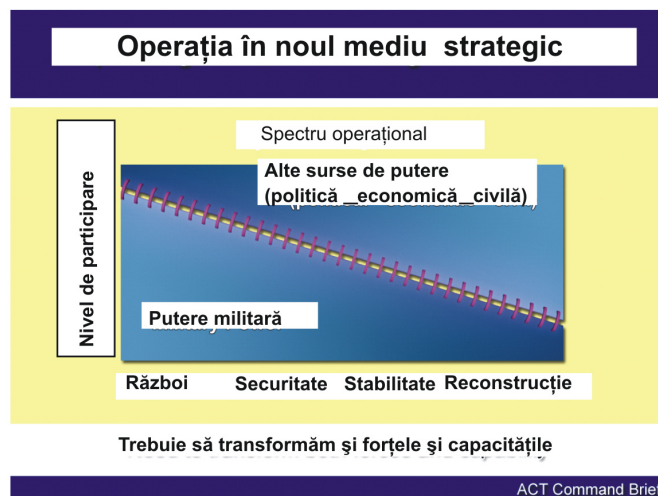

Figura 3

organizații și agenții internaționale. Abordarea EBAO și utilizarea instrumentelor puterii politice, economice, civile și militare ale Alianței vor permite NATO să opereze eficient în noul mediu strategic. Comandantul militar va conduce misiunea militară cu sprijinul coordonat al celorlalte domenii. În acest domeniu al misiunii, vor fi încredințate acțiuni unor pârgii nemilitare, pe care comandantul militar va trebui să le integreze și/sau susține, pentru a participa cu succes la situația finală căutată. De asemenea, și alți actori nemilitari vor fi, probabil,

Desfășurarea și sprijinul cu intercategoria de forțe permit Alianței să desfășoare rapid forțe pregătite pentru misiune, acolo unde trebuie, și să le sprijine pe toată durata operațiilor, până la succesul final.

Șapte domenii de transformare

Pentru a îndeplini aceste trei obiective, șapte domenii prioritare – sau **domenii de obiective transformatoriale (Transformation Objective Areas)** – au fost dezvoltate pentru a se concentra

Figura 4

la comandă, în vederea producerii efectelor dorite în sfera economică, politică și civilă, cu sprijinul militarilor.

Trei obiective de transformare

Există trei obiective critice de transformare în sprijinul abordării EBAO.

Superioritatea în decizie este o stare prin care comandantul aliat deține o superioritate la nivelul informației în raport cu adversarul său și este capabil să ia hotărâri mai eficiente.

Coerența efectelor este o stare în care forțele aliate utilizează capacități integrate, pentru a produce și distribui informația, a genera efectele dorite, a evalua rezultatele și a înnoi angajarea, dacă este nevoie.

pe capacitățile specifice bazate pe efecte și pe planificarea de apărare.

Relația dintre domeniile și obiectivele transformatoriale este reprezentată aici. Ea vizează disponerea viitoarelor forțe NATO, care să fie adecvate, într-un **sistem de gestionare a capacităților de apărare ale NATO**.

Ne așteaptă provocări ce nu pot fi ignorate, printre care cele mai mici nu sunt schimbările culturale necesare pentru a sprijini această politică de transformare. Transformarea nu este o alegere ușoară. Singura provocare pentru NATO este că ea încearcă această „revoluție” într-o alianță de 26 de țări.

În acest caz, NATO va trebui să admită că, pe termen scurt, progresul nu va fi atât de rapid pe

cât ar fi necesar. Este responsabilitatea ACT – în calitate de motor al schimbării NATO – să continue efortul pe toate fronturile transformării.

3. Transformarea: cum?

Procesul de transformare trece prin procese ierarhizate, care detaliază munca conceptuală. El aplică instrumentele de management și de planificare pentru a livra capacitățile transformate de care are nevoie NATO.

Procesul de dezvoltare a capacităților (CDP)

Experiența ne arată că schimbarea este, adesea, primită prost, rareori, cu bunăvoință – și că, întâmplător, ea trebuie să fie impusă pentru a fi eficientă. În calitate de motor al schimbării în NATO, ACT riscă și îndrăznește să exploreze necunoscutul.

Studierea cerințelor și transformarea unui concept în capacitate reprezintă o sarcină considerabilă. Pentru a se asigura că dezvoltarea unei capacități progresează într-un mod bine definit, ACT folosește o metodologie cunoscută sub numele de proces de dezvoltare a capacităților sau CDP (Capability Development Process).

Deși structurat, acest proces nu este complet rigid, deoarece adoptarea sau abandonarea lui este posibilă în diferite etape. Din acest punct de vedere, CDP este comparabil cu o autostradă, care posedă o destinație și un punct de plecare, dar și mai multe intrări și ieșiri intermediare.

O gamă completă de procese

Arta și știința transformării impun ca un anumit număr de procese complexe și specifice să se coordoneze și să se echilibreze, în mod armonios. Niciunul dintre ele nu este mai important decât celelalte și toate depind de celelalte.

Procesul de planificare a apărării din NATO furnizează un cadru în care planificările de apărare la nivel național și la nivel NATO sunt armonizate. Acest proces garantează faptul că șefii militari din NATO dispun de combinația potrivită de forțe și de echipament pentru a conduce întreaga gamă de operații din Alianță.

Determinarea capacităților viitoare necesare este deosebit de importantă. **Cercetarea și tehnologia** joacă un rol major în aceste alegeri. Ele oferă ocazia de a studia tehnologiile în curs de dezvoltare în mediul științific, al învățământului și

al afacerilor, pentru a-și demonstra forța potențială de a acoperi lacunele capacităților militare.

Dezvoltarea conceptelor și experimentul sunt alte două elemente-cheie care reprezintă părți integrante ale dezvoltării capacităților. Printr-o metodă cunoscută sub numele de „dezvoltare în spirală”, soluțiile potențiale sunt inserate în experiențe sau în operații militare, chiar când acestea sunt încă în faza de dezvoltare. Aceste soluții sunt, astfel, perfecționate și îmbunătățite pentru a-și spori eficiența și randamentul. În final, ele sunt folosite de națiunile Alianței sau printr-o finanțare comună a NATO. Prin această utilizare, conceptele de astăzi devin capacitățile disponibile de mâine.

Procesul de transformare este urmat de o rețea completă de **pregătire și de antrenament**, care include organisme și instituții din întreaga Alianță și din națiunile partenere. Aceste mijloace oferă forțelor și Statelor Majore din NATO cunoștințele strategice și operaționale, precum și tactice, tehnice și procedurile necesare în vederea punerii capacităților în serviciul acțiunii.

În sfârșit, după **experiența** operațiilor și exercițiilor, capacitățile NATO și performanța personalului sunt evaluate și analizate. Concluziile sunt introduse în dezvoltarea noilor capacități, ca și în noua pregătire, astfel încât NATO să rămână, în permanență, coerentă și îmbunătățită.

O structură internă inovatoare pentru ACT

Admițând aspectele unice de management legate de transformare și fiind de acord cu cerința de a optimiza organizarea și metodele pentru ameliorarea și evaluarea rezultatelor lor, Statul Major al ACT a abandonat tradiționala structură militară codată în divizii „J”, pentru a adopta o organizare matriceală mai apropiată de lumea instituției.

În acest cadru matriceal, elementele sau domeniile verticale se referă la aspectele de rutină, cu termen mai lung sau permanente ale transformării, în timp ce structura orizontală (echipele capacitate integrate sau Integrated Capability Teams – ICT) se concentrează pe domeniile de obiective transformazionale care contribuie la abordarea EBAO.

ACT - pol central al transformării

Statul Major al ACT și organismele subordonate lui nu lucrează, desigur, izolat; dimpotrivă, întrețin

Parteneri ai ACT

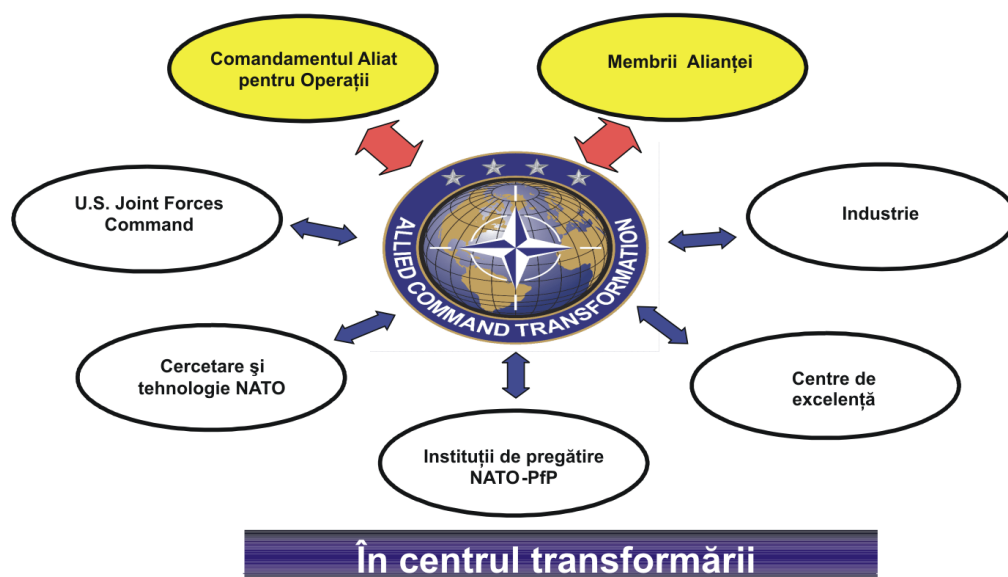

Figura 5

un anumit număr de relații privilegiate cu alți actori.

În primul rând, Comandamentul Aliat pentru Operații (ACO) este, totodată, partenerul nostru și clientul nostru; legătura puternică care îi unește pe cei doi comandanți strategici este indispensabilă pentru succesul NATO. În același timp, noi lucrăm atât **cu**, cât și **pentru** națiunile, care sunt, în definitiv, arbitrii capacităților produse de noi.

ACT menține, de asemenea, parteneriate cu alte agenții, centre de pregătire sau de învățământ. În special, relația dintre ACT și lumea industriei, necesară pentru adaptarea noilor tehnologii, este vitală pentru dezvoltarea experimentelor, exercițiilor și antrenamentului.

Rezultate incontestabile

Rezultatele muncii depuse de ACT iau forme tangibile, cum ar fi echipamente noi, proceduri noi și procese transformate de planificare și de execuție, de pregătire și antrenament.

Rezultatele sunt, uneori, mai puțin tangibile și mai subtile, ca, de exemplu: îmbunătățirea continuă a interoperabilității între națiunile membre, investiții de apărare mai eficiente și o colaborare mai puternică, pentru a numi doar câteva dintre acestea.

Împreună, rezultatele considerate ca intangibile ale ACT furnizează țărilor membre o „întoarcere la investiție” cu intercategoria de forțe antrenate din ce în ce mai bine, care sunt în măsură să utilizeze o vastă gamă de capacități noi și întărite.

Prin interoperabilitate, printr-o adaptare comună și cu sprijinul Comandamentului Aliat pentru Transformare, națiunile membre vor fi mai capabile să-și transforme forțele și procesele, pentru a permite NATO să rămână o alianță fără echivalent într-un viitor previzibil.

Traducere și adaptare: Despina NICOLAIE

Generalul-maior Frank H.J. HYE este reprezentat pentru Europa al Comandamentului Aliat pentru Transformare al NATO.

POLITICA NATO FAȚĂ DE ZONA EXTINSĂ A MĂRII NEGRE – O NOUĂ ÎNȚELEGERE TRANSATLANTICĂ?

Dr. Ioan CRĂCIUN

Încheierea Războiului Rece a marcat sfârșitul diviziunii Europei. Acest lucru nu numai că a transformat relațiile dintre Est și Vest, dar a afectat și parteneriatul transatlantic. Acum Europa e mai largă și ambițiile SUA sunt diferite. De aceea, dacă crem ca relația transatlantică să rămână sănătoasă, o nouă înțelegere trebuie să reflecte noua realitate, incluzând aici o Europă unită, care lucrează împreună cu Statele Unite pentru a face față provocărilor din Europa și din afara ei. Această nouă înțelegere trebuie să includă Europa Centrală și de Est în definiția unui țel strategic comun, centrat pe provocările majore de astăzi. În acest context, România vrea să joace un rol activ în întărirea legăturii transatlantice, oferind puterea propriului exemplu, influențând prin generozitate și acționând cu inteligență.

Mai bine de 50 de ani, Europa și America, au împărțit idealurile aceluiasi destin într-o comunitate unică în istorie, o comunitate construită pe: emoții, afinități culturale, și interese comune. Ceea ce a dat însă durabilitate acestei comunități au fost valorile fundamentale comune pe care s-a bazat: democrație, respectarea drepturilor omului, libertate. De aceea, Alianța Nord-Atlantică este unică. Ea nu este doar o alianță militară, ci, poate mult mai important, este o alianță morală. Nu a fost, și nici în prezent nu este, ca toate celelalte alianțe ale trecutului, realizată pentru îndeplinirea unui singur scop după care să dispară, de îndată ce acel scop a fost îndeplinit.

Nevoia de a sta împreună

Această alianță unică este astăzi la fel de importantă pe cât a fost în trecut, chiar dacă s-au schimbat condițiile de securitate. Într-adevăr, Războiul Rece a luat sfârșit și suntem extrem de mulțumiți de acest fapt. Ne-am dorit atât de mult atingerea acestui ideal, și trebuie să recunoaștem că

datorăm împlinirea lui, în primul rând, solidarității transatlantice. Da, Războiul Rece s-a încheiat, însă nevoia de a rămâne împreună nu a dispărut, și asta în ciuda faptului că relațiile transatlantice sunt dominate în prezent de tensiuni.

Dacă Europa și America de Nord și-au unit eforturile pentru completarea agendei de securitate a secolului XX, nu putem spune același lucru despre agenda de securitate a secolului XXI. Europa și America par să-și fi pierdut cadența de altădată și, de aceea, agenda de securitate a începutului de mileniu trei este dominată de tensiuni, în mare parte cauzate de percepția diferită a puterii și amenințărilor. Din acest motiv, Europa și SUA trebuie să definească din nou o strategie comună centrată pe provocările actuale la adresa securității globale, strategie care, în opinia noastră, trebuie să se axeze pe cel puțin două probleme majore. Prima se referă la ceea ce poate fi definit ca „noua agendă estică” și viitoarea consolidare a comunității euro-atlantice, iar cea de-a doua se referă la ceea ce poate fi definit ca „noua agendă pentru Orientului Mijlociu Extins”. Însă, pentru a pune în practică aceste deziderate, Europa și America trebuie să rămână împreună și să-și unească din nou eforturile pentru a face față noilor provocări provenite atât din interiorul continentului european, cât și din afara acestuia.

Europa lărgită și noua înțelegere transatlantică

Marea realizare a evenimentelor istorice din 1990 a fost includerea Europei de Est – de la Marea Baltică la Marea Neagră - în cadrul Europei Occidentale, fapt ce a condus la angajarea țărilor occidentale într-un amplu proces de sprijin al țărilor din această regiune pentru integrarea lor în granițele NATO și ale Uniunii Europene.

Extinderea stabilității în această zonă devine mult mai importantă, dacă luăm în considerare cea de-a doua problemă referitoare la Orientul Mijlociu

Extins. Dacă în secolul XX Europa era regiunea din care proveneau cele mai mari amenințări la adresa securității internaționale, în prezent acest rol a fost preluat de Orientul Mijlociu Extins. Acum, cel mai mare pericol pentru americani, cât și pentru europeni, se pare că își are originea în această zonă, iar, pentru a face față acestei amenințări, Occidentul are nevoie de mai mult decât o strategie militară. Este nevoie de o strategie care să țintească rădăcinile cauzelor tuturor problemelor acestei regiuni, altfel numele grupurilor teroriste sau ale statelor-sponsor al terorismului s-ar putea schimba, iar amenințarea pe termen lung va rămâne.

Occidentul are nevoie de o mare strategie privind, în primul rând, propria reorganizare în confruntarea cu noile probleme referitoare la conflict și instabilitate și promovarea principiilor apărării colective, democrației și securității globale. Și, dacă lucrurile stau așa, este evident că cel mai potrivit instrument de implementare a unei asemenea strategii este Alianța Nord-Atlantică, acea alianță, însă, care poate răspunde acestei noi strategii. Aceasta este noua alianță, o organizație diferită de cea din perioada Războiului Rece, o alianță total transformată, ce are la bază o nouă înțelegere politică între Europa și SUA, precum și un nou set de principii de promovare a relațiilor Est-Vest.

Dacă în perioada Războiului Rece, relația transatlantică a fost, în principal, nu în exclusivitate, dar în principal, axată pe problemele Europei, în prezent relațiile dintre Europa și SUA nu se mai referă aproape în exclusivitate la problemele Europei, ci la cum Europa și SUA își pot uni eforturile împotriva provocărilor la adresa securității internaționale. Agenda comună este acum axată pe modul cum Europa și America pot contribui împreună la menținerea păcii și securității lumii, iar aceasta este ceea ce Alianța trebuie să facă.

Perspectivile României

Vorbind în termenii Europei extinse și ai legăturii transatlantice, care ar trebui să fie perspectivele unei țări est-europene care a devenit membru cu drepturi depline în cadrul Alianței Nord-Atlantice și, în același timp, se află în plin proces de aderare la UE, iar al cărei viitor depinde atât de viitorul legăturii transatlantice, cât și de cel al Europei Extinse?

Ca și alte state central și est-europene, România a fost percepută ca o țară care, în multe momente dificile, a trebuit să aleagă între Europa și SUA. Cel mai recent moment de acest fel a fost războiul din Irak, care a generat creșterea tensiunilor în cadrul relației transatlantice și a condus la accentuarea divizării aliaților.

Să fim sinceri, vom recunoaște că în acel moment ne-am întrebat de ce se întâmplă așa, unde este acea mare familie reprezentată de lumea democratică occidentală? De ce această lume din care ne dorim să facem parte nu mai merge împreună? Și toate acestea se petreceau exact la momentul în care România abia intrase în familia democrației transatlantice, moment perceput ca un adevărat test al relației euro-atlantice. Confruntându-se, însă, cu un asemenea test, România a subliniat, încă de la început, că nu consideră că se află în fața unei alegeri între Europa și SUA, ci, de fapt, obiectivul ei major, atât în Europa, cât și ca membru NATO, este de a contribui la întărirea relației transatlantice, și nu la sprijinul unei divizări a comunității euro-atlantice. La modul general vorbind, ne putem chiar întreba acum dacă intrarea țărilor Europei Centrale în Europa a schimbat dinamica sau aspectele discursului în cadrul Uniunii Europene sau NATO? Într-o oarecare măsură, apreciem că da, dar în nici un caz în sensul amenințării valorilor fundamentale ale acestor organizații. Am putea spune că, din contra, ele contribuie la întărirea acestor organizații, la dezvoltarea sensului existenței lor și oferă posibilitatea unei mai largi implicări în gestionarea problemelor securității actuale.

Chiar dacă România este acum în plin proces de transformare și reformă pe drumul ireversibil al integrării în Uniunea Europeană, după ce a devenit membru NATO, poate contribui la întărirea relației transatlantice prin *puterea propriului său exemplu*, *influențând prin generozitate* și acționând *cu inteligență*.

Într-adevăr, noi am fost beneficiarii aceluși tip de sprijin și expertiză, din partea Europei și a SUA, care a contribuit la consolidarea libertății, democrației, economiei de piață, iar acum aceste valori euro-atlantice fundamentale trebuie exportate în zonele învecinate țării noastre: zona Balcanilor, zona Mării Negre, Europa de Est, în general. În acest sens, România poate și are datoria ca, prin *puterea propriului exemplu*, să contribuie la lărgirea frontierelor democrației și libertății. Desigur, se poate spune, pe bună dreptate, că acesta reprezintă

un fel de idealism, dar aici găsim, de asemenea, și propriul nostru interes, și anume, sprijinul ideii noii Europe. Construcția Europei Extinse trebuie să fie fundamentată pe un nou destin, un destin cimentat în cadrul comunității euro-atlantice lărgite, un destin pe care România îl poate sprijini și *influența prin propria ei generozitate*.

Da, este propriul nostru interes, al țărilor Europei Centrale și al celor Occidentale, de a integra toate țările Europei de Est, în special cele din Balcani și din zona lărgită a Mării Negre, inclusiv Rusia, în această construcție a „noii Europe unite”, și am putea spune „relației transatlantice unite”, iar acest obiectiv nu poate fi îndeplinit decât acționând *cu inteligență*.

Eforturile din zona Mării Negre Extinse

Să ne oprim puțin asupra acestei zone speciale care este zona lărgită a Mării Negre, pentru că, atunci când vorbim despre Europa Extinsă, trebuie să includem această zonă în ea. Fără zona lărgită a Mării Negre, proiectul Europei Extinse poate deveni o afacere neterminată. Să privim mai întâi zona Mării Negre, să reflectăm și apoi să vorbim despre ea în termenii „marelui câștig provocator”. Din punct de vedere geopolitic, putem spune că această zonă se află situată la intersecția a trei regiuni extrem de importante: fostul spațiu sovietic la Est, Orientul Mijlociu Extins la Sud și regiunea occidentală, reprezentată de comunitatea democratică transatlantică la vest. Toate aceste regiuni se întâlnesc în zona Marea Neagră - Marea Caspică, iar dacă dorim să combatem amenințările care vin dinspre fostul teritoriu sovietic și dinspre Orientul Mijlociu sau să folosim oportunitățile care vin dinspre comunitatea euro-atlantică, atunci va trebui să ne gândim la această zonă ca la o punte de legătură între aceste provocări și tentații, o punte de legătură pe care astăzi o denumim zona lărgită a Mării Negre. Mai mult decât atât, nu este greu de sesizat faptul că aceasta este zona în care se intersectează nu doar interesele statelor riverane, ci și ale altor state, din alte regiuni ale lumii.

Putem afirma că, în acest context, România a inițiat dezbaterile asupra viitorului acestei regiuni și asupra modului cum ea poate fi conectată ca un întreg la comunitatea transatlantică, și cum pot fi mobilizate toate energiile pentru a dezvolta cooperarea și susține efortul de transformare.

Propunerea României este ca noi toți să ne

înarmăm cu valorile civilizației euro-atlantice și să luptăm împotriva haosului și instabilității cu armele economiei de piață, democrației, toleranței și ale regulilor de drept. România își dorește să vadă această regiune – regiunea Mării Negre Lărgite - puternic ancorată în organizarea stabilă și democratică a Occidentului.

Există deja o serie de inițiative din partea mai multor state din regiune. Bulgarii au unele idei, românii au unele idei, la fel și georgienii. Există, deci, inițiative care au ca scop dezvoltarea cooperării între statele din această zonă în domeniul securității și reformelor. Pe de altă parte, România a înaintat propunerea activării unui forum de dezbateri al Mării Negre Lărgite, care ar putea reprezenta atât cadrul de dialog politic instituționalizat, cât și generatorul acțiunilor practice în domeniul cooperării.

Există și alte declarații (Ucraina, Georgia), care susțin crearea unei comunități bazate pe valorile fundamentale euro-atlantice, la care statele din zonă pot adera în funcție de opțiunea lor, și care să contribuie la întărirea relațiilor și cooperării dintre ele și la consolidarea democrației în zonă.

Toate aceste lucruri dovedesc că există deja o opinie favorabilă pentru intensificarea întâlnirilor, a dialogului și coordonării, atât la nivel înalt, cât și la nivelul implementării deciziilor. Ceea ce dorim însă în acest moment este realizarea acelei complementarități în sprijinul eforturilor de transpunere în practică a idealurilor de pace, prosperitate și securitate pentru comunitatea de state din zona lărgită a Mării Negre care împărtășesc aceste valori fundamentale.

În abordarea tuturor acestor inițiative trebuie însă să privim lucrurile din perspectiva unei geometrii variabile și să le sprijinim numai pe cele care, în mod concret, duc la promovarea valorilor euro-atlantice în zona lărgită a Mării Negre și sprijină întărirea legăturilor și, implicit, construcția Europei Extinse.

Concluzii

Confruntarea cu amenințările la adresa securității secolului XXI trebuie să găsească Europa și SUA conlucrând atât în interiorul Europei, cât și în afara ei. Europa este acum diferită de cum a fost în trecut și se confruntă cu provocări diferite, iar SUA sunt decise să joace rolul principal în redefinirea noii ordini mondiale.

În ultimii zece ani, lărgirea NATO și UE a fost darul cel mai de preț pe care comunitatea euro-atlantică l-a oferit statelor în tranziție, fapt ce a dus la modificarea geometriei de securitate, atât în Europa, cât și în întreaga lume. În acest context, Europa și SUA au nevoie de o nouă strategie comună pentru un nou model de cooperare transatlantică, ale cărei caracteristici esențiale trebuie să fie flexibilitatea și adaptabilitatea.

Există nevoia clară de reangajare a Europei și SUA într-un proces multilateral de consolidare a comunității euro-atlantice, iar acest proces trebuie să includă ceea ce poate fi denumit ca „noua agendă estică” și „noua agendă a Orientului Mijlociu Extins”. Statele occidentale trebuie să sprijine mai consistent statele care doresc integrarea viitoare în NATO și Uniunea Europeană. Pe de altă parte, NATO și Uniunea Europeană trebuie să-și întărească rolul din ce în ce mai global și să devină instrumente reale de combatere a provocărilor și amenințărilor la adresa securității secolului XXI.

Plecând de la aceste perspective, statele est-europene care doresc integrarea în NATO și Uniunea Europeană trebuie să dezvolte proiecte și strategii comune, precum proiectul zonei lărgite a Mării Negre, pentru a fi mai ușor integrate. Ele trebuie să-și împărtășească propriile experiențe, să învețe unele de la altele și să reacționeze inteligent, pentru crearea unui cadru propice întâlnirilor bi și multilaterale, cooperării și dialogului intensificat.

În acest context, România, prin inițiativele lansate, va juca un rol activ atât în întărirea noii relații transatlantice, cât și în definirea noii agende de securitate pentru Europa Centrală și de Est, contribuind la lărgirea frontierelor democrației și libertății, oferind puterea propriului său exemplu, influențând prin generozitate și acționând cu inteligență.

BIBLIOGRAFIE:

Romania's National Defence Strategy, <http://www.mapn.ro/>.

The Prague Summit and NATO's Transformation, <http://www.nato.int/docu/pub-form.htm>.

Romania and Bulgaria between NATO and EU, Romanian Academic Society, http://www.sar.org.ro/files_h/docs/events/brussels-final.pdf.

Country Report Romania, “Economic Research Department, Country Risk Research – February 2004”, <http://www.rabobank.nl/rabosite/data/download/pdf/romania04.pdf.country>.

IMF and Romania Partnership talks, <http://www.eurofound.ie/>.

Defence and security sector governance and reform in South-East Europe: insights and perspectives Romania, A Self Assessment Study <http://home.tiscali.no/romemb/cooperation/06.html>.

Joseph S. NYE, Jr., *The Paradox of American Power: Why the World's Only Superpower Can't Go It Alone*, New York: Oxford University Press, 2002.

Ovidiu, DRANGA, Livia, COSTEA, *Romania on its way to NATO*, Edited and Printed by Ministry of Public Information, Bucharest, 2002.

Peter, VOLTEN M.E., *Romanian Security and Defense Policy Reform from a Western Perspective*, *The Romanian Journal of Society and politics*, Volume 2, Number 2, October 2002.

Robert KAGAN, *Of Paradise and Power: America and Europe in the New World Order*, New York: Alfred A. Knopf, 2003.

Stanley R. SLOAN, *The US Role in the World: Indispensable Leader or Hegemon?*, CRS Report for Congress 97-1046F, December 10 1997.

Stanley SLOAN, Heiko BORCHERT, *Europe, US Must Rebalance Soft, Hard Power*, *Defense News*, September 8-15 2003.

Franco FRATTINI, Minister of Foreign Affairs of Italy, *Towards the Istanbul Summit: How Best to Respond to Common Security Challenges. The Role of an Updated Alliance Political Dimension*, March 3, 2004.

Căpitan-comandorul dr. Ioan CRĂCIUN este conferențiar universitar în cadrul Universității Naționale de Apărare „Carol I”.

PROVOCĂRI ALE INTEGRĂRII EUROPENE

*Dr. Petre DUȚU,
Daniel PĂTRĂȘCOIU*

Integrarea europeană, fenomen complex, de durată și multidimensional, generează, pe de o parte, unele provocări, iar pe de altă parte, trebuie să răspundă altora la adresa sa și a statelor membre. Calitatea și promptitudinea răspunsurilor date de către decidenți acestor provocări vor facilita integrarea și vor spori influența Uniunii Europene în regiune și în lume.

1. Considerații generale

Integrarea europeană este un fenomen *complex*, de *durată* și *multidimensional*. Complexitatea sa derivă din contextul mondial și regional în care ea se derulează, din interacțiunile dintre statele membre ale UE și dintre cele care aspiră la aderare, precum și din inter-relaționarea cu ceilalți actori statali și nonstatali, regionali și globali. Totodată, multitudinea aspectelor implicate în acest proces, de la cele sociale la cele ecologice, îi amplifică această caracteristică. Un alt aspect esențial ce ține de complexitatea integrării europene este lărgirea Uniunii Europene prin primirea de noi membri. Cele zece state recent primite au niveluri și ritmuri de dezvoltare economică, socială etc. diferite și, adesea, cu valori sub cele ale indicatorilor economici, și nu numai, din statele europene dezvoltate.

Integrarea europeană este un fenomen de *durată*, întrucât, prin definiție, îi sunt caracteristice o serie de faze și etape succesive obligatorii de parcurs de toate statele ce aderă la Uniunea Europeană. Practic, acceptarea cererii de aderare a unui stat la UE nu semnifică decât începutul unei vaste activități de asimilare, însușire, interiorizare și aplicare de către toți cetățenii statului respectiv sau de majoritatea acestora a valorilor, normelor și regulilor dominante în cadrul mediului integrator. Pe de altă parte, instituțiile statului-națiune trebuie să facă același lucru ca și populația, adică să asimileze valorile, normele și regulile specifice UE. De asemenea, nu trebuie omis nici faptul că

integrarea este un proces de natură psihosocială, ceea ce îi mărește timpul de realizare, prin intervenția trăsăturilor psihologice ale indivizilor și implicarea caracteristicilor sociale ale grupurilor de apartenență și de referință. În același timp, condițiile impuse de mediul integrator se întâlnesc cu cele ale integratului. Rezultanta acestei „confruntări” poate să însemne fie reducerea timpului de integrare, când există o compatibilitate ridicată între cele două medii integrator și integrat, fie sporirea acestuia, în cazul unor disfuncționalități sau chiar incompatibilități între cele două medii menționate.

Integrarea europeană este un fenomen *multidimensional*, deoarece privește o multitudine de aspecte. Concret, este vorba de dimensiunile socială, economică, politică, militară, culturală, informațională și psihosocială. De fapt, aceste dimensiuni reflectă direcțiile principale în care se acționează atât de către mediul integrator, cât și de cel integrat, pentru a atinge finalitatea procesului de integrare propriu-zis.

Este evident că desfășurarea acestui fenomen răspunde unor provocări ale mediului extern la adresa UE, ca organizație, iar Uniunea Europeană generează o serie de provocări atât statelor membre și candidate la aderare, cât și celorlalți actori regionali și globali. Ambele genuri de provocări se cer luate în seamă de programatorii și decidenții politici din instituțiile UE.

În acest context, politicile naționale și regionale de integrare trebuie elaborate cu luarea în calcul a acestor provocări de sorginte internă, regională și chiar globală. Acestea din urmă sunt produsul fenomenului globalizării în care se produce integrarea europeană.

De altfel, într-o anumită măsură, integrarea europeană este răspunsul adecvat pe care majoritatea statelor europene îl dă fenomenului globalizare, omniprezent, astăzi, în toată lumea și în toate domeniile de activitate umană.

2. Genuri de provocări ale integrării europene

Integrarea europeană, ca fenomen complex, de durată și multidimensional, trebuie să facă față unor provocări diverse, ca natură, intensitate, frecvență și amplitudine, din partea mediului regional și global în care există și se derulează. Pe de altă parte, la rândul său, integrarea europeană generează o serie de provocări la adresa statelor membre și a țărilor candidate la aderare.

Aceste provocări, potrivit naturii lor, pot fi: *sociale, economice, politice, culturale, informaționale, militare și psihosociale.*

Provocările sociale privesc, pe de o parte, starea de lucruri existentă în domeniu, atât la nivelul UE, cât și al statelor membre, și, pe de altă parte, „zestrea” în materie cu care vor veni țările candidate. Este vorba de protecția socială, de sănătatea publică, de educația, de egalitatea șanselor, de echitatea și solidaritatea garantate și asigurate tuturor cetățenilor, prin lege, și nivelul dezvoltării economice a fiecărui stat membru. Practic, acestea sunt garantate atât la nivelul UE, cât și al fiecărui stat, printr-o legislație adecvată, relativ uniformă în urma armonizării, dar nivelul asigurării lor este diferit de la o țară membră la alta. Provocarea apare din necesitatea aducerii acestor drepturi cetățenești, asigurate diferit de la un stat la altul, la nivelul existent în Uniunea Europeană.

Totuși, provocările sociale rămân o realitate în condițiile lărgirii UE cu țări ale căror sisteme de protecție socială se situează net sub standardele europene, pe de o parte, și faptul că UE nu are competențe în domeniul social, potrivit tratatului constituțional, pe de altă parte.

Provocările economice se referă la eliminarea decalajelor de ritm, calitate, nivel, etc. ale activității de producție și ale serviciilor între statele membre, precum și între UE și ceilalți actori economici regionali/globali. La nivelul UE există Pactul de stabilitate și creștere (PSC), adoptat în primăvara anului 2005. Acesta reprezintă organul esențial al politicii economice și financiare a UE, prin care se urmărește realizarea ambițiosului obiectiv economic fixat prin strategia de la Lisabona, adică economia UE să devină cea mai competitivă din lume.

În calea acestui demers stau deficitele majorității statelor membre ale UE, în particular cele ale Germaniei și Franței, țări lider ale Uniunii Europene, și lărgirea cu noi membri,

proces ce favorizează creșterea numărului și, câteodată, durata deficitelor bugetare ale noilor țări intrate în această organizație regională. Pentru depășirea acestui inconvenient, se impune creșterea atractivității UE, adică asigurarea unei concurențe fiscale și a unei sănătăți a finanțelor publice adecvate în cadrul uniunii economice și monetare. „Incitând țările membre să se înscrie într-o acțiune plurianuală și să amelioreze calitatea cheltuielilor publice, Pactul de stabilitate și creștere poate fi de o mare utilitate în conducerea politicii de atractivitate”¹. De asemenea, este necesară o politică de coeziune europeană din partea tuturor statelor membre. Aceasta politică este necesară, întrucât UE este confruntată cu numeroase probleme puse de lărgirea rândurilor sale, prin primirea de noi state membre. Este vorba de cele zece state intrate în UE în mai 2004 și de România și Bulgaria, care vor adera la această organizație în ianuarie 2007. Aderarea acestor țări, al căror nivel de bogăție se situează sub media comunitară, va antrena o sporire a disparităților regionale și sociale, a noilor inegalități teritoriale și agravarea sărăciei și a excluderii sociale. În același timp, este de așteptat de la această nouă lărgire a UE declanșarea unui proces de ajungere din urmă și o coordonare mai bună între actorii sociali europeni. Se pare că, în raporturile dintre statele membre, metoda interguvernamentală, chiar suprastatală este cea care domină la nivelul Uniunii Europene.

În acest context, dezvoltarea investițiilor productive și a comerțului exterior au permis creșterea economică a țărilor Europei centrale și răsăritene, ceea ce pare a fi o confirmare a ideii că ajungerea din urmă s-a amorsat. Totodată, stabilitatea acestor rezultate este limitată: rata șomajului în noile state membre este ridicată și ecărtul dintre evoluția salarială și productivitatea muncii se mărește. În plus, aceste țări trebuie să facă față unor noi provocări. Răspunsul ce trebuie dat acestora este dificil și complex. Astfel, dacă se favorizează dezvoltarea investițiilor directe în străinătate, de exemplu, se încurajează transmiterea de tehnologii și se ușurează constrângerea financiară a acestor economii, dar apare riscul să crească dualismul între întreprinderile cu capital străin și micile sectoare constituite din întreprinderile locale. Pe de altă parte, adoptarea unui curs de schimb avantajos monedei naționale, în raport cu euro, favorizează stabilitatea monetară însă riscă să exercite o presiune asupra competitivității

naționale. Dimpotrivă, alegerea unei tranziții suplă la euro ar permite să se evite constrângerea ce apasă asupra competitivității, dar incită, în același timp, la depreciere și poate să provoace inflație.

Se pare că soluția optimă la acest tip de provocări înseamnă, practic, împlinirea celor trei obiective principale de la Lisabona, adică: o integrare economică mai mare, o mai bună coordonare a pieței muncii și a sistemelor de pensie și o restructurare a cheltuielilor publice.

Provocările politice privesc, în esență, următoarele aspecte: asimilarea, interiorizarea, respectarea și aplicarea valorilor democratice și a normelor proprii UE în toate statele membre și de către toți cetățenii, acceptarea autorității instituțiilor UE și a suveranității limitate a statelor membre. Este vorba, înainte de toate, de asigurarea unei concordanțe sporite între structurile și instituțiile politice europene și cele naționale, de fapt, între ceea ce întreprind ele în mod concret. Aici, se poate vorbi și de necesitatea armonizării legislative în domeniul relațiilor și activității politice din statele membre și de la nivelul Uniunii Europene. Corelația dintre drepturile politice presupuse de cetățenia națională și de cetățenia europeană este unul dintre rezultatele acestei armonizări.

Totodată, se impune clarificarea ideologică a diferitelor curente existente în cadrul partidelor politice de la nivel național și din Parlamentul european. Practic, este vorba de apropierea partidelor naționale parlamentare de partidele europene, prezente în Parlamentul european.

Provocările culturale privesc însușirea, respectarea și promovarea valorilor culturale europene și naționale. De fapt, aceste provocări pot fi socotite rezultanta interacțiunii dintre culturile naționale ale statelor membre și cultura specifică Uniunii Europene, organizație ce trebuie să contribuie „la dezvoltarea culturii statelor membre în respectul diversității lor naționale și regionale, punând totodată în evidență moștenirea comună”²². În acest context, se cuvin reamintite principalele valori caracteristice ale civilizației europene: *grija respectului drepturilor omului; refuzul fatalității, implicarea individului în lume, în atingerea unui ideal și căutarea progresului cu voința de a transmite o moștenire altor civilizații; un atașament față de libertățile individuale; coexistența contrariilor; antagonismelor și complementarităților; o confruntare de idei degajată de orice dogmatism.*

La rândul său, fiecare cultură națională se distinge printr-un ansamblu de trăsături definitorii, printr-o anume identitate specifică. Intrarea în UE face ca diferitele identități culturale naționale să interacționeze atât între ele, cât și cu identitatea culturală europeană în formare. Pe de altă parte, se manifestă tendința ca fiecare identitate culturală națională să-și păstreze trăsăturile specifice, proprii.

De altfel, politica UE în domeniu este de a păstra identitățile culturale naționale, implicându-le activ și constructiv în formarea identității culturale europene. În acest context, un rol important îl vor juca învățământul de toate gradele din fiecare stat membru, instituțiile de cultură naționale și personalitățile marcante ale culturii naționale, dar și cele europene. Altfel spus, Europa va apăra semnele identității valorilor culturale europene, păstrând forța creatoare a culturii popoarelor sale, promovând totodată respectul culturii tuturor țărilor în cadrul unui pluralism cultural mondial încurajând comunicarea interculturală.

Provocările informaționale rezultă din necesitatea realizării unei compatibilități în materie între statele dezvoltate din UE și statele recent intrate în organizație. În domeniul informațional și al comunicațiilor există un decalaj între statele membre dezvoltate și cele de curând primite în UE, ceea ce poate genera unele provocări pentru cei implicați în comunicare. Deosebirile din punctul de vedere al dotării cu tehnologie informațională de vârf, ce există atât între statele membre ale UE, cât și între instituțiile Uniunii Europene și statele ce o compun, se cer mai întâi diminuate și apoi eliminate, în scopul asigurării unei comunicări optime, oportune și sigure între țările și instituțiile implicate. Dacă luăm doar exemplul Internetului, aici provocările informaționale vor dobândi o formă suficient de clară. Fără îndoială Internetul, ca o invenție socială și ca un instrument social, odată inventat, a devenit *un proces de autoorganizare la scară globală*. Acest proces de autoorganizare va continua și s-ar putea ca, în acest cadru, să apară aspecte calitative noi³. Având în vedere rolul important pe care Internetul îl are în prezent în UE și în statele ce o compun, vulnerabilitatea sa devine direct o vulnerabilitate nouă și importantă a societății umane. Evident, nu se poate pune problema de a renunța la Internet, ca rețea mondială, ci de a găsi antidoturi, sisteme de apărare, ceea ce duce la o nouă etapă tehnico-

socială a Internetului. Desigur, Internetul există în toate statele membre UE, dar diferă amploarea rețelei și numărul constant al utilizatorilor. Inclusiv aceste diferențe interstatale pot fi apreciate drept o provocare din domeniul informațional, dacă se are în vedere tendința de evoluție a societății umane către societatea informațională.

Provocările militare izvorăsc din multiple surse și privesc constituirea unui sistem adecvat de apărare și securitate comun pentru statele membre ale UE. Totodată, aceste provocări apar și ca urmare a rolului crescând al UE în soluționarea conflictelor, în asigurarea păcii și stabilității regionale și globale. O altă sursă a provocărilor în domeniul militar pare a fi apartenența multora dintre statele membre ale UE la Alianța Nord-Atlantică, statut care le obligă pe acestea la asumarea unui sistem de responsabilități privind apărarea și securitatea colectivă⁴. Pe de altă parte, statele membre ale UE, în condițiile creării unui sistem comun de apărare și securitate la nivelul organizației, au o serie de obligații militare pe care trebuie să le îndeplinească. Este vorba atât de contribuția financiară și materială, cât și de cea umană pe care trebuie să o aducă fiecare stat membru UE la constituirea unei structuri militare proprii acestei organizații.

Provocările psihosociale sunt un produs al interacțiunii dintre condițiile sociale concrete din fiecare stat membru și din UE și caracteristicile psihologice ale persoanelor și grupurilor umane ce populează spațiul geografic cuprins între frontierele Uniunii Europene. Ele se referă, în principal, la: înfăptuirea unei coeziuni sociale, a unui climat psihosocial, a unui consens social, a unor relații interpersonale și interumane, a unei opinii publice adecvate atât la nivelul statelor membre, cât și al UE. Acestea se cer realizate în condițiile existenței și interacțiunii constante și semnificative a tradițiilor, obiceiurilor și mentalităților naționale între ele, dar și cu cele în formare la nivelul UE. Prezența tradițiilor, mentalităților și obiceiurilor specifice fiecărei națiuni dă o notă aparte implicării lor în procesul formării coeziunii sociale, a consensului, climatului, relațiilor interumane și opiniei publice europene. Desigur, în timp, se vor forma și manifesta tradiții, mentalități și obiceiuri europene, ca rezultat a vieții și activității, în spațiul Uniunii Europene, a tuturor persoanelor aparținând statelor membre ale acestei organizații.

Potrivit locului de origine se disting: *provocări*

interne și provocări externe. Provocările interne sunt cele care provin din activitatea proprie a Uniunii și a statelor sale membre în toate domeniile. Acționând în direcția consolidării integrării europene, Uniunea Europeană va trebui să facă față, în cursul anilor ce vin, provocărilor interne de dezvoltare a vieții politice și a spațiului politic european într-o Uniune largită deschisă noilor state membre, dar cu semnele sale de identitate, și marilor provocări mondiale, pentru că Uniunea devine „un factor de stabilitate și un model în noua organizare a lumii”⁵. Pe de altă parte, Uniunea Europeană se va confrunta cu *provocări externe* generate de aspirația sa de a-și afirma mai consistent rolul de actor politic mondial, dar și de acțiunea celorlalți actori globali și regionali statali și nonstatali de a-și apăra și promova interesele. Astfel, în relațiile sale cu restul lumii, Uniunea își afirmă și promovează valorile și interesele. În acest mod, ea contribuie la pacea, securitatea și dezvoltarea durabilă a planetei, la solidaritatea și respectul mutual între popoare, la comerțul liber și echitabil, la eliminarea sărăciei și la protecția drepturilor omului, ca și la respectul strict și la dezvoltarea dreptului internațional, la respectul principiilor Cartei ONU.

3. Concluzii

Integrarea europeană este un proces ce va fi prezent încă mult timp de aici încolo. Realizarea sa pe coordonatele și la parametri dorți de inițiatorii săi impune din partea celor implicați eforturi susținute și constante pentru a da un răspuns adecvat (prompt și eficace) tuturor provocărilor la adresa UE și a statelor ce o compun⁶.

Principalele provocări cărora UE și statele membre trebuie să le facă față sunt: globalizarea - implantarea geografică rămâne un factor determinant pentru cercetare și inovație în toate domeniile de activitate umană. În acest sens, este crucial să se amelioreze atractivitatea UE pentru producție, servicii, turism, educație, învățământ, cultură etc.; evoluția tehnologică - este vorba de a combina tehnologiile informației și comunicațiilor, noile tehnici manageriale și organizaționale și dezvoltarea unei mâini de lucru calificate pentru a permite o ameliorare substanțială a competitivității în toate sectoarele de activitate din UE; inovația și spiritul de întreprinzător - competitivitatea dintre întreprinderi se bazează între altele pe creația

permanentă de noi întreprinderi și creșterea celor existente, mai ales într-o fază de progres tehnologic rapid. Industria, agricultura, învățământul, educația, cultura, sănătatea, protecția socială, securitatea și apărarea europene au nevoie de dezvoltare și de exploatarea economică a produselor și serviciilor noi sau ameliorate și de optimizarea proceselor din instituții și întreprinderi. O creștere a cheltuielilor de cercetare și dezvoltare în raport cu PIB este necesară, căci UE este devansată de principalii concurenți în multe din domeniile menționate; dezvoltarea durabilă și noile cereri ale societății - UE trebuie să facă față unei cereri crescânde de securitate, de sănătate, de protecție socială și de protecție a consumatorului, care reflectă în parte preocupările opiniei publice față de consecințele anumitor tehnologii noi în materie de mediu, de etică sau de sănătate publică. Trebuie găsit un echilibru just între obiectivele de la Lisabona și de la Goteborg⁷.

De asemenea, se impune cu prioritate ameliorarea integrării politicilor Uniunii Europene pentru a face față provocărilor cu care această organizație și statele sale membre se confruntă. În acest sens, este esențial de a veghea la integrarea apropiată a tuturor activităților din UE susceptibile să contribuie la urmărirea obiectivelor sale strategice în toate domeniile de activitate. Este vorba mai ales de politica comercială, de politicile legate de piața unică, de politicile de transporturi și de energie, de politica de cercetare și dezvoltare, de politica de concurență, de politica regională și de politica macro-economică. Pentru a pune de acord obiectivele Consiliului european de la Lisabona cu cele ale Consiliului european de la Goteborg și pentru a urmări simultan obiectivele economice, sociale și de mediu în cadrul

conceptului de dezvoltare durabilă, celelalte politici trebuie să fie luate în seamă. Printre acestea, trebuie ținut cont de politicile sociale, de folosirea și formarea profesională, politicile de protecție a consumatorului și de sănătate publică, protecția mediului și responsabilitatea socială a întreprinderilor.

România, stat candidat la aderarea în UE la 1 ianuarie 2007, se va confrunta, la rândul său cu provocările analizate anterior. De aceea, este absolut necesar ca factorii de decizie să adopte încă de acum o serie de măsuri politice, sociale, economice, culturale etc. prin care să se poată da un răspuns cât mai bun provocărilor specifice procesului integrării europene, dar și celor generate de însăși intrarea sa în această organizație.

NOTE:

¹ François MOURIAUX, Le concept d'attractivité en Union monétaire, Dossier: les défis d'une Europe élargie, <http://www.ladocumentationfrancaise.fr/librairies/points-vente/index.shtml>

² L'identité européenne, <http://www.europepolycentrique.org/>

³ Acad. Mihai DRĂGĂNESCU, Societatea informațională și a cunoașterii. Vectorii societății cunoașterii, <http://www.rocai.ro/>, p.10

⁴ Jean-Pierre PAGE, Identité européenne et solidarité atlantique, <http://www.geopolitis.net/geopol/geo/>

⁵ Manuel NÚÑEZ ENCABO, L'intégration politique européenne face aux défis mondiaux (le moteur de la constitution européenne), <http://www.europa.eu.int/>

⁶ Les trois piliers, http://www.europe.gouv.fr/actualites_1/les_articles_2/site_europe.gouv.fr_67.html

⁷ Athanassios THEODORAKIS, Le développement dans le contexte de la mondialisations; priorités, nouveaux défis, perspectives, <http://europa.eu.int/>

Dr. Petre DUȚU, cercetător științific gradul II în CSSAS, sociolog militar, este autor de lucrări și a numeroase articole pe teme de securitate națională și umană internațională.

Comisarul Daniel PĂTRĂȘCOIU, jurist, este specialist în lupta împotriva criminalității organizate.

POLITICA UNIUNII EUROPENE DE CONSOLIDARE A SECURITĂȚII MEDIULUI

Vasile POPA

Abordarea subiectului implicării UE în problematica securității mediului pornește de la studierea atentă a raportului globalizare – securitate, care arată o ignorare îndelungată a elementului securitatea mediului, motivată, evident, de implicațiile și responsabilitățile economice ce derivă din afectarea mediului înconjurător și, de aici, a individului și comunităților de către procesul vast al globalizării.

La Barry Buzan găsim o recunoaștere explicită a factorului mediu, ca sector major afectat de globalizare din perimetrul securității. Acesta accentuează că securitatea colectivităților umane este periclitată de cinci sectoare majore: militar, politic, economic, societal și de mediu. În securitatea mediului se află implicată starea biosferei locale și globale, ca suport esențial de care depind celelalte activități umane. Cele cinci sectoare operează, după Buzan, unite unele față de altele printr-o rețea complexă de legături¹.

În această „cea mai completă analiză teoretică a conceptului de securitate“, cum o aprecia Ken Both, în anul 1991, autorul trasează repere ce vor fi apoi extinse în lucrările Școlii de la Copenhaga și chiar în concepția NATO, care, la Summit-ul de la Roma, din același an, accepta existența celor cinci dimensiuni ale securității, inclusiv cea de mediu.

Noua dezvoltare trasează și perspectiva cea mai corectă a securității. Securizarea aspectelor nonmilitare este atât de importantă, încât merită abordări aprofundate². Între acestea, securizarea mediului rămâne problema cea mai nouă, dar și cea mai gravă dintre cele provocate de globalizare, căreia UE îi rezervă o atenție specială.

1. Mediul, instabilitatea și insecuritatea

Aprofundări ale cercetărilor Centrului de Studii Strategice de Apărare și Securitate³ arată, argumentat, că degradarea mediului generează instabilitate și insecuritate la nivelul comunităților

umane. Astfel, securitatea mediului controlează, practic, stabilitatea socio-politică și protejează interesele de securitate. Starea de securitate a individului sau grupului, concluzionează cercetătorii fenomenului, este marcată din plin de degradarea mediului local sau regional, ca efect al sărăcirii resurselor naturale, al penuriei de apă și hrană, al efectului de seră etc. De aici, nevoia elaborării unor strategii care să conducă la folosirea rațională a resurselor naturale și, implicit, la ocrotirea și păstrarea mediului, dar și la prevenirea apariției unor eventuale surse de instabilitate la nivel național și regional.

Sfârșitul și începutul de mileniu ne atenționează cu gravitate că securitatea mediului natural este puternic afectată prin reducerea dramatică a resurselor naturale ca: apa potabilă, solul fertil, pădurile, resursele piscicole, dar și a diversității biologice, datorită dispariției continue a unor specii. Aceasta și motivează hotărârea Conferinței ONU asupra Mediului și Dezvoltării (UNCED) de la Rio de Janeiro, din 1992, care a adoptat acel program 21, ce fixează obiectivele politice și criteriile ambientale acceptate universal, prin care comunitatea internațională a demonstrat o mai bună conștiință a necesității de a acționa în comun și coordonat pentru a înfrunța consecințele unei folosiri iraționale a resurselor naturale ale planetei. De altfel, și Conferința internațională „Rio Plus Five“ din 1997 a demonstrat o preocupare sporită pentru aflarea unor remedii globale la problemele mediului.

Revenind la Programul 21, subliniem relația strânsă pe care acesta o stabilește între securitatea mediului și dezvoltarea economică, de data aceasta eliminând sensul fatalist acceptat de antiecologiști – acela că dezvoltarea produce automat afectarea mediului ambiant. De la o abordare separată, contraproductivă, a celor două, se ajunge, acum, la tratarea lor în comun, element care contribuie sinergic la stoparea, practic, a procesului degradării

mediului. Termenul de „capacitate de susținere”, lansat la Rio, explicitează resortul activ al securității mediului și dezvoltării – abordarea împreună a tuturor riscurilor, pericolelor și amenințărilor de natură ecologică.

Putem semna, pornind de aici, o realitate care are șanse să se impună: aceea a implicării mai accentuate a guvernelor în aspecte de mediu, pe considerentul că acestea din urmă pot să afecteze, deopotrivă, economiile statelor și nivelul de trai al populației.

Alături de ele se aliniază organizațiile inter-guvernamentale și neguvernamentale, care văd în intensificarea cooperării singura cale de ieșire din impas, de găsire a unor soluții viabile pentru consolidarea securității mediului.

Este o dovadă clară a conștientizării generale a faptului că instabilitatea și insecuritatea pe care le generează constant degradarea mediului înconjurător sunt stări induse, a căror existență poate fi controlată, prin prevenirea modificării factorilor de mediu, în zone și regiuni pașnice sau de conflict, ca și prin împiedicarea sistematică a degradării globale a mediului natural. Iar aceasta și explică rapiditatea încorporării unor asemenea chestiuni, cu un înalt grad de prioritate, pe agendele politice ale țărilor industrializate și ale altor țări care sunt conștiente de importanța dimensiunii ambientale în viitorul relațiilor internaționale⁴.

Demersul nu este, nici pe departe, facil, pentru că presupune dezvoltarea unor eforturi notabile și implică costuri însemnate economice, sociale și politice. Analizii de mediu remarcă importanța și profunzimea temelor prin care se definește conceptul de „dezvoltare sustenabilă”, ce stă la temelie noului mod de a ataca problema mediului, teme puternic interrelaționate: deșertificarea, prin schimbările provocate de despăduriri și activitățile care afectează conservarea biodiversității; contaminarea apei și activitățile de prezervare a spațiilor umede; depozitarea transfrontalieră a reziduurilor periculoase, folosirea substanțelor chimice periculoase și între acestea a contaminantelor organice cu efecte persistente; contaminarea oceanelor și deprecierea resurselor piscicole; schimbarea climatică derivată din încălzirea globală terestră prin efectul emisiei de gaze, în special dioxid de carbon, și perforarea stratului de ozon; conservarea speciilor pe cale de dispariție.

Convenția-cadru ONU asupra Schimbării Climatice reușește să introducă responsabilități

sporite pentru statele industrializate și în special cele mai dezvoltate, care trebuie să ia măsuri de reducere sau limitare a emisiilor lor de gaze în atmosferă. Aceasta necesită crearea de instrumente economice care să impulsioneze adoptarea de politici adecvate pentru reducerea sau limitarea emisiei de gaze în atmosferă. Vor fi implicate, indiscutabil, costuri economice importante; dar numai așa, cred specialiștii, „se va redesena infrastructura productivă ce va implica folosirea noilor tehnologii”⁵.

2. Protocolul de la Kyoto și lupta contra schimbării climatice

După cum se cunoaște, în 1997, la cea de-a treia Conferință a Părților Convenției ONU asupra Schimbării Climatice, s-a lucrat la adoptarea Protocolului de la Kyoto, ce stabilește, în formă cantitativă, procentajul de reducere a gazelor cu efect de seră ale statelor de la Anexa I a Convenției, care, reunite, trebuie să reducă concentrația în atmosferă a gazelor cu efect de seră cu 5,2 la sută, între 2008 și 2012, în raport cu nivelul anului 1990. S-au stabilit, de asemenea, unele mecanisme „de flexibilizare” sau măsuri derogatorii, ca marjă de manevră în ce privește mijloacele de atingere a obiectivelor. Acestea vizează un mecanism de dezvoltare proprie: obținerea de credite pentru emisii de către țările industrializate, dacă finanțează proiecte de reducere a emisiilor în statele în dezvoltare; un program de schimb al drepturilor de emisie. Contrar Declarației de la Rio, Protocolul de la Kyoto prevede sancțiuni pentru statele care nu respectă dispozițiunile acordului, fără însă ca textul să precizeze și constrângerile ce pot fi impuse. Abia Planul de acțiune de la Buenos Aires, din noiembrie 1998, adoptat de cea de-a patra Conferință a Părților, stabilește măsuri concrete pentru lupta împotriva efectului de seră, insistând asupra importanței mecanismelor de ajutorare a țărilor în curs de dezvoltare.

Totuși, regulile de aplicare a Protocolului de la Kyoto, ce urmau să fie stabilite de Conferința de la Haya, în 2000, au rămas la stadiul de intenție, din cauza: grupului „umbrelă” (SUA, Japonia, Canada și Rusia, Australia, Noua Zeelandă, Norvegia, Islanda și Ucraina), care vrea să instaureze o piață mondială a drepturilor de emisie a gazelor cu efect de seră; a UE, ce privește piața drepturilor de emisie ca un complement la măsurile de reducere; a

G 77, care aruncă responsabilitatea asupra statelor bogate, cele mai importante producătoare de gaze cu efect de seră, sau a statelor OPEC, care vor să primească despăgubiri pentru pierderile suferite în domeniul petrolier. Nu este exclus ca, aplicând într-o manieră atât de inadecvată mecanismele Protocolului Kyoto, să se obțină, în final, cum arată și calculele Greenpeace (coroborate cu cele ale unor ONG-uri și chiar guverne), o creștere cu 15 la sută a emisiilor de gaze.

După ce SUA s-au opus semnării Protocolului, ulterior, au propus un plan propriu, mai puțin constrângător, prin care emisiile să fie reduse cu 18 la sută în zece ani, prin dezvoltarea energiilor alternative. Din păcate, după calculele Grupului interguvernamental de experți asupra evoluției climatului, reducerea reală a concentrărilor de gaze cu efect de seră din atmosferă și stabilizarea lor la nivelul anului 1990 este posibilă doar printr-o diminuare cu 60-80 la sută a emisiilor în raport cu producția mondială actuală.

Un pas important înainte îl marchează Conferința de la Bonn, din iulie 2001, ce adoptă un sistem de respectare a regulilor Protocolului de la Kyoto. Eforturile internaționale continuă la Marrakech, în 2001, unde se reușește transpunerea în limbaj juridic a celor stabilite la Bonn, dar și în continuare, la reuniunile de la New Delhi (oct.-nov. 2002), Milano (dec. 2003), ca și de la Buenos Aires (la Conferința numită „După Kyoto“), din decembrie 2004, unde părțile încearcă, fără succes, să fixeze un calendar al negocierilor pentru a defini obiectivele reducerii emisiilor de gaze cu efect de seră.

Toate aceste eforturi, însă, și cele ce au urmat în ultimii trei ani, se bazează pe previziunile deloc optimiste ale experților, care indică pentru acest secol o creștere medie a temperaturii cu 0,2-0,5 °C pe deceniu. O creștere cu un grad până în 2025 și de 3 grade de acum până la finele secolului duce la o reîncălzire climatică cu consecințe importante asupra mediului, sănătății și economiei (ridicarea nivelului mării, deplasări de populații, afectarea ecosistemelor, deșertificări, creșterea numărului de insecte purtătoare de boli virale etc.).

De aceea, frânarea schimbărilor climatice, prin dezvoltarea de noi tehnologii cu înaltă performanță energetică, prin luarea de măsuri de reducere a emisiilor poluante etc. reprezintă singura alternativă viabilă la spectrul sumbru pe care îl întrevăd oamenii de știință. Viitorul automobilelor

poluante, evident, este tot mai nesigur, pentru că, potrivit calculelor, 1 litru de benzină arsă produce 2,5 kg de gaz cu efect de seră. Statele vor trebui să recomande folosirea cu măsură a mașinilor și orice acțiune care conduce la reducerea emisiilor poluante.

Voința de aplicare a dispozițiilor Protocolului de la Kyoto este vizibilă la nivel comunitar. UE a stabilit măsuri privind emisiile de CO₂ în sectoarele cele mai mari emițătoare (hârtie, sticlă, ciment, sectorul energetic și rafinării), monitorizând în jur de 12000 de instalații din cele 25 de state membre. Stabilind riguros, pentru fiecare perioadă, obiective de reducere a emisiilor la fiecare instalație, la nivel național, se reușește evitarea creșterii și, mai mult, o reducere organizată a procentajelor de gaze emise. Nu sunt uitate aici nici tehnologiile „curate“, transferul de tehnologii moderne, stimularea proiectelor de cercetare din domeniu care aduc soluții tehnologice noi, permițând capturarea și stocarea CO₂, dezvoltarea de surse energetice mai puțin carbonice etc.

De altfel, acest proces este în dezvoltare, mai ales după 16 februarie 2005, când a intrat efectiv în vigoare Protocolul de la Kyoto. De la această dată, 30 de state industrializate trebuie să atingă obiective cantitative de reducere sau limitare a emisiilor lor de gaze cu efect de seră, piața internațională a comerțului de carbon devine o realitate legală și practică, comerțul de emisii permițând statelor industrializate să cumpere și vândă credite de emisii între ele. Mecanismul de dezvoltare „curată“ trece la faza unei operaționalizări complete, încurajând investițiile în proiecte ce limitează emisiile în țările în curs de dezvoltare, promovând, totodată, dezvoltarea durabilă. În același timp, Fondul de dezvoltare al Protocolului este pregătit să asiste țările în dezvoltare să facă față efectelor negative ale schimbărilor climatice.

3. UE și securitatea mediului

Analiza surselor insecurității individului (afectarea securității personale, a securității economice, a securității utilizării – accesului la muncă, a securității alimentare, dar și culturale), pe care o întreprinde Julliette Voinov-Kohler⁶, așează la loc important degradarea securității mediului (poluarea apei, solului, aerului, despădurirea, catastrofele naturale etc.), ca element ce amenință persoana și populația, marcându-le fizic, material,

psihic. Această problemă este, în prezent, în atenția instituțiilor naționale și internaționale, îndeosebi a UE, care abordează securitatea mediului din perspectiva obiectivelor Strategiei Lisabona pentru Dezvoltare Durabilă și pe baza prevederilor Protocolului de la Kyoto.

La reuniuni recente ale Consiliului de Mediu al UE s-au dezbătut aspecte legate de tehnologiile „curate” și politica de coeziune pentru mediu. S-a conturat concluzia că este nevoie ca organizația să-și sporească contribuția la cofinanțarea proiectelor pentru infrastructura de mediu, care interesează majoritatea statelor în dezvoltare, spre deosebire de finanțările pentru tehnologii înalte, pretabile țărilor dezvoltate. Programele operaționale sectoriale, în baza cărora organizația face finanțări pentru protecția mediului, se referă la: eficiența energetică pentru POS (Programul Operațional Sectorial) Competitivitate, problema siturilor contaminate pentru Programul Operațional Regional, educația pentru mediu pentru POS, Dezvoltarea Resurselor Umane și acordarea de plăți compensatorii, în baza Planului Național de Dezvoltare Rurală, pentru ariile protejate ce vor fi cuprinse în Rețeaua Natura 2000.

În domeniul proiectelor pentru infrastructura de mediu este nevoie de o mai mare flexibilitate, abordându-se proiectele pentru infrastructura de apă, prin includerea în cuprinsul lor a prevederii care să conțină și treapta terțiară (biologică) în epurarea apelor uzate. Implementarea acquis-ului comunitar în domeniul apei impune investiții de mediu în sectorul infrastructurii rurale, prin fondurile de dezvoltare adresate acestui sector⁷.

UE este preocupată, de asemenea, de strategiile tematice privind managementul deșeurilor, mediul ambiental urban, situația în domeniul organismelor modificate genetic, managementul riscului la inundații, ambientul și calitatea aerului, strategia privind biocombustibilii, acțiunea în sectorul biomasei. Este necesară o integrare a problematicii mediului în politica de dezvoltare socio-economică a guvernelor.

UE este intens preocupată de evoluția negativă a stării mediului comunitar. Agenția Europeană a Mediului concluzionează, într-un raport asupra tendințelor sectorului energetic în UE între 1990-2003, publicat la finele lunii iunie 2006, că se înregistrează o creștere constantă a consumului de energie în Europa, legată de transporturi, ce „anulează, pur și simplu, beneficiile politicilor de reducere a emisiilor de gaze cu efect de seră”⁸. Între

2003 și 2004, emisiile de CO₂ au crescut cu 0,4 la sută în cele 25 state membre ale UE, arată raportul. Ca atare, afectarea securității mediului înconjurător îngrijorează nu numai UE, dar și Consiliul European, și ONU, care cooperează strâns în abordarea într-o manieră globală, cu ajutorul mecanismelor transfrontaliere și interregionale, a problematicii respective. Numeroase rezoluții ale acestor foruri privesc cooperarea și dezvoltarea durabilă, protecția mediului aerian și terestru, a spațiului marin. În bazinul Mării Mediterane, de exemplu, sunt implicate în protecția și gestiunea durabilă a mediului, ONU (prin Convenția de la Barcelona și Planul de acțiune pentru Mediterana, și prin Organizația Națiunilor Unite pentru Alimentație și Agricultură - FAO – Comisia generală de pescuit pentru Mediterana, Planul de acțiune pentru Mediterana al Programului Națiunilor Unite pentru Mediu și Strategia pentru dezvoltare durabilă a Mediteranei), UE (prin CARDS, INTERREG, Consiliul consultativ regional pentru Mediterana), Consiliul European (prin Comitetul de Miniștri, Adunarea Parlamentară și Congresul puterilor locale și regionale).

UE consideră, pe bună dreptate, degradarea mediului unul din factorii majori ce trebuie luați în considerare de politica de securitate europeană. Chiar dacă amenințarea la adresa mediului înconjurător nu constituie o amenințare clară, asemenea terorismului, crimei organizate transfrontaliere, traficului de droguri, armament și ființe umane, consolidarea, iar nu șubrezirea standardelor de mediu este un obiectiv aflat permanent pe agenda de lucru a organizației. Statele în curs de aderare sunt obligate să implementeze acquis-ul comunitar în domeniul protecției mediului până la data aderării⁹. Aceasta presupune aplicarea directivelor Consiliului European referitoare la calitatea aerului, managementul deșeurilor și calitatea apei, controlul poluării industriale și managementul riscului, protecția naturii, substanțe chimice și organisme modificate genetic, zgomot, protecție civilă, securitate nucleară și radioprotecție, armonizarea legislației naționale cu acquis-ul comunitar de mediu, promovarea și controlul implementării noii legislații. Urmărirea cu asiduitate a îndeplinirii obiectivelor strategice ale unei astfel de politici comunitare va conduce la consolidarea securității mediului natural, social și economic, a sănătății, siguranței și traiului populației, la apărarea vieții planetei.

NOTE:

1 Barry BUZAN, *People, States and Fear*, 1991, pp. 19-20.

2 Este semnificativă, în acest sens, analiza efectuată de dr. Dan Dungaciu, în „Geopolitică și securitate la Marea Neagră – opțiunile strategice ale României și Moldovei“, care accentuează ideea că Marea Neagră este singura „periferie“ naturală europeană ignorată de către Bruxelles. Sporirea securității bazinului Mării Negre implică o mai intensă preocupare a UE și NATO pentru problemele spațiului respectiv, iar în viziunea președintelui României, „internaționalizarea Mării Negre“ (<http://www.studiidesecuritate.ro/pdf/c1.pdf>).

3 AC Mihai-Ștefan DINU, dr. Grigore ALEXANDRESCU, *Surse de instabilitate*, în [\[cssas.unap.ro/pdf-studii/surse-surse-de-instabilitate.pdf\]\(http://cssas.unap.ro/pdf-studii/surse-surse-de-instabilitate.pdf\), pp.11-12.](http://</p></div><div data-bbox=)

4 Elsa KELLY, *Cambio global y medio ambiente*, în *Buletinul ISIAE*, Anul 2, Nr. 7.

5 *Ibidem*, p. 2.

6 Julliette VOINOV-KOHLER, *La sécurité globale. Une approche exhaustive de menaces envers la securite de l'individu*, <http://www.studiidesecuritate.ro>

7 Vezi Comunicatul Consiliului de Mediu, Luxemburg, 28 iunie 2006, www.mmediu.ro/presa/presa.htm

8 Vezi *L'Expansion.com* din 28.06.2006, *UE: les emissions de CO2 continuent d'augmenter*, <http://www.lexpansion.com/art/15.0.144985.0.html>

9 Vezi pentru aceasta www.mapam.ro/pages/ue/cap2.pdf

Colonelul (r) Vasile POPA este cercetător științific la Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate al Universității Naționale de Apărare „Carol I“.

GRUPURILE TACTICE DE LUPTĂ – INSTRUMENTE OPERAȚIONALE ALE STRATEGIEI EUROPENE DE SECURITATE

*Dr. Ion DRAGOMAN
Marius MILITARU*

După succesul operației ARTEMIS desfășurată de UE în Congo în 2003, Franța, Germania și Marea Britanie (participante la operația respectivă) au propus crearea unor unități permanente de circa 1500 militari, rapid desfășurabile pentru a ameliora capacitatea de reacție autonomă și rapidă a UE, într-o nouă orientare a obiectivului global 2010 al acesteia. Conceptul grupurilor tactice de luptă, dezvoltate separate de țările de mai sus, va fi adoptat ulterior de Uniune. 2005-2006 a fost o perioadă importantă, pentru că UE a putut lansa grupurile tactice de luptă, cu o tactică coerentă, capabile să întreprindă o operațiune cu astfel de dimensiuni. Capacitatea operațională totală va fi atinsă în 2007, când UE va putea să își asume mai multe operațiuni de reacție rapidă, în care va fi necesară o forță egală cu cea a unui grup tactic de luptă.

Ca efect al globalizării, riscurile la adresa comunităților umane organizate în state își schimbă natura, ponderea, conținutul, cauzele, impactul și consecințele, astfel încât se resimte nevoia permanentă de a adapta politicile de securitate la noile evoluții care amenință societăți întregi, anumite grupuri sociale și chiar fiecare persoană în parte. Pe măsura „organizării” pericolelor în era globalizării, statele își transformă strategiile de securitate, în sensul de a defini cu claritate vulnerabilitățile cu care se confruntă și, în special, în sensul adoptării măsurilor cele mai eficace de contracarare a efectelor acestora, prin sporirea caracterului preventiv, coerent și sinergic al acțiunilor protectoare a siguranței tuturor cetățenilor săi; în acest sens, spre deosebire de trecut, când mobilizarea națiunii pentru a susține cu succes un război contra pericolelor externe cerea demersuri îndelungate în timp, de concentrare a eforturilor

de apărare a intereselor naționale, în ultimii ani, în paralel cu reducerea efectivelor militare, s-a trecut la constituirea unor forțe naționale de reacție rapidă¹, care să răspundă prompt provocărilor la adresa securității.

O atitudine asemănătoare o întâlnim și în cazul organizațiilor internaționale de securitate care depun eforturi permanente de a se transforma în sensul dorit de managementul creativ și eficient al prevenirii conflictelor și al gestionării crizelor. Organizația Națiunilor Unite, spre exemplu, conștientă că după adoptarea rezoluțiilor de intervenție în soluționarea diferitelor conflicte internaționale și interne, nu este în măsură să-și creeze rapid forțele necesare îndeplinirii mandatului, preferă să abiliteze o organizație regională sau o coaliție de state pentru a îndeplini deciziile internaționale în favoarea menținerii păcii și securității internaționale; pentru aceleași motive, în lipsa propriilor sale forțe militare de implementare a rezoluțiilor Consiliului de Securitate, Națiunile Unite au cerut statelor să aibă în permanență forțe disponibile „stand by” pentru constituirea promptă a misiunilor de sprijinire a păcii, așa cum este Brigada cu capacitate de luptă ridicată inițiată de câteva state europene². Într-un proces profund de transformare din aceleași cauze și cu aceleași obiective se află și NATO, care, pe baza noului concept strategic al Alianței, și-a constituit propria forță de răspuns³ rapid la amenințările existente în noul început de mileniu, iar criticile la adresa ineficienței OSCE se bazează pe același fundament al lipsei capacităților operaționale de intervenție rapidă pentru îndeplinirea obiectivelor pe care această organizație și le-a propus în favoarea siguranței statelor și cetățenilor.

În cadrul Politicii sale Externe și de Securitate Comună (PESC), Uniunea Europeană a dezvoltat,

după adaptările de la Maastricht survenite la Nisa în anul 2000, o adevărată Politică Europeană de Securitate și Apărare (PESA), care a înglobat și obiectivele UEO, cu intenția ca, în viitor, să se ajungă la o apărare europeană comună.

Acest adevărat sistem de securitate europeană, care s-a dezvoltat activ și coerent în ultimii ani, a trecut deja de la formele sale instituționale la cele operaționale, UE reușind să conceapă și să desfășoare mai multe operații proprii, până în acest moment⁴. La baza sistemului respectiv stă Strategia Europeană de Securitate, care direcționează eforturile celor 25 (din anul 2007, 27) de membri în direcția dezvoltării culturii strategice pentru protecția rapidă a securității, la nevoie chiar prin „intervenție robustă”; cheltuind mai mult de 160 miliarde de euro pentru apărare, UE își propune să fie capabilă să susțină simultan câteva operații pentru care se cer capacități militare și civile de reacție rapidă, fiind necesar ca structurile sale militare să devină forțe mai flexibile și mai mobile, capabile să se confrunte cu amenințările, iar resursele alocate acestui obiectiv să fie suficiente și utilizate mai eficient.

De asemenea, Strategia Europeană de Securitate prevede creșterea coerenței și sinergiei, dar și a comunicării între diferitele capacități, militare și civile, inclusiv cu cele polițienești, administrative, juridice și diplomatice.

Îndeplinirea acestor obiective de securitate europeană se realizează, în fapt, prin desfășurarea periodică a unor conferințe, în cadrul cărora statele membre oferă capacitățile necesare militare și civile. Spre exemplu, deoarece, ca și Națiunile Unite, UE se confruntă cu o ofertă insuficientă a statelor pentru operațiile polițienești, Reuniunea Șefilor de Poliție din UE referitoare la rolul poliției în cadrul PESA, din 25 octombrie 2004, a recunoscut rolul central al poliției în operațiile de management al crizelor internaționale și a dispus crearea capacităților UE de gestionare civilă a crizelor prin implementarea Planului de Acțiune pentru aspectele civile ale PESA⁵; în acest context s-a luat și inițiativa înființării unei Forțe de Jandarmerie Europene, cu o capacitate inițială de reacție rapidă de 800 de persoane în termen de 30 de zile⁶.

Până la crearea unei adevărate armate europene, același sistem, ca și în cazul forțelor polițienești ori de jandarmerie, se folosește și pentru crearea Forței Europene de Reacție Rapidă. Astfel, la

ședința Consiliului Afaceri Generale și Relații Externe, ca organ de decizie al UE, desfășurată la Bruxelles, la 22 decembrie 2004, s-a analizat și Direcția Conferinței Ofertelor de angajamente asupra capacităților militare⁷ a miniștrilor apărării naționale din statele membre, ca inițiativă de aplicare a Strategiei Europene de Securitate și instrument în operaționalizarea PESC, ocazie cu care s-a decis continuarea realizării obiectivului global 2010, prin constituirea în cadrul forței de reacție rapidă a grupurilor tactice⁸ ale UE, formate de un stat sau de o coaliție de state și înregistrate într-o bază de date, sub responsabilitatea Comitetului Militar al UE (EUMC).

Prin intermediul acestora, UE are ambiția de a fi în măsură să ia decizia de a lansa o operație în cinci zile de la aprobarea concepției de gestionare a crizei de către Consiliul UE, obiectivul în ceea ce privește desfășurarea forțelor în teatru fiind ca acestea să-și înceapă executarea misiunii pe teren într-un termen de zece zile de la luarea deciziei UE de lansare a operației, ceea ce înseamnă că grupările tactice respective vor trebui constituite plecând de la mijloace și capacități mobilizabile între cinci-zece zile, putând fi folosite pentru toate misiunile de tip Petersberg⁹ și cele enunțate în Strategia Europeană de Securitate; ele trebuie să fie apte să-și mențină puterea de luptă până la sfârșitul misiunii sau până la înlocuirea lor cu alte forțe, desfășurând operații pe o durată inițială de 30 de zile, prelungită până la 120 de zile prin reprovizionare cu resurse.

Miniștrii apărării din statele membre ale UE au declarat, de asemenea, că, pentru a fi considerate ca unități militare ale UE, grupurile de luptă respective trebuie să fie conforme normelor stabilite deja în materie de capacități militare precizate și definite de comun acord, și anume, disponibilitate, utilizabilitate și desfășurabilitate, stare de pregătire, suplețe, conectivitate, capacitate de a rezista și a supraviețui, protecție medicală, interoperabilitate, caracteristici care pot fi realizate cu sprijinul consistent al Agenției Europene de Apărare¹⁰.

Consiliul UE hotărâse încă din mai 2004 ca, la începutul anului 2005, grupurile tactice să aibă o capacitate inițială, cea totală urmând să fie atinsă în cursul anului 2007, UE fiind în măsură ca, între 2005 și 2007, să realizeze cel puțin o operație de reacție rapidă cu un grup de luptă; după atingerea capacității operaționale totale, Uniunea va putea

întreprinde concertat două operații de reacție rapidă cu o forță de talia unui grup tactic, lansând aceste misiuni aproape simultan.

Având în vedere complementaritatea securității în Europa prin cooperarea cu NATO, Declarația miniștrilor apărării, bazându-se pe concluziile Consiliului European de la Nisa, a invitat statele membre să integreze în grupurile lor tactice și forțe oferite de statele europene membre ale NATO care nu fac parte din UE, ca și de statele candidate la aderare, de alți parteneri potențiali, ceea ce sporește caracterul multinațional global al acestui concept. Se precizează, de altfel, că documentele privind forța de reacție a NATO (NRF) și conceptul de grupuri tactice ale UE se completează și se înlocuiesc reciproc, ținând cont de caracteristicile specifice ale celor două organizații, astfel încât normele, metodele practice și procedurile să fie compatibile pe cât posibil, în special prin schimburi constante de informații vizând asigurarea coerenței globale și complementaritatea dintre cele două forțe de reacție rapidă, pentru stabilirea, într-o manieră coerentă, transparentă și complementară, a nevoilor în materie de capacități comune ale celor două organizații de securitate.

De fapt, originea constituirii Grupurilor tactice de luptă ale UE poate fi găsită în formele anterioare de compunere militară operațională ale statelor, prin integrarea unor subunități și unități naționale în formațiuni multinaționale de tipul Eurocorp, Euromar și, de ce nu, în ceea ce ne privește, Batalionul mixt româno-ungar, Brigada din Sud-Estul Europei, BLACKSEAFOR ori Batalionul multinațional de geniu „Tisa”. Acest gen de colaborare a statelor în domeniul securității lor militare a evoluat rapid, sub impulsul globalizării relațiilor internaționale, astfel încât, după succesul operației ARTEMIS, desfășurată de UE în Congo în 2003, Franța, Germania și Marea Britanie (participante la operația respectivă) au propus crearea unor unități permanente de circa 1500 militari¹¹, rapid desfășurabile, pentru a ameliora capacitatea de reacție autonomă și rapidă a UE, într-o nouă orientare a obiectivului global 2010 al acesteia, în principal pentru a răspunde la cererile ONU mandatând operații în Capitolul VII al Cartei Națiunilor Unite¹². În timp ce conceptul UE de reacție rapidă a fost inițiat, în 2003, cu intenția de a obține capacități militare cu mare putere de răspuns imediat și de a crea mecanismul de consultare, planificare și decizie în acest scop,

concepția grupurilor de luptă nu face decât să-l dezvolte și să-l concretizeze pe primul, punând la dispoziția UE forța operațională necesară materializării intenției.

În acest sens, inițiatorii au integrat conceptul, experimentat deja în alte forme, în viziunea largă a UE pentru reacție rapidă, alături de alte elemente, precum planificare avansată, mecanisme de finanțare permanentă, SOFA¹³ generice etc., stabilind următoarele elemente esențiale ale grupurilor de luptă: mărime coerentă și credibilă a pachetului de forțe (în valoare de 1500 militari), cu elemente de sprijin adecvate (atât operaționale, cât și logistice), inclusiv transportul aerian strategic necesar și capacitățile de susținere și debarcare; desemnarea specifică a forțelor, cu mențiunea de a nu fi utilizate exclusiv ca răspuns la o cerere a ONU, dar capabile să participe la o operație autonomă cu mandat provenit din Capitolul VII al Cartei; adecvarea lor pentru a fi utilizate (fără a se limita însă la asta) în statele slabe sau în curs de degradare a guvernării (cele mai multe astfel de state fiind în Africa); capabile să se desfășoare în 15 zile pentru a răspunde unei crize, prin implicarea (consultativ) a Departamentului Operațiilor de Menținere a Păcii din Secretariatul ONU (DPKO).

Au fost stabilite și următoarele misiuni și cerințe: misiuni tip Petersberg, în special intervenție în prevenirea conflictelor; să acționeze rapid și decisiv în condiții de eficacitate militară, credibilitate, coerență, capacitate de a rezolva singure misiunile; înaltă capacitate de luptă, pentru a reuși separarea beligeranților și prevenirea conflictelor; specializarea generică a batalionului de infanterie, dar ar putea fi vorba și de specializări în lupta urbană, munte, junglă, deșert, amfibii; caracter multinațional cauzat de multinaționalitatea situațiilor în care ar putea fi implicat (mai ales pentru statele care nu pot forma singure un grup tactic); instruire cu caracter național a forței.

Referitor la comandă și control, grupul tactic european ar putea acționa sub auspiciul europene sau s-ar putea coordona cu un cartier general militar deja existent în teatru, ori ar putea fi pus la dispoziția unui cartier general al unei operațiuni în desfășurare, conform Conceptului Națiunii – Cadru al UE din 2002; de asemenea, generarea forței respective ar putea fi făcută conform concepției EUMC din 2002, prin care s-au aprobat principiile generale și procedurile pentru identificarea, generarea, activarea și desfășurarea forțelor UE.

Putând fi complementare cu SHIRBRIG din cadrul ONU și cu NRF din Alianța Nord-Atlantică, grupurile tactice europene ar putea fi înlocuite sau să înlocuiască și forțe ale altor organizații regionale și chiar cu forțe naționale de menținere a păcii, cum ar fi cele din cadrul Politicii Comune a Uniunii Africane sau ale agențiilor civile care urmează să desfășoare operații de reconstrucție politică și economică.

Oricum, în sistemul instituțional al UE, Președinția (sprijinită de Statul Major al UE) va iniția legături cu ONU în acest sens, iar Comitetul Politic și de Securitate (COPS) va autoriza EUMC să detalieze dezvoltarea grupurilor tactice ale statelor membre în evoluția viitoare a Forței Europene de Reacție Rapidă.

Într-adevăr, la Conferința angajamentelor privind grupurile tactice, din noiembrie 2004, Marea Britanie și Franța s-au angajat fiecare să formeze câte un grup în cursul primului semestru al anului 2005, iar Italia unul în semestrul al doilea; Franța și Germania vor face un grup comun în 2006, cu comandament alternativ, cu sprijinul altor state (Belgia), iar Spania și Italia vor constitui un grup multinațional amfibiu și de debarcare (cu Portugalia și Grecia).

În total, statele membre ale UE s-au angajat să realizeze 13 grupuri tactice naționale și multinaționale, iar patru state au oferit și capacități specializate de genul unităților medicale, de purificare a apei, de coordonare a transporturilor militare sau structurilor de Stat Major¹⁴. Paralel cu oferta de forțe pentru NATO, România a oferit capacități și pentru grupurile tactice ale UE, iar la 21 noiembrie 2005, ministrul apărării a semnat cu omologii săi din Grecia și Cipru o scrisoare de intenție pentru înființarea unui grup tactic care va deveni operațional în 2007, după ce, în mai 2005, se angajase pentru a participa cu Italia și cu Turcia la un grup operaționalizat în 2010. Măsurile respective reprezintă contribuția țării noastre la apărarea colectivă, dar au și semnificația întăririi apărării naționale, motiv pentru care militarii români trebuie să le cunoască și să le învețe, astfel încât diplomația apărării desfășurată de România să devină un pilon de securitate. Nu e deloc întâmplător că, la analiza-bilanț a MAPN pe anul 2005, afirmându-se că integrarea în UE e o prioritate strategică pentru România, a fost bine apreciată de către factorii politici de decizie participarea Armatei la PESA. Au fost menționate

și câteva obiective în acest sens, și anume: participarea cu forțe la grupurile tactice de luptă ale UE, punerea la dispoziție a unei noi oferte de forțe pentru perioada 2006-2010 și participarea în continuare la operațiile militare de soluționare a crizelor conduse de UE.

Nu mai puțin importantă a fost și evidențierea faptului că apărarea teritoriului național a rămas o misiune de fond a Armatei Române, dar ea și-a dezvoltat capacitatea de a acoperi și alte misiuni, cum ar fi cele de „luptă” împotriva dezastrelor sau cea de furnizor de securitate, alături de aliați, în afara teritoriului țării ori, în sfârșit, dar, nu în ultimul rând, ca element extraordinar de politică externă¹⁵.

NOTE:

¹ Mircea MUREȘAN, Gheorghe VĂDUVA, Războiul viitorului, viitorul războiului, Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2004, pp.276-285.

² Vezi, în acest sens, Hotărârea Parlamentului privind participarea României la Sistemul de Aranjamente pentru Forțe în așteptare ale ONU, în Mon. Of. nr. 364/2002 și Acordul între statele părți la SHIRBRIG, în Mon. Of. nr. 469/2002.

³ NATO Response Force (NRF) concretizează și permanentizează ideea de „forțe ale NATO” și CJTF.

⁴ Cea mai cunoscută dintre ele este ALTHEA din Bosnia-Herțegovina, dar au fost și altele, în Macedonia, Congo sau Georgia.

⁵ Vezi documentul în Cahiers de Chaillot nr.75/2005, Institute d'études de sécurité, UE, Paris, p. 307 și 311.

⁶ O. ANTONESCU, Jandarmeria de la peacekeeping la peacebuilding, Editura CTEA, București, 2006, p.224.

⁷ Cahiers de Chaillot nr. 75/2005, p.316.

⁸ În limba franceză, textul original vorbește de “groupes de combat”, iar în cea engleză de “battle groups”.

⁹ Acestea sunt prevăzute în art. 17.2 al Tratatului UE și vizează doar operațiuni altele decât războiul.

¹⁰ Agenția Europeană de Apărare a fost creată printr-o acțiune comună a Consiliului UE din 12 iulie 2004 cu scopul de a sprijini PESC și PESA în cadrul instituțional unic al UE, în domeniul dezvoltării capacităților de apărare, cercetare, achiziții și armament.

¹¹ Vezi Conceptul de Grup de luptă în Cahiers de Chaillot, p.10.

¹² Adică acțiuni de constrângere, cu folosirea forței în caz de amenințare sau violare a păcii ori de agresiune.

¹³ Acorduri privind statutul forțelor în teritoriile străine.

¹⁴ Vezi Anexa A., Angajamente privind grupurile tactice ale UE, în Cahiers de Chaillot nr.75/2005, p.323.

¹⁵ Observatorul Militar nr. 8/2006, p. 2.

Colonelul (r.) prof.univ dr. Ion DRAGOMAN este profesor consultant în cadrul Universității Naționale de Apărare „Carol I”.

Sublocotenentul Marius MILITARU este ofițer de relații publice în Jandarmeria Română, absolvent al Cursului Postuniversitar de Negociere organizat de Ministerul Administrației și Internelor.

„HOMELAND SECURITY” SAU SECURITATEA SPAȚIULUI DE INTERES

Alexandra SARCINSCHI

Conceptul „homeland security” este, în prezent, supus dezbaterilor. Traducerea exactă a sa în limba română nu reflectă în totalitate sensul stabilit de către specialiștii americani și, din acest motiv, este nevoie de o analiză atentă a teoriilor existente, astfel încât să putem alătura acestora un punct de vedere românesc.

Conceptul de „homeland security” reprezintă răspunsul la o nevoie stringentă de securitate manifestată la începutul acestui secol, în care comunitatea internațională a fost surprinsă de evenimente detașate complet de logica ce a guvernat până nu de mult relațiile internaționale.

Conform lucrării „Romanian-English/English-Romanian Dictionary”, traducerea directă a cuvântului „homeland” este „patrie, țară”¹. Este evident, că, în acest context, „homeland security” se referă la securitatea patriei, însă această traducere nu reflectă în totalitate conținutul conceptului, așa cum vom demonstra în rândurile ce urmează.

Primul pas în structurarea acestui concept a fost făcut de Statele Unite ale Americii care, în urma atentatelor teroriste din septembrie 2001, au decis că este necesară îmbunătățirea securității teritoriului propriu, inițiind acțiuni în următoarele șase domenii: informații și avertizare, securitatea granițelor și a transportului, contraterorism intern, protecția infrastructurii critice, apărare împotriva terorismului, pregătirea și răspunsul la urgențe². Conform Dicționarului de Termeni Militari și Asociați elaborat de Departamentul Apărării, „homeland security” reprezintă acel efort național concertat spre prevenirea atacurilor teroriste din interiorul SUA, reducerea vulnerabilității Americii la terorism, minimizarea distrugerilor și refacerea după ce atacurile au avut loc³.

„Homeland”, în acest context, desemnează regiunea fizică ce include Statele Unite continentale, Alaska, Hawaii, teritoriile și posesiunile Statelor Unite, apele teritoriale și spațiul aerian înconjurător⁴.

Spre deosebire de concepțiile de securitate ale altor țări și organizații internaționale, SUA fac distincție clară între „homeland security”, securitatea națională (national security) și securitatea internă (internal security). Securitatea națională desemnează un termen colectiv ce include atât apărarea națională, cât și relațiile externe ale SUA⁵. Mai precis, securitatea națională cuprinde totalitatea condițiilor furnizate de: un avantaj militar sau de apărare asupra unei națiuni străine sau asupra unui grup de națiuni; o poziție favorabilă în sistemul relațiilor internaționale; o capacitate de apărare ce le permite să reziste cu succes acțiunii ostile sau distructive inițiată din interior sau exterior, directă sau indirectă. În același timp, securitatea internă restrânge și mai mult sfera de definire, referindu-se la starea de lege și ordine ce primează în cadrul unei națiuni⁶.

Conceptul american de „homeland security” extinde și recombina responsabilitățile unei mari părți a executivului, incluzând Biroul Federal de Investigații, Garda Națională, Agenția Federală pentru Managementul Urgențelor, Paza de Coastă, Serviciul pentru Imigrare și Naturalizare, Administrația pentru Securitatea Transporturilor, Agenția Centrală de Informații etc. Administrația Bush a consolidat multe dintre aceste activități sub conducerea Departamentului pentru Homeland Security, înființat sub auspiciile „Actului pentru Homeland Security”⁷, din anul 2002.

SUA nu sunt singura țară care au recunoscut necesitatea creării unor pârgii guvernamentale pentru „homeland security”. Din perspectivă rusă, „homeland security” înseamnă „securitate națională”. Conform lui Andrei Fedorov, director pentru programe politice în cadrul Consiliului pentru Politici Externe și de Apărare⁸, „homeland security”, concept identic cu cel de securitate națională, și lupta împotriva terorismului se numără printre cele mai importante probleme cu care se confruntă Federația Rusă. El ilustrează această afirmație printr-un citat din „Conceptul de

securitate națională”⁹, adoptat în anul 2000 prin Decret prezidențial: „Terorismul este o amenințare serioasă la adresa securității naționale a Federației Ruse. Terorismul internațional desfășoară o campanie deschisă pentru destabilizarea situației din Federația Rusă. (...) Lupta împotriva terorismului, drogurilor și traficului ilegal ar trebui să se bazeze pe o abordare complexă în care sunt folosite toate structurile statului”. Spre deosebire de cazul american, în Federația Rusă nu există nici o instituție dedicată exclusiv „homeland security”, responsabilitatea revenind următoarelor structuri guvernamentale: Ministerul de Interne, Serviciul Federal de Securitate, Ministerul pentru Situații de Urgență, Ministerul Apărării și Consiliul de Securitate. Conform actualei Constituții, toate aceste instituții răspund direct în fața președintelui rus, care, de obicei, se întâlnește cu șefii structurilor de două ori pe săptămână, iar prioritățile agendei de lucru includ și aspecte ale „homeland security”. Deși pare a fi în mare parte reglementată, conform lui Fedorov, asigurarea „homeland security” se lovește de câteva obstacole: continuarea conflictului din Cecenia, radicalizarea grupărilor islamice din regiunea Caucazului, migrația dinspre Comunitatea Statelor Independente (CSI), lipsa colaborării eficiente între forțele de ordine și de securitate ale țărilor membre CSI, gradul înalt de corupție existentă la toate nivelurile, indicele ridicat al criminalității, inexistența cooperării cu forțele de ordine și de securitate occidentale, controlul slab asupra logisticii militare, continuarea crizelor și conflictelor etnice/politice din spațiul ex-sovietic.

În țările nordice, conform Asociației Europene pentru „Homeland Security”, sensul acestui concept este similar cu cel al „securității societale”¹⁰. Aceste state se simt mai puțin amenințate de terorism decât restul țărilor europene. Astfel, a fost adoptat inițial conceptul de „apărare totală”, ce ulterior a căpătat noi valențe, devenind o abordare ce se referă la toate pericolele ce pot apărea: de la cele ecologice și de sănătate, la amenințările teroriste.

În ceea ce privește Uniunea Europeană, Comisia Europeană a început cu ani în urmă să dezvolte o serie de politici în domenii precum protecția infrastructurilor critice, a mediului și a civililor. Atentatele teroriste au creat un nou impuls de schimbare în sfera securității, însă transformarea nu s-a desfășurat cu viteza cu care a fost făcută în SUA. De asemenea, nici sensul schimbării nu a coincis cu cel din SUA: „Strategia Europeană

de Securitate”¹¹, din 2003, promovează o altă viziune, diferită de cea americană. Chiar dacă asupra conceptului „homeland security” nu există deocamdată consens deplin, viziunea europeană accentuează trei dimensiuni ale acestuia: politică, economică și socială. Dimensiunea politică se referă la responsabilitatea comunităților naționale europene față de asigurarea siguranței și securității cetățenilor, cea economică – la securitatea piețelor europene aflate în competiție cu piețele celorlalte puteri ale lumii, iar cea socială – la conștientizarea de către cetățeni a provocărilor contemporane ce au un impact amplu asupra securității, încrederii și libertății. Pentru realizarea „homeland security”, guvernelor europene le sunt disponibile patru instrumente¹²: protecția civilă, forțele de securitate, forțele armate și comunitatea de informații.

Într-o posibilă abordare, propusă de Peter Faber¹³ (cercetător în cadrul Colegiului de Război din Universitatea Națională de Apărare, SUA), „homeland security” poate fi afectată de trei categorii de riscuri, pericole și amenințări: inamici nonstatali internaționali, inamici statali și inamici interni. În prima categorie, intră terorismul și crima organizată, în cea de-a doua – terorismul, crima organizată și atacurile militare, iar în cea de-a treia – terorismul, mișcările civile turbulente și dezastrele naturale. Tuturor acestor riscuri, pericole și amenințări li se poate răspunde printr-un algoritm eficient: prevenire, protecție și răspuns. Deși, la prima vedere, acesta pare un model simplist, în spatele fiecărui element se află un complex de acțiuni. Astfel, prevenirea poate fi realizată prin: controlul granițelor; colectarea, analiza și diseminarea informațiilor; cooperarea cu agențiile interne și internaționale de aplicare a legii; controlul armamentelor și neproliferarea; folosirea mijloacelor și instrumentelor diplomatice etc. Protecția se referă atât la infrastructura critică, cât și la populația spațiului respectiv, iar răspunsul are în vedere gestionarea crizelor și a consecințelor, dar și asigurarea continuității activităților guvernamentale.

Se observă, din diversele viziuni prezentate, că „homeland security” rămâne un concept vag. În sens larg, el se referă la apărarea față de un inamic sau o amenințare vag definit(ă), iar componentele „homeland security” includ interesele naționale vitale, contraterorismul, neproliferarea și criminalitatea internațională. Acest concept, deși ambiguu, este totuși expansiv, flexibil și integrator.

Conectează tot ceea ce se poate conecta, atunci când vorbim despre securitate, într-o vastă rețea ce, în final, cuprinde atât oamenii, cât și agențiile, instituțiile și infrastructura. El aduce sub un singur „acoperiș” mecanismele intervenției statului și instrumentele externe de putere, și este caracterizat de o pluralitate de mandatar: de la nivel local și național, până la nivel european și transatlantic.

În consecință, revenind la traducerea ad-litteram a termenului, ne putem întreba dacă sintagma „securitatea patriei” poate cuprinde toate aceste caracteristici enunțate. Conform Dicționarului Explicativ al Limbii Române, patria reprezintă „teritoriul care, istoricește, aparține unui popor și unde acesta trăiește; țara în care s-a născut, în care trăiește și al cărei cetățean este cineva”¹⁴. Din teoriile prezentate, reiese că o astfel de sferă de definire este mult prea îngustă pentru a putea reflecta complexitatea conceptului. Aici este vorba despre securitatea a ceea ce numim „casă”, fie că acest spațiu este teritoriul național, fie cel al Uniunii Europene, fie cel transatlantic. O traducere a sa, ce ar putea cuprinde toate aceste caracteristici, poate fi „securitatea spațiului de interes”: securitatea intereselor statului, ale unei organizații zonale, regionale sau chiar globale, în spațiul circumscris acestora, dar și în afara sa.

NOTE:

¹ Panovf, Irina, Romanian – English / English – Romanian Dictionary, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1986, p. 308.

² The National Strategy for Homeland Security, Office of the Homeland Security, SUA, 2002, p. viii.

³ JP 1-02, Department of Defence Dictionary of Military and Associated Terms, 12 aprilie 2001 (actualizat la 14 aprilie 2006), p. 241.

⁴ Ibidem, p. 241.

⁵ Ibidem, p. 361.

⁶ Ibidem, p. 272.

⁷ “Homeland Security Act of 2002” reprezintă denumirea prescurtată a documentului “An Act to establish the Department of Homeland Security, and for other purposes” (Un act pentru înființarea Departamentului pentru “Homeland Security și pentru alte scopuri”), <http://fl1.findlaw.com/news.findlaw.com/hdocs/docs/terrorism/hsa2002.pdf>

⁸ Fedorov, Andrei, Homeland Security: Russia’s Challenges. A Russian Perspective, în „Readings in European Security”, vol. 3/2005, pp. 67-74.

⁹ <http://www.russiaeurope.mid.ru/russiastrat2000.html>.

¹⁰ <http://www.e-hsa.org>.

¹¹ <http://ue.eu.int/uedocs/cmsUpload/78367.pdf>.

¹² Brito, Paolo, Developing Interoperability between European Security Agencies in order to Maximise Capabilities and Avoid the Duplication of Resources, comunicare susținută în cadrul conferinței „Homeland Security Europe. Interoperability Focus Day”, organizată de World Business Research în 27 iunie 2006, Bruxelles, <http://www.presentation.wbr.co.uk/>.

¹³ Faber, Peter, Homeland Security: General Templates and Options for the Future, în „Information & Security. An International Journal”, vol. 17/2005, pp. 9-22.

¹⁴ Dicționarul explicativ al limbii române, Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan”, Editura Univers Enciclopedic, 1998.

Alexandra SARCINSCHI este cercetător științific în cadrul Centrului de Studii Strategice de Apărare și Securitate din Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, doctorand în Științe Militare.

CONSENS ȘI DEZACORD ÎN PROBLEMA DOSARULUI NUCLEAR IRANIAN

Dr. Constantin-Gheorghe BALABAN

Statele Unite și puterile aliate din Europa, împreună cu Rusia și China, consideră că Iranul ar trebui să-și suspende programul nuclear și să revină la masa negocierilor.

Deși Iranul susține că programul său nuclear este destinat unor scopuri pașnice, Nicholas Burns, adjunctul secretarului de stat american, a reafirmat, la 18 ianuarie a.c., în prima parte a unui turneu asiatic, cererea Statelor Unite ca Agenția Internațională pentru Energia Atomică (AIEA) să remită dosarul nuclear iranian la Consiliul de Securitate al ONU, ca urmare a înlăturării sigiliului la principalele centre nucleare iraniene.

După ce SUA și Uniunea Europeană au anunțat că vor trimite dosarul Consiliului de Securitate, Rusia și China – țări care au statutul de membri permanenți cu drept de vot în Consiliul de Securitate – s-au opus înmânării dosarului iranian către acest forum.

La rândul lor, iraniienii apreciază că trimiterea dosarului la Consiliul de Securitate nu este un lucru deloc pozitiv și va însemna sfârșitul relațiilor diplomatice, iar guvernul iranian va fi obligat să suspende toate „măsurile voluntare, inclusiv îmbogățirea industrială”¹.

1. Problema dosarului nuclear iranian îi găsește divizați pe membrii Consiliului de Securitate. În timp ce Statele Unite și Marea Britanie susțineau aducerea dosarului în fața Consiliului de Securitate, Rusia și China au avut o poziție „prudentă”², iar în cazul unor sancțiuni economice dictate de ONU, s-ar putea chiar opune adoptării acestora.

Marile puteri se află într-o situație foarte delicată. Calea sancțiunilor economice nu este una foarte comodă. Criza negocierilor a ridicat deja prețul petrolului³. De altfel, Iranul a cerut țărilor exportatoare de petrol, cu care s-a întâlnit la Viena, să reducă producția de petrol - plan eşuat, însă, pentru că țările OPEC - principalul furnizor de energie și pentru Uniunea Europeană,

cu aproximativ 50% din nevoile de consum⁴ - au hotărât să mențină cota de 28 milioane de barili/zi. Totuși, OPEC consideră că eventuale sancțiuni economice asupra Iranului ar putea duce la creșterea prețului petrolului.

La 4 februarie a.c., Consiliul Governorilor⁵ al Agenției Internaționale pentru Energie Atomică (AIEA) decide, prin majoritate de voturi, să sesizeze Consiliul de Securitate al ONU cu privire la „dosarul nuclear” al Iranului, din cauza „suspiciunilor” că această țară ar încerca să fabrice în secret arme atomice.

Iranul a replicat imediat, anunțând că interzice inspecțiile inopinate ale experților AIEA și va limita cooperarea voluntară cu Agenția. Pe de altă parte, a anunțat că va relua programul de îmbogățire a uraniului⁶ - etapă crucială în producția de combustibil nuclear, dar și în dezvoltarea unei arme atomice. De asemenea, a acuzat Statele Unite că „sabotează” eforturile ruse privind programul său nuclear. Ulterior, ministrul afacerilor externe iranian a exclus revenirea la moratoriul în teritoriul iranian, cum cerea Rusia.

Afirmându-și sprijinul față de decizia Consiliului Governorilor al AIEA de a transfera dosarul iranian către Consiliul de Securitate al ONU, Parlamentul European adoptă, și el, la 15 februarie a.c., o rezoluție, prin care cere Iranului să își suspende toate activitățile de conversie a uraniului, în opinia europarlamentarilor de la Strasbourg, delimitarea unei zone libere de arme nucleare în Orientul Mijlociu constituind un important pas în direcția liniștirii statelor din zonă.

La 28 aprilie a.c., AIEA prezintă raportul Consiliului de Securitate al ONU, document în care directorul general al AIEA, Mohamed El Baradei, afirmă că Iranul nu s-a conformat cererii comunității internaționale de a sista operațiunile de îmbogățire a uraniului⁷. Iranul este acuzat că a încălcat toate reglementările internaționale și nu se exclude posibilitatea ca această țară să fi obținut plutoniu în străinătate.

La numai o zi după prezentarea raportului AIEA, vicepreședintele organizației iraniane a energiei atomice (OIEA), Mohamed Saidi, declara, pentru televiziunea de stat de la Teheran, că țara sa își va continua activitatea de îmbogățire a uraniului, dar este dispusă să permită accesul inspectorilor internaționali la facilitățile nucleare iraniene, în cazul în care “Consiliul de Securitate al ONU renunță la examinarea dosarului său nuclear, și acesta revine la AIEA”.

Ulterior, președintele iranian Mahmoud Ahmadinejad adresează o scrisoare⁸ președintelui George W. Bush, dar fără a face referire directă la problemele așteptate de omologul american.

2. Iranul, principala sfidare pentru politica externă americană. Iranul este și rămâne, probabil, cea mai mare provocare pentru securitatea națională a SUA. Washingtonul acuză Teheranul că susține terorismul, amenință Israelul, încearcă să contracareze eforturile de pace din Orientul Mijlociu și neagă aspirațiile de pace ale poporului iranian. Mai mult, că dezvoltă în secret bomba atomică, Statele Unite reclamând o reacție fermă față de programul iranian de îmbogățire a uraniului⁹. Așa rezultă și din documentul oficial, dat publicității la 16 martie a.c., prin care președintele american George W. Bush și-a expus noua strategie în domeniul securității.

Deși Washingtonul este în favoarea negocierilor, Iranul reprezintă, după cum declara secretarul de stat american Condoleezza Rice, „principala sfidare pentru politica externă americană”. Mai mult, șeful administrației americane, George W. Bush, susține, în continuare, acțiunea preventivă, care permite Statelor Unite să folosească forța împotriva altei țări considerate periculoasă¹⁰. De altfel, și John Bolton, reprezentant permanent la ONU al SUA, atrăgea foarte serios atenția, încă din ajunul reuniunii de la Viena a Consiliului Guvernatorilor al AIEA. El afirma, cu o duritate fără precedent, că Iranul se expune unor „consecințe concrete și dureroase”, dacă persistă să-și continue activitățile nucleare sensibile, Casa Albă recurgând la “toate mijloacele de care dispune” pentru a-l împiedica, pentru că încrederea în guvernul iranian a început să se erodeze.

Timp de 18 ani, Teheranul a mințit în fața AIEA, în cauză fiind – după cum avertiza Condoleezza Rice¹¹ – proiectele nucleare despre care statul islamist spune că urmăresc scopuri exclusiv civile,

dar pe care SUA și o parte din aliații lor le consideră o formă mascată de obținere a armamentului nuclear.

Statele Unite cer Consiliului de Securitate votarea unei rezoluții privind Iranul, în temeiul Capitolului VII (Acțiunea în caz de amenințări împotriva păcii, de încălcări ale păcii și de acte de agresiune) din Carta ONU. O rezoluție care ar putea duce la impunerea unor sancțiuni împotriva statului islamist. Numai că Rusia, China și Qatar evită să susțină o astfel de inițiativă, fiind necesare noi consultări.

La rândul său, și președintele iranian Mahmoud Ahmadinejad a lansat un avertisment la adresa Occidentului. Iranul va reacționa dur¹² în cazul unui atac asupra sa. Potrivit *Sunday Times*, Iranul deja a pregătit batalioane de teroriști sinucigași care sunt gata să atace obiective britanice și americane. Or, o eventuală operațiune militară împotriva Iranului ar face – așa cum aprecia și regele Abdalah al II-lea al Iordaniei – ca întreaga regiune să explodeze. Și, după cum informează AP și Reuters, la 3 aprilie a.c., Iranul deja a testat cu succes cea mai rapidă rachetă subacvatică, capabilă să distrugă imense nave de război și submarine – un test care, în opinia ministrului german al afacerilor externe, Frank-Walter Steinmeyer, nu va ajuta la convorbiri și nici Iranul.

Premierul britanic Tony Blair a transmis președintelui american George W. Bush că Marea Britanie nu poate oferi susținere militară pentru un atac împotriva Iranului.

Pe de altă parte, *The Guardian* anunță că forțele britanice și americane au simulat o invazie a Iranului, în cadrul unor exerciții militare care au avut loc la baza americană Fort Belvoir, din Virginia, încă din iulie 2004.

SUA continuă să ceară membrilor Consiliului de Securitate al ONU să acționeze mai hotărât în privința Iranului, care dorește să devină o putere militară nucleară¹³.

3. Poziția Rusiei și a Chinei față de dosarul nuclear iranian. Rusia anunță că se opune oricăror soluționări prin forță a problemei nucleare iraniene, dar nu acceptă nici un compromis care să permită Iranului să îmbogățească uraniu.

Conform Reuters și AFP, Rusia propune o altă cale de a ieși din criză: îmbogățirea uraniului pe teritoriul rus, considerată de China „o bună bună tentativă pentru a ieși din impas”¹⁴.

Rusia nu vrea sancționarea Iranului și se opune oricărui ultimatum. Șeful statului major general, Iuri Baluevski, consideră că Iranul nu este capabil să producă arma nucleară.

Poziția Rusiei a fost exprimată și pe timpul vizitei ministrului rus de externe, Serghei Lavrov, la Beijing, din luna martie a.c.: pentru rezolvarea crizei nucleare iraniene, Consiliul de Securitate trebuie să se limiteze să susțină inițiativele AIEA, excluzând de facto ideea unor sancțiuni împotriva regimului de la Teheran.

La rândul său, China¹⁵, după cum declară purtătorul de cuvânt al ministerului chinez de externe, a susținut, întotdeauna, „soluționarea problemelor prin negocieri” și susține toate eforturile diplomatice pentru a soluționa corect problemele nucleare.

Potrivit Reuters, ambasadorii Rusiei și Chinei la ONU au salutat inițiativa Washingtonului de lansare a unor negocieri directe cu Iranul, cu condiția să înceteze îmbunătățirea uraniului.

4. Consens și dezacord în Consiliul de Securitate al ONU. Consiliul de Securitate al ONU încearcă să cadă de acord asupra unui proiect de text de rezoluție care să ceară Iranului să se conformeze cerințelor AIEA și să abandoneze orice activitate nucleară sensibilă, în principal, îmbogățirea uraniului.

Potrivit ambasadorului britanic, Enyr Jones-Parry, Consiliul de Securitate a discutat trei săptămâni pentru a pune la punct un text de compromis asupra acestui dosar: „Consiliul își exprimă clar neliniștea și recomandă Iranului să se supună cerințelor formulate de Consiliul Guvernatorilor al AIEA”¹⁶.

Cei 5 membri permanenți ai Consiliului de Securitate și Germania au insistat ca Iranul să pună capăt acestor proiecte și să respecte termenul de garanție de 30 de zile acordat de Consiliu. De asemenea, ministrul german al afacerilor externe, Frank-Walter Steinmeier, a anunțat că, împreună cu omologii săi din Rusia, SUA, Marea Britanie, Franța și China, nu renunță la găsirea unei soluții diplomatice la actualul impas.

Totuși, Iranul refuză categoric să suspende îmbogățirea uraniului, pe motiv că cercetarea nucleară are aplicare pentru industria energetică. Or, încăpățânarea iraniilor de a produce uraniu îmbogățit continuă să îngrijoreze întreaga lume. Departamentul de Stat american chiar crede că de

aici și până la bomba atomică este doar un pas, SUA afirmând că Iranul ar putea produce arma atomică în 15 luni.

Consiliul de Securitate al ONU a anunțat că va reacționa după raportul AIEA de la sfârșitul lui aprilie a.c., al cărui director general, Mohamed El Baradei - aflat, între timp, la Teheran -, a încercat să medieze o apropiere a pozițiilor. „Vrem să convingem Iranul, afirma El Baradei, să respecte cererile Comunității internaționale”.

Totuși, disputa între regimul islamist de la Teheran și Occident pe tema ambițiilor nucleare a atins cote ridicate. Statele Unite încearcă să convingă comunitatea internațională că sunt necesare măsuri dure împotriva Iranului, inclusiv intervenția militară¹⁷, dar Rusia și China, ambele cu interese economice în Iran, se opun.

La rândul său, Teheranul - care folosește „arma petrolului” ca instrument de negociere în problema energiei nucleare - amenință cu retragerea din cadrul Programului de Neproliferare¹⁸ și, totodată, că va riposta¹⁹ în cazul unei intervenții militare străine. El se declară „pregătit” pentru un „eventual atac american” și spune că a planificat și „replica”: lovirea Israelului²⁰. Or, potrivit autorităților de la Teheran, deocamdată, acestea nu au nicio intenție de a suspenda programul de îmbunătățire a uraniului, iar orice acțiune împotriva este considerată „ilegală”. Mai mult, Teheranul avertizează că orice acțiune a Consiliului de Securitate va avea un efect negativ asupra cooperării cu AIEA, implicarea Consiliului de Securitate putând, în opinia liderului iranian, “transforma cooperarea în confruntare”.

Cu toate progresele spre o poziție unitară față de ambițiile nucleare ale Iranului, Consiliul de Securitate al ONU încă nu a reușit să înlăture toate divergențele și continuă să fie divizat. Chiar și după reuniunea șefilor diplomaților celor 5 membri permanenți ai Consiliului de Securitate al ONU, Germaniei și Înalțului Reprezentant al UE pentru PESC, Javier Solana, din mai a.c., de la sediul Națiunilor Unite, din New York. Chiar dacă Statele Unite și-au atenuat avertismentele adresate Teheranului, iar Uniunea Europeană își anunță intenția de a oferi acestei țări mai multe avantaje, între care: relații comerciale mai relaxante și, nu în ultimul rând, unele compensații de ordin politic. Mai mult, cu acordul Consiliului de Securitate al ONU, Uniunea Europeană ar putea permite Iranului să continue activități limitate de îmbogățire a uraniului, toate, desigur, din dorința

de a convinge Iranul să renunțe la programul său nuclear²¹.

5. Concluzie. După reuniunea miniștrilor de externe din iunie a.c. de la Viena - reprezentanții celor 5 membri permanenți ai Consiliului de Securitate și al Germaniei - există mai mult optimism în legătură cu posibilitatea de a se ajunge la un acord²². Un front unit pentru a cere Iranului să se întoarcă la masa negocierilor îl reprezintă și recentul Summit UE-SUA, unde președintele american George W. Bush s-a întâlnit cu lideri ai UE.

Iranul studiază propunerile statelor occidentale privind rezolvarea „crizei” în legătură cu programul său nuclear. Deși Iranul este de acord să reia dialogul cu Statele Unite²³, anunță că nu își va negocia dreptul de a desfășura activități de îmbunătățire a uraniului.

În prezent, atenția comunității internaționale se mută de la programul nuclear al Iranului la cel al Coreei de Nord, eventuala testare²⁴ a rachetei nord-coreene fiind considerată, de către primul-ministru al Japoniei, Junichiro Koizumi, „declarație de război”²⁵.

NOTE:

¹ Ali Larijani, negociatorul șef iranian, citat de agențiile de presă internaționale, la 1 februarie a.c., cu prilejul unei conferințe de presă desfășurate la Teheran.

² Potrivit lui Kong Quan, purtătorul de cuvânt al MAE din China, citat de Reuters și AFP, țara sa speră ca toate părțile interesate să dea dovadă de „reținere și calm” pentru a rezolva problema nucleară iraniană pe cale pașnică.

³ Orice perturbație apărută pe plan internațional în domeniul energetic, în cazul nostru creșterea prețului petrolului, afectează și securitatea națională a fiecărui stat, și nu doar pe dimensiunea energetică a acestuia. Vezi, pe larg, DUȚU PETRE, Globalizarea și raportul dintre securitatea națională și securitatea internațională, revista *IMPACT STRATEGIC*, nr. 1/2005, București, Editura Universității Naționale de Apărare.

⁴ Pentru mai multe detalii, vezi și C.G.BALABAN, Resursele naturale – Obiect al unor ample dezbateri internaționale, revista *IMPACT STRATEGIC*, nr. 1/2006, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, pp. 27-31.

⁵ Consiliului Guvernatorilor al AIEA are 35 de state membre.

⁶ Potrivit Reuters, anunțul a fost făcut la Viena, la 4 februarie a.c., de către șeful misiunii iraniene la Viena, Javad Vaeidi.

⁷ Discurs public, rostit de directorul general al AIEA, înaintea prezentării raportului AIEA Consiliului de Securitate al ONU.

⁸ Potrivit explicațiilor date de Frederik Jones, purtătorul de cuvânt al Consiliului Național al Securității președintelui american, în scrisoare nu se află nimic în legătură cu subiectele de interes pentru președintele american.

⁹ Senatul american a votat, în unanimitate, o rezoluție care condamnă programul nuclear al Iranului și există, după cum afirmă președintele american George W. Bush, „o posibilitate reală” de aplicare a unor sancțiuni internaționale împotriva acestuia. Vezi, pe larg, C.G.BALABAN, Securitatea și dreptul internațional – Provocări la început de secol XXI, Ed. C.H. Beck, București, 2006, pp. 147-149; 200-201.

¹⁰ Noua strategie de securitate a Washingtonului este detaliată într-un document de 49 de pagini, care a fost prezentat presei de către Consilierul pentru Securitate Națională al președintelui american.

¹¹ Conform Jurnalului TVR1 din 24 martie a.c.

¹² Avertisment reluat de președintele iranian, Mahmoud Ahmadinejad, în cursul unei parade militare, care afirma: „Iranul va riposta cu toată forța”.

¹³ SUA se consultă cu statele din Consiliul de Securitate al ONU și în legătură cu eventuale măsuri împotriva Coreei de Nord, pe motiv că se pregătește să lanseze o rachetă balistică intercontinentală cu rază de acțiune de 10 mii de km, suficientă pentru a atinge teritoriul american.

¹⁴ Kong Quan, purtătorul de cuvânt al ministerului chinez de externe, 26 ianuarie 2006, apud C.G.BALABAN, op. cit., p. 149.

¹⁵ China, țară cu o dezvoltare economică impresionantă, își asigură 60% din necesarul de petrol din Orientul Mijlociu, ceea ce explică, în parte, și atenția față de evenimentele din regiune.

¹⁶ Acord între „cei 5” membri ai Consiliului de Securitate, 30 martie 2006.

¹⁷ George W. Bush a declarat că nu exclude o intervenție militară în Iran și este convins că eforturile diplomatice de a convinge Teheranul să renunțe la ambițiile sale nucleare nu vor da rezultate.

¹⁸ Dacă se va considera că alte țări vor utiliza acest Tratat - Tratatul de neproliferare Nucleară (TNP) - pentru a încerca să limiteze programul nuclear iranian. Vezi, pe larg, Dr. M. MUREȘAN, Securitate, cooperare și neproliferare nucleară, revista *Impact Strategic* nr. 2/2006, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, pp. 8-12.

¹⁹ Chiar dacă echipamentul militar iranian este, în cea mai mare parte, învechit, analiștii militari apreciază că acesta este, totuși, suficient pentru a destabiliza zona Golfului Persic și a dezorganiza principalele ținte de aprovizionare cu petrol.

²⁰ În discursul rostit cu ocazia unei conferințe

internaționale a țărilor islamice consacrată susținerii palestinienilor, președintele iranian, Mahmoud Ahmadinejad, a pus la îndoială, pentru a doua oară, realitatea Holocaustului și a prezis dispariția statului Israel. Adevăratul Holocaust, în opinia sa, îl reprezintă tragedia poporului palestinian.

²¹ Toate aceste avantaje, inclusiv încurajarea Iranului de a importa combustibilul necesar pentru viitoarele sale centrale nucleare civile, sunt examinate, cu atenție, de cei 5 membri permanenți ai Consiliului de Securitate și de Germania, în reuniunile programate după lansarea ofertei.

²² Pentru detalii, a se vedea declarația dată presei de către noul ministru de externe al Marii Britanii, Margaret Becket.

²³ Potrivit Reuters, ambasadorii Rusiei și Chinei la ONU au salutat inițiativa Washingtonului de lansare a unor negocieri directe cu Iranul, cu condiția să înceteze îmbunătățirea uraniului.

²⁴ Concluzie a autorităților americane, bazată pe imagini din satelit.

²⁵ Primul-ministru nipon, Junichiro Koizumi, avertiza Coreea de Nord, cu o „ripostă viguroasă”, împreună cu SUA, dacă, bineînțeles, supozițiile se confirmă.

Generalul de brigadă (r.) prof. univ. dr. Constantin-Gheorghe BALABAN este profesor consultant, conducător de doctorat în cadrul Universității Naționale de Apărare „Carol I” și un asiduu colaborator al publicației noastre.

STRATEGIA DE SECURITATE NAȚIONALĂ A ROMÂNIEI - o nouă viziune europeană și euro-atlantică -

Cristian BĂHNĂREANU

În ziua de 17 aprilie 2006, Consiliul Suprem de Apărare a Țării a adoptat noua Strategie de Securitate Națională a României¹, un document al unei Români Europene, Români Euro-Atlantice, pentru o viață mai bună într-o țară democratică, mai sigură și prosperă. Conform Constituției României, Strategia urmează să fie prezentată în Parlament de către președintele țării.

Strategia de Securitate Națională a României „răspunde nevoii și obligației de protecție legitimă împotriva riscurilor și amenințărilor ce pun în pericol drepturile și libertățile fundamentale ale omului, precum și bazele existenței statului român”². Per ansamblu, strategia pune un accent deosebit pe „garantarea securității individului, a vieții sale și a familiei”³, într-un cuvânt pe securitatea socială. Strategia vizează atât prevenirea și contracararea pericolelor generate de mediul internațional, cât și garantarea stării de securitate internă prin dezvoltarea capacității de anticipare și o acțiune pro-activă.

Documentul este împărțit în 12 capitole, care se referă, printre altele, la: prioritățile participării active la realizarea securității internaționale; construirea noii identități europene și euro-atlantice a României; realizarea securității și stabilității regionale; securitatea internă; reperele bune guvernării; creșterea competitivității și a caracterului performant al economiei; modernizarea instituțiilor care au responsabilități în domeniul securității naționale; dezvoltarea și sporirea gradului de protecție a infrastructurii; resurse și responsabilități.

Conform noii strategii, existența națiunii și a statului român este condiționată, în principal, de starea de securitate națională. Securitatea națională este considerată un drept imprescriptibil ce derivă din suveranitatea deplină a poporului și care se fundamentează pe ordinea constituțională. Ea se

proiectează și promovează de către statul român prin politica de securitate.

În esență, fundamentarea strategiei de securitate națională se ghidează după următoarele *principii*⁴:

- convergența dintre politica de securitate și politica de dezvoltare;

- abordarea sistemică și cuprinzătoare a politicii de securitate;

- accent pe siguranța cetățeanului și securitatea publică;

- concordanță între evaluarea mediului de securitate, opțiunea politică și acțiunea strategică.

Desigur, securitatea națională trebuie înțeleasă prin prisma elementelor sale fundamentale:

- interesele naționale*, care urmăresc promovarea, protejarea și apărarea valorilor de bază ale identității românești – democrația, libertatea, egalitatea și supremația legii; respectul pentru demnitatea omului, pentru drepturile și libertățile sale fundamentale; responsabilitatea civică; pluralismul politic; proprietatea și economia de piață; solidaritatea cu națiunile democratice; pacea și cooperarea internațională; dialogul și comunicarea dintre civilizații.

- riscurile și amenințările* ce pot pune în pericol securitatea națională a României, valorile și interesele sale europene și euro-atlantice.

Conform documentului, *interesele naționale*⁵, a căror promovare, garantare și înlăptuire reprezintă calea spre realizarea securității naționale și a prosperității, sunt:

- integrarea deplină în Uniunea Europeană și asumarea responsabilă a calității de membru al Alianței Nord-Atlantice;

- menținerea integrității, unității, suveranității, independenței și indivizibilității statului român;

- dezvoltarea unei economii de piață competitive, dinamice și performante;

- modernizarea radicală a sistemului de educație

și valorificarea eficientă a potențialului uman, științific și tehnologic;

-creșterea bunăstării cetățenilor, a nivelului de trai și de sănătate al populației;

-afirmarea și protejarea culturii, identității naționale și vieții spirituale, în contextul participării active la construcția identității europene.

Față de versiunea din 2001 a Strategiei de Securitate Națională, în prezentul document apare ca obiectiv „modernizarea radicală a sistemului de educație și valorificarea eficientă a potențialului uman, științific și tehnologic”, ceea ce arată că România are nevoie de o societate bine educată, orientată spre cunoaștere, capabilă să valorifice la maximum resursele de inteligență și creativitate. Numai în acest fel țara noastră poate deveni cu adevărat competitivă în contextul apropiatei integrări în comunitatea europeană și al valorificării oportunităților oferite de procesul de globalizare.

Pașii ce trebuie urmați pentru realizarea cu succes a acestor obiective, enumerate mai sus, sunt următorii:

-identificarea oportună și contracararea pro-activă a riscurilor și amenințărilor;

-prevenirea conflictelor și managementul eficient al riscurilor, al situațiilor de criză și al consecințelor lor;

-participarea activă la promovarea democrației și construcția securității și prosperității în vecinătatea României și în alte zone de interes strategic;

-transformarea instituțiilor și îmbunătățirea capacităților naționale.

Însă, îndeplinirea acestor deziderate depinde și este influențată de o serie de condiții⁶, mai mult sau mai puțin importante:

-*interne*: exercitarea deplină a drepturilor și libertăților democratice; stabilitatea politică; participarea activă a societății civile la procesul de guvernare; asigurarea armoniei interetnice și interconfesionale; modernizarea infrastructurii critice; menținerea stabilității sistemului financiar-bancar și a pieței de capital; protejarea resurselor naturale și a mediului;

-*externe*: reconstrucția și dinamizarea cooperării transatlantice; consolidarea relațiilor de parteneriat strategic; promovarea și asigurarea democrației, păcii și stabilității în zonele de interes strategic; sprijinirea activă a diasporei românești pentru păstrarea identității naționale și culturale.

Deși strategia stipulează că schimbările din mediul de securitate sunt foarte rapide, iar

dinamismul relațiilor internaționale duce către construcția unui nou echilibru internațional - capabil să asigure expansiunea și consolidarea libertății și democrației, crizele și conflictele proliferază, avându-și sursa atât în domeniul accesului la resurse, la mecanismele de distribuție a acestora și la piețe, cât și în cel al diferențelor identitare de natură etnică, culturală sau ideologică. Astfel, riscurile și amenințările majore⁷ ce pot pune în pericol drepturile și libertățile fundamentale ale omului, precum și bazele existenței statului român, sunt:

-terorismul internațional,

-proliferarea armelor de distrugere în masă,

-conflictele regionale,

-criminalitatea transnațională organizată,

-guvernarea ineficientă,

-fenomenele grave de natură geofizică, meteo-climatică ori asociată.

Mai mult, principalele riscuri și amenințări pot fi amplificate de existența unor *vulnerabilități și disfuncționalități*⁸ de ordin economic și social, precum: dependența accentuată de unele resurse vitale greu accesibile; tendințele negative persistente în plan demografic și migrația masivă; nivelul ridicat al stării de insecuritate socială, sărăcia cronică și accentuarea diferențelor sociale; ineficiența clasei de mijloc în organizarea vieții economico-sociale⁹; fragilitatea spiritului civic și a solidarității civice; infrastructura slab dezvoltată și insuficient protejată; starea precară și eficiența redusă a sistemului de sănătate; carențele organizatorice, insuficiența resurselor și dificultățile de adaptare a sistemului de învățământ la cerințele societății; organizarea inadecvată și precaritatea resurselor alocate pentru managementul situațiilor de criză; angajarea insuficientă a societății civile în dezbateră și soluționarea problemelor de securitate.

Contracararea acestor riscuri și amenințări se axează pe măsuri active în domeniul politic, economic, diplomatic, social, juridic, administrativ și militar, precum și pe gestionarea eficientă a crizelor. De altfel, unul din obiectivele principale ale documentului este angajarea pro-activă a României în identificarea oportună și combaterea eficientă a acestor noi riscuri și amenințări care, odată declanșate, aduc atingeri grave drepturilor și libertăților cetățenilor.

În plan regional, cooperarea strânsă cu Republica Moldova, asumarea sarcinii de a

contribui la edificarea unui climat de securitate și cooperare în zona Mării Negre, sprijinul activ pentru elaborarea unei strategii euro-atlantice pentru regiunea Mării Negre, ca și opțiunea fermă pentru organizarea Forumului Mării Negre pentru Dialog și Parteneriat (având ca finalitate adoptarea unei Carte a Mării Negre) constituie elemente de noutate față de Strategia din 2001 și, totodată, acțiuni practice ale unei sporiri a responsabilității în zona de graniță a NATO și Uniunii Europene.

*Direcțiile prioritare de acțiune*¹⁰ pentru promovarea valorilor și intereselor naționale și consolidarea relațiilor și parteneriatelor se referă, potrivit documentului, la:

- participarea activă la realizarea securității internaționale;
- construcția noii identități europene și euro-atlantice a României;
- noua paradigmă a securității și stabilității regionale;
- asumarea de către țara noastră a rolului de vector dinamic al securității în regiunea Mării Negre;
- abordarea cuprinzătoare și adecvată a problematicii securității interne;
- buna guvernare;
- sporirea competitivității și performanței economiei naționale;
- transformarea instituțiilor cu responsabilități în domeniul securității naționale;
- dezvoltarea și protecția activă a infrastructurii critice.

În strategie, se precizează că statul român se obligă să ducă la îndeplinire obiectivele prevăzute prin puterile legislativă, executivă și judecătorească, autoritățile publice locale, în cooperare și colaborare cu o gamă largă de actori non-statali, precum mass-media, partidele politice, sindicatele și alte organizații profesionale, organizațiile non-guvernamentale și alte forme de participare ale societății civile, organismele de conducere ale companiilor.

Fiind prima strategie elaborată după aderarea țării noastre la NATO și, în curând, la Uniunea

Europeană, ea reflectă transformările ce au avut loc în mediul de securitate intern și internațional, realitățile și tendințele globale și este pe deplin adaptată la noile cerințe de securitate europeană și euro-atlantică. Documentul îmbină adecvat prevederile strategiilor proprii, Conceptului Strategic al Alianței și Strategiei de Securitate Europene și se întemeiază pe coagularea efortului național, pe acțiune comună, cooperare și parteneriat. De asemenea, ea reflectă drepturile și obligațiile României ca membru al OSCE și unor organizații regionale, precum și interesele și rolul țării noastre la Marea Neagră sau în Balcanii de Vest și opțiunile românești privind securitatea în regiune.

Noua Strategie de Securitate Națională a României reprezintă viziunea și principiile de bază pentru transformarea sectorului securității naționale, inclusiv a legislației din domeniul securității naționale. Documentul este actual și reprezintă o reflectare a aspirațiilor de astăzi ale țării noastre, prin promovarea, protecția și apărarea valorilor și intereselor naționale, ca parte integrantă a comunității europene și euro-atlantice și contributor activ la securitatea regională și internațională.

NOTE:

¹ Vezi www.presidency.ro/static/ordine/SSNR/SNR.pdf.

² Strategia de Securitate Națională a României, aprilie 2006, p. 5.

³ Ibidem, p. 2.

⁴ Ibidem, p. 12.

⁵ Ibidem, p. 6.

⁶ Ibidem, p. 11.

⁷ Ibidem, pp. 8-10.

⁸ Ibidem, pp. 10-11.

⁹ Versiunea din 2001 a Strategiei de Securitate Națională stipula că „absența unei clase de mijloc puternice” constituie o vulnerabilitate destul de importantă la adresa securității sociale.

¹⁰ Ibidem, p. 12.

Cristian BĂHNĂREANU este asistent de cercetare științifică în cadrul Centrului de Studii Strategice de Apărare și Securitate din Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, doctorand în Științe Militare.

DIPLOMAȚIA NUCLEARĂ RUSO-AMERICANĂ LA CUMPĂNA MILENIILOR

Iulia BĂDĂLUȚĂ

La 1 ianuarie 1992, URSS înceta să mai existe ca actor internațional. Odată cu aceasta, se încheiau și cele patru decenii de Război Rece. Era clar, astfel, la începutul anilor '90, că rivalitatea SUA - URSS nu avea să mai domine scena mondială. Mai puțin clară era însă înfățișarea pe care avea să o capete noul sistem al relațiilor internaționale și relația dintre vechii protagoniști în interiorul acestuia.

Dezmembrarea URSS ridica noi probleme în privința securității globale. Odată cu destrămarea polului sovietic se prăbușise un întreg univers geopolitic și strategic. De la disoluția URSS, Federația Rusă a rămas unicul subiect în măsură să-i moștenească rangul politic și militar¹. De altfel, acest statut a și fost confirmat, prin semnarea tratatului START II, la 3 ianuarie 1993, care stabilea rolul de referent exclusiv al Rusiei în discuțiile asupra echilibrului strategic nuclear. Tratatul START I puneă însă problema continuității subiectului juridic, pe care SUA ar fi trebuit să-l considere ca fiind contraparte legitimă la semnarea tratatului.

Arsenalul nuclear sovietic fusese moștenit de patru noi entități statale independente: Rusia, Ucraina, Belarus și Kazahstan.

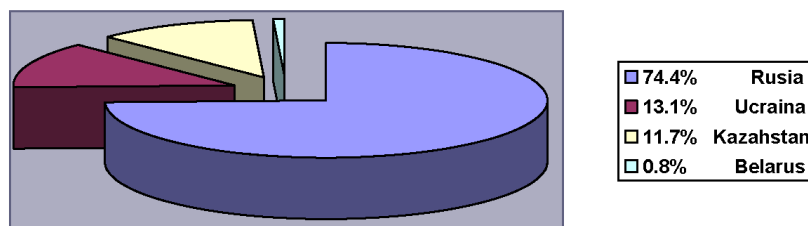
Obiectivul de a instaura un control unitar gestionat de către Moscova a reprezentat unul din motivele care l-au determinat pe Elțin să promoveze integrarea fostelor republici în CSI. Un astfel de tip de comunitate mai largă ar fi permis, pe această cale, Rusiei să-și asume rolul de „primus inter pares“ și, mai presus de toate, de lider în ceea ce privește gestionarea totalității forțelor nucleare strategice din fosta Uniune Sovietică. Perspectiva unui control unitar și exclusiv al arsenalului sovietic de către Rusia era agreată atât de Elțin, cât și de partea americană. Ambele părți erau interesate în menținerea unui interlocutor credibil și capabil să gestioneze arsenalul nuclear, considerat a fi încă periculos.

Principalul obstacol în clarificarea acestui aspect îl reprezenta Ucraina. Dizolvarea URSS lăsase moștenire pe teritoriul ucrainean aproape 4000 de arme nucleare, atât tactice, cât și strategice. Dacă Kievul le-ar fi păstrat, Ucraina ar fi ajuns în posesia celui de-al treilea arsenal nuclear, ca mărime, după cele ale SUA și Rusiei².

Astfel, stabilitatea continentului european ar fi fost iar pusă în pericol. O eventuală înrăutățire

Repartizarea arsenalului strategic al fostei URSS

ARME STRATEGICE	RUSIA	UCRAINA	KAZAHSTAN	BELARUS	EX URSS
ICBM	1064	176	104	54	1393
SLBM	940	/	/	/	940
Bombardiere	122	101	40	/	263
Vectori totali	2126	277	144	54	2610
Focoase totale	7449	1408	1368	54	10 271

a raporturilor dintre Ucraina și Rusia punea în discuție un scenariu în care tensiunile regionale ar fi putut conduce la o escaladare atomică. Nu în ultimul rând, Ucraina deținea 1408 focoase nucleare strategice, montate pe 277 vectori, dintre care ICBM și bombardiere. Instalate în anii confruntării SUA – URSS, scopul acestora era de a declanșa un atac intercontinental masiv asupra teritoriului american.

Tabelul inserat mai sus ilustrează repartizarea arsenalului strategic sovietic între cele patru republici ex-sovietice. Examinarea graficului evidențiază faptul că Ucraina beneficia de un inventar considerabil, apreciat drept al doilea ca mărime după Rusia³.

Insistențele occidentale pentru o Ucraină denuclearizată au fost susținute și de Rusia. Noii lideri ucraineni erau perfect conștienți de riscurile și costurile enorme pe care le-ar fi implicat gestionarea arsenalului nuclear⁴. Prin Protocolul de la Lisabona din 23 mai 1992, Rusia, Ucraina, Belarus și Kazahstan își asumau toate obligațiile prevăzute prin Tratatul START I, în calitate de succesori legali și moștenitori ai arsenalului strategic ex-sovietic⁵.

Preambulul documentului sancționa obligația republicilor ex-sovietice de a menține arsenalul nuclear sovietic „sub controlul ferm, sigur și credibil al unei autorități unificate”. Articolul V stabilea, în plus, că Ucraina, Belarus și Kazahstan aveau să adere cât mai curând la Tratatul de non-proliferație nucleară, semnat în 1968, în calitate de țări non-nucleare⁶. Schema normativă prevedea, în esență, că cele trei republici ex-sovietice aveau să distrugă armele tactice și strategice aflate pe teritoriul lor, conform prevederilor tratatului START I, și să le transfere Rusiei⁷.

În acest fel, Rusia ar fi rămas unică moștenitoare a statutului de putere nucleară și singura cu care americanii aveau să negocieze următoarele măsuri de reducere a arsenalului nuclear.

În 1991 se concluzionase încheierea tratatului START I, după zece ani de gestație, semnat de președinții Bush și Gorbaciov. Tratatul START I nu a introdus doar măsuri semnificative de reducere a arsenalelor; cel mai important rezultat al său consta în faptul de a fi soluționat problema crucială a fostului arsenal sovietic, hotărând că unicul interlocutor al SUA în această chestiune este Federația Rusă. Acest fapt acorda Rusiei impresia unui statut paritar în relația cu SUA. Amenințările

care dominaseră echilibrul mondial pentru aproape 50 de ani erau acum înlăturate. Rămânea, însă, problema armelor de distrugere în masă, care reprezenta cauza principală a acestor amenințări.

Deși considerabile, reducerile prevăzute prin tratatul START I lăsau încă în funcțiune două arsenale în măsură să asigure obiectivul doctrinei „distrugerii mutuale asigurate”. Intenția consolidării stabilității strategice, care să reducă numărul armamentelor la un minimum de suficiență nucleară, a fost confirmată în cadrul întâlnirii la vârf dintre Bush și Elțîn, care s-a desfășurat între 16-17 iunie 1992.

„Declarația de Înțelegere comună”, adoptată la sfârșitul acestui summit, sancționa necesitatea reducerii numărului focoaselor nucleare strategice până la un nivel inferior celui prevăzut de START I. Se deschidea, în acest fel, drumul către realizarea unui al doilea acord istoric asupra limitării armelor strategice ofensive, START II, semnat de către SUA și Rusia, la Moscova, la 3 ianuarie 1993.

Tratatul START II comporta noi măsuri de reducere. Focoasele nucleare strategice - și anume cele instalate pe ICBM, SLBM și bombardiere - trebuiau reduse până la un număr de 3000-3500 unități. În ceea ce privește rachetele submarine SLBM, limita era prevăzută la 1750 de unități. Dispoziția cea mai importantă și, totodată, inovativă a tratatului privea sistemul de arme nucleare, considerat a fi cel mai destabilizator: MIRV⁸. Tratatul urmărea eliminarea tuturor ICBM dotate cu focoase multiple. Acest lucru însemna că erau acceptate doar rachetele balistice intercontinentale cu un singur focos. Tabelul de mai jos sintetizează reducerea forțelor nucleare strategice prevăzute de cele două tratate START.

După intrarea în vigoare a START II, dispozițiile prevăzute de primul tratat START aveau să rămână valabile în măsura în care erau compatibile cu noul cu noul tratat. START II prevedea încheierea procesului de eliminare a focoaselor în surplus până la data de 1 ianuarie 2003. Acest lucru însă nu constituia deloc un proces simplu, având în vedere consistența arsenalelor nucleare a celor două superputeri. De aceea, termenul limită a fost ulterior extins până la data de 31 decembrie 2007.

La 24 septembrie 1996, după mai mult de 25 de ani de negocieri multilaterale, desfășurate în cadrul Conferinței de Dezarmare de la Geneva de Adunarea Generală a ONU, a fost adoptat Tratatul de Interzicere Totală a Testelor Nucleare (CTBT).

Reducerea forțelor nucleare ale SUA/ Rusiei, în urma tratatelor START I și START II

REDUCERI	START I 31 IULIE 1991	START II 3 Iunie 1993
Numărul asociat de focoaase nucleare strategice	6 000	3000-3500
Focoaase instalate pe rachete balistice(ICBM sau SLBM)	4 900	Fără limită
Focoaase MIRV instalate pe ICBM	Fără limită	0
Focoaase instalate pe SLBM	Fără limită	1700-1750
Numărul total de vectori strategici	1 600	conform START I

Documentul, adoptat la New York, a fost semnat de 168 de țări și ratificat de 104, dar poate intra în vigoare doar dacă este ratificat de cele 44 de țări considerate capabile să producă arme nucleare, care au luat parte la conferința din 1996. Dintre aceste 44 state-cheie, 32 au ratificat tratatul, iar celelalte 12 rămase sunt SUA, China, Columbia, R.P.D.Coreeană, Congo, Egipt, India, Indonezia, Iran, Israel, Pakistan și Vietnam. Totuși, o serie de experți în neproliferarea armelor nucleare au apreciat că poziția Statelor Unite față de ratificarea tratatului este „în cel mai bun caz ambiguă”, în contextul în care Washingtonul și-a manifestat interesul față de dezvoltarea de așa-zise minibombe nucleare, cum ar fi cele destinate distrugerii de facilități subterane. Or, potrivit CTBT, testarea unor asemenea dispozitive ar fi ilegală.

Tratatul asupra reducerii armelor strategice ofensive (SORT): către o lume mai sigură?

La 24 mai 2002, Bush și Putin au semnat la Moscova ceea ce presa mondială s-a grăbit să numească „un tratat istoric”, cel mai important și, totodată, incisiv acord din istoria dezarmării. Cei doi protagoniști au făcut afirmații de același fel. Semnificativă în acest sens este declarația președintelui american, care atribuie acordului meritul de „a fi pus capăt ostilității nucleare a Războiului Rece”.

Nu este ușor a evalua, deocamdată, semnificațiile reale ale acestui tratat. Între toate comentariile și opiniile formulate, singurul element analizabil obiectiv rămâne textul documentului. Vom încerca să îl studiem din punct de vedere tehnic și numai după aceea vom formula câteva ipoteze asupra implicațiilor sale strategice.

Primul aspect care suscită atenția îl reprezintă timpul de negociere: constatăm că au fost necesare

doar două întâlniri la nivel internațional, pe parcursul a câteva luni: Geneva (iulie 2001) și Washington (noiembrie 2001). Fără îndoială, calitatea dialogului diplomatic dintre cele două state s-a ameliorat notabil, dar rămâne surprinzătoare rapiditatea cu care s-a reușit negocierea unui tratat privind un domeniu atât de delicat precum cel al armelor nucleare⁹.

Un al doilea aspect important îl reprezintă dimensiunea neobișnuit de mică a tratatului, compus doar din cinci articole. Privind exclusiv prin prisma acestui aspect - al dimensiunii reduse a textului -, unii analiști au vorbit despre „insuficiența tehnică a Tratatului de la Moscova”. Formularea dispozițiilor nu se compară cu acuratețea redactării precedentelor acorduri asupra reducerii armelor nucleare. Dispoziția-cheie, conținută în articolul I, se limitează la a afirma că „fiecare dintre părți va trebui să reducă și să limiteze armele nucleare strategice (...), în așa fel încât, până la 13 decembrie 2012, numărul însumat al acestor dispozitive să nu depășească nivelul de 1700-2200 pentru fiecare dintre cele două părți în discuție.”¹⁰

Substanța tratatului se află, totuși, în reducerea semnificativă pe care o propune pentru arsenalele nucleare ale SUA și Rusiei, care, în 2002, dispuneau de 7000, respectiv 6000 de dispozitive nucleare strategice. Aceasta reprezintă prevederea fundamentală a tratatului, în aparență simplă și clară. Dar, dacă începem să facem distincții și să analizăm particularitățile tehnice, limitele și lacunele Tratatului de la Moscova devin mai mult decât evidente.

În primul rând, reducerea se referă doar la arsenalul nuclear strategic, și anume acela care deține cel mai înalt potențial distructiv și care este operabil pe distanțe intercontinentale. Armele nucleare tactice (în general, cele cu rază scurtă de acțiune și potențial distructiv redus), cele care

Forțele nucleare ale SUA și Rusiei în 2002, înaintea semnării Tratatului de la Moscova

	SUA	RUSIA
Dispozitive nucleare strategice	7.300	6.000
Dispozitive nucleare tactice	4.700-11.700	7000-15.000
ICBM	687	756
SLBM	464	504
Bombardiere strategice	300	78

astăzi prezintă cea mai mare probabilitate de a fi folosite, rămân în afara oricărei prevederi de reducere.

În al doilea rând, obiectul reducerii îl reprezintă doar focoarele, nu și vectorii. Experții în armamente nucleare știu că, practic, vectorul este cel mai important element din punct de vedere tehnologic și tactic.

În al treilea rând (iar acesta este punctul care a suscitat cele mai multe critici), tratatul dispune limitarea și reducerea focoarelor, dar nu și distrugerea lor, dispoziția respectivă lăsând o largă marjă de decizie asupra destinației acestora. Costurile ridicate pentru menținerea unui arsenal din ce în ce mai învechit vor obliga, probabil, Rusia să distrugă unitățile excedentare. Washingtonul va putea să opteze, în schimb, pentru posibilitatea stocării, și anume „conservarea” în depozite speciale, de maximă securitate, astfel încât, în caz de necesitate, armele să poată deveni din nou operaționale, într-un timp relativ scurt.

Per total, opinia generală este aceea că tratatul de la Moscova prezintă limite considerabile, nu doar formale, ci și de substanță. Măsurile de dezarmare sunt, până la urmă, puțin drastice. Nivelurile prevăzute pentru 2012 nu comportă modificări fundamentale ale conceptului descurajării nucleare dintre cei doi actori.

De aceea, putem afirma că o ordine non-nucleară nu este încă pe ordinea de zi a niciunui dintre cei doi actori: a poseda arme nucleare în cantitate suficientă pentru a amenința supraviețuirea celuilalt rămâne un mijloc pentru a disuada un eventual adversar strategic. Și aceasta e moștenirea cea mai preocupantă a Războiului Rece. Disuasiunea va rămâne, așadar, intactă în relația dintre cei doi actori majori ai Războiului Rece, chiar și la un nivel mai redus al armamentelor (așa-numitul nivel minim al descurajării). A reapărut un coșmar

ce părea să fi fost înlăturat după confruntarea Est-Vest din timpul Războiului Rece.

NOTE:

1 Tocmai din acest motiv, Rusia a substituit, de altfel, URSS în calitate de membru permanent în Consiliul de Securitate al ONU.

2 MEARSHEIMER, John J., The Case for a Ukrainian Nuclear Deterrent, în Foreign Affairs, vol. 72, nr. 3, 1993, p.50.

3 pentru informații detaliate cu privire la armamentul nuclear moștenit de cele patru republici ex-sovietice, vezi WALKER, William, Nuclear Weapons and the Former Soviet Republics, în International Affairs, nr. 2, vol. 68, pp. 255-277.

4 MILLER, E. Steven, The Case for a Ukrainian Nuclear Deterrent, în Foreign Affairs, vol. 72, nr.3, 1993, pp.50-66.

5 Articolul I, Protocolul de la Lisabona, semnat la 23 mai 1992, www.fas.org/nuke/control/start1/text/lisbon.htm#lisbonPROTOCOL.

6 Mai multe informații cu privire la aspectele actuale ridicate de Tratatul de non-proliferație nucleară, vezi, dr. Mureșan Mircea, Securitate, Cooperare și neproliferație nucleară, în Impact Strategic, nr. 2(19)/2006, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2006.

7 Între 7 și 20 mai 1992, înaintea semnării Protocolului de la Lisabona, cele trei republici ex-sovietice comunicaseră deja Casei Albe intenția de asumare a tuturor obligațiilor derivate din tratatul START I, precum și acceptul de a iniția procedurile de eliminare a armamentelor strategice instalate pe teritoriul lor și de accelerare a procesului de aderare la TNP. Textul acestor scrisori trimise lui Bush de către președinții Ucrainei, Kazahstanului, și Sovietului Suprem al Belarusului sunt disponibile pe site-ul www.fas.org/nuke/control/start1/text/lisbon.htm#lisbonPROTOCOL.

8 Rachete balistice intercontinentale, dotate cu multiple focoare.

9 Doar ca termen de comparație, amintim că tratatul

PUNCTE DE VEDERE

START I a necesitat o perioadă de negocieri de 10 ani, înainte de a fi semnat (1981-1991).

Ofensive, art. I, <http://www.state.gov/t/ac/trt/18016.htm#1>

10 Tratatul asupra Reducerii Armelor Strategice

Iulia BĂDĂLUȚĂ lucrează în cadrul Departamentului de Limbi Străine al Universității Naționale de Apărare „Carol I”. Este licențiată în științe politice și sociologie a Școlii Naționale de Studii Politice și Administrative (SNSPA), București. Din 2003 până în 2005 a studiat științele politice la Universitatea din Trieste, Italia. În prezent este masterand în relații internaționale – analiza și soluționarea conflictelor la SNSPA.

MILITARIII PE CALEA PĂCII

Jean DUFOURCQ

Cum să-l acceptăm pe celălalt care este diferit de noi? Cum să acționăm astfel încât această diferență să nu ducă la război? Un capitol din Coran amintește că „dacă Dumnezeu ar fi vrut acest lucru, ar fi creat o singură comunitate”. Din acest moment, cum să ne asumăm responsabilitatea care ne revine tuturor, de a construi o lume a păcii, o lume bazată pe adevăr și pe justiție? Putem prezenta o lungă listă cu toți „făuritorii de pace” care acționează, astăzi, în societatea noastră occidentală: cei care se dedică cu omenie celor suferinzi și victimelor, cei care se folosesc de căile culturilor întreprinse pentru a le îmblânzi și calma interferențele, cei care explorează căile filozofilor, pentru a descoperi orizonturi de speranță universală, cei care se află pe căile religiilor, care deschid pentru oameni ferestre spre spiritual și creează legăturile sacre dintre ei, cei care îmblânezesc căile și mijloacele economiei, pentru a satisface nevoile vitale ale oamenilor și a reduce tensiunile umane, și, în sfârșit, cei care urmează căile angajărilor politice, pentru a încerca să le garanteze concetățenilor lor pacea și securitatea pe o planetă mai echitabilă. Dacă toți ne amintesc că în inima omului se află dorința de pace, mulți dintre ei relevă faptul că omul, în diferența sa, este primul inamic al omului și că diferența creează prea adesea adversitatea.

Oare pacea poate evita, astăzi, războiul?

În această enumerare a oamenilor păcii se uită, în general, citarea militarului ca actor al păcii; el este văzut ca senior al războiului. De ce? În timp ce fiecare visează la demilitarizarea păcii, observăm că orizontul de „pace veșnică” este încă îndepărtat și că ne confruntăm încă cu teribile întrebări recurente, de genul: „Oare pacea se poate dispensa de sabie? Oare pacea poate evita forța militară?”. Militarul cunoaște foarte bine răspunsul și îl deplânge. El este, după cum știm destul de bine, martorul privilegiat și îndurerat al umanității suferinde și

divizate. Însărcinat cu datoria sacră și legitimă de a-i proteja pe ai săi, el are, de asemenea, datoria de a apăra interesele mandanților săi legitimi, care nu sunt, în mod necesar, promotori ai păcii, ai păcii universale. Dacă pentru a aduce pacea, el dispune de *ultima ratio*, de forța statului, dacă este dator să uzeze de „forța cea dreaptă”, el este cel mai bine plasat pentru a vedea violența descătușată a omului și ravagiile cauzate de ciclurile răzbnării perpetue.

De aceea, se întreabă el, în mod legitim: oare, într-o zi, ne vom putea dispensa de sabie și de scut pentru a promova și menține pacea pentru toți, o pace justă și durabilă? Putem spera la o ordine internațională dreaptă, stabilită și menținută fără folosirea forței?

Pentru a analiza aceste întrebări angoasante, ar fi, poate, util să parcurgem căile dure ale militarilor către pace, căi care se încrucicează, de altfel, cu căile urmate de toți ceilalți făuritori de pace. În ultimele decenii, au fost deschise, succesiv, trei căi pentru a evita războiul: pacea națiunilor europene, pacea armelor; pacea instituțională impusă, pacea prin pace; speranța de pace durabilă, pacea prin omul reunificat.

Întoarcere la istoria continentului european și la pacea națiunilor. Cum am putut trece de la visurile de pace universală ale lui Rousseau, Bernardin de St. Pierre sau Emmanuel Kant la constituirea de „popoare înarmate” ridicate unele împotriva celorlalte în lupte radicale de o sălbăcie și de o determinare nemaivăzute până atunci? Să ne amintim de cea de a 60-a aniversare a luptelor de la Verdun sau de la Gorizia, celebrată în 2006. Cum s-a putut trece de la această nebunie militară la această „comunitate de destin și de interes” care este construcția europeană? Să nu uităm niciodată de unde venim pentru a măsura drumul parcurs în Europa de la „ultimul”: „niciun conflict armat de mai bine de 60 de ani și războiul interstatal scos, definitiv, în afara legii; o punere într-o ordine generală a minorităților, frontierelor, sistemelor

politice; o deschidere generală a circulației bunurilor; persoanelor; ideilor; capitalurilor; relații generalizate de bună vecinătate și favorizate de numeroase foruri de consultare; forțe multinaționale multiplicare și angajări operaționale comune în Balcani cu responsabilități militare asumate pe rând; o convergență generală a echipamentelor de apărare din țările europene, ilustrată prin achiziții efectuate împreună, o acțiune hotărâtă de dezvoltare autonomă a capacităților europene de gestionare militară a crizelor în Uniunea Europeană”.

Iată bilanțul care este impresionant și ne obligă. El se poate extinde, transfera, adapta la alte zone răvășite de conflicte, mai degrabă ca un exemplu la care se poate spera decât ca un model care poate fi urmat. Oamenii păcii și reconcilierii au fost actorii acestui evasimiracol. Ei sunt cunoscuți: Spaak, De Gasperi, Schuman, Adenauer; ei au fost impulsionați de amintirea prețului plătit, de dezastrile suferite și de oameni ai viitorului și vizionari, precum G. Marshall și W. Churchill. Această „hotărâre de concordie”, acest „amestec de solidarități diferite” reprezintă calea spre pace care i-a îndepărtat pe europeni de abisurile războiului. De aici poate rezulta o lecție simplă: în istorie nu există fatalități, iar spiritul poate sufla peste ruinele războiului. Dar, înainte ca filozoful Kant să se dezvolte din Hegel, pentru a se ajunge la această pace a națiunilor europene, câte tulburări, ravagii și victime! Armate naționale aflate în război, popoare înarmate, utilizarea radicală a științelor și tehnicilor superiorității militare au constituit tranziții obligatorii către această pace a națiunilor europene.

Privire asupra păcii generale a ONU, păcii impuse, păcii instituționale. În cadrul ONU, la sfârșitul Războiului Rece, exista un contract social global pe scară planetară, cu o impunere a păcii. B. Boutros-Ghali declara în 1992: „*pacea nu este un fenomen punctual, ea este un proces, o dinamică, ce se înscrie în timp, în spațiu și în societatea internațională, un proces continuu care nu se reduce la timpul sau la intervalul de timp fără război; un proces global, căci nu se limitează la spațiul politico-militar; în sfârșit, un proces de coordonare, care implică ansamblul actorilor din societatea internațională din jurul Națiunilor Unite. În calitate de proces continuu, pacea, ca și dezvoltarea, nu are sens decât dacă este durabilă. În acest domeniu, știm că există*

o adevărată dificultate de a înscrie urgența în durată și o puternică tendință de a confunda politica cu gestionarea crizelor. Nu este suficient să ne opunem războiului, să-l combatem, pentru a asigura pacea, mai trebuie să o apărăm și să o consolidăm. De la prevenirea conflictelor la întărirea păcii, cu mijloace pașnice sau coercitive, promovarea păcii și a securității internaționale în lume este, în același timp, o preocupare cotidiană și o operă vastă”...

Acesta este spiritul în care lucrează cele 70.000 de căști albastre care încearcă să prevină și să rezolve tensiunile, să suprimă conflictele, să creeze spații de securitate în care oamenii pot trăi împreună și construi instrumentele unui destin comun în ciuda diferențelor.

Din această dinamică a apărut un militar nou, un soldat al păcii. Deopotrivă autoritar și deschis dialogului, frate compătimitor și judecător imparțial, polițist încruntat și lucrător social milos, el are dificila sarcină de a-i determina pe beligeranți să treacă la o coexistență într-o vecinătate asumată și la o „convivenza” fructuoasă, conform unei formule italiene. Constructori sau reconstructori de state, asistenți ai societăților lovite, tutori ai structurilor fragile, agenții păcii, civili și militari, guvernamentali sau umanitari, sunt tehnicienii făuritori de pace, artizanii păcii din secolul al XXI-lea. Însă, ei cunosc limita, asimptota acestei căi a „păcii pentru pace”, cea a conflictelor înghețate, deoarece au experimentat-o. Căci, din lipsa unor soluții durabile, se face o pace forțată, care nu rezolvă nimic, ci doar încarcerează tensiunile și pune între paranteze starea conflictuală.

Căile urmate de soldații păcii sunt strâmte, iar sarcinile lor sunt, adesea, ingrate. Dreptatea, Adevărul, Echitatea, valori în care Creștinul se regăsește cu ușurință, trebuie să le fie proprii. Agentul păcii de astăzi este un om al reconcilierii și al unității în diversitate; un om ideal, un expert în umanism, „un om care crede în oameni”. Jean-Paul al II-lea, acest Papă obsedat de pace, afirma, cu putere, că „pacea este o misiune pentru cei credincioși”.

Privire prospectivă asupra securității durabile¹, o pace demilitarizată: așa cum a spus Papa Benedict, în comunicarea oficială către corpul diplomatic la începutul anului, „pacea nu este tăcerea armelor, ..., nu se poate vorbi de pace acolo unde omul nu are nici măcar ceea ce îi este indispensabil pentru a trăi demn”. Acesta

este motivul pentru care apar, astăzi, noi concepte care vor să promoveze o securitate durabilă mai bine stabilită, o bună vecinătate durabilă între oamenii de bunăvoință care și-au depășit teama și și-au acceptat diferențele. Pacea nu va mai fi atunci rezultatul războiului, al acțiunii de forță a militarilor, ci cu totul altceva, o nouă formă de cultură preventivă care aduce înțelegerea între oameni. Și, în acest caz, militarii vor avea, alături de alții, un rol important, un rol de artizani ai păcii. Despre ce este vorba?

Mai întâi, de o adevărată promovare a securității umane, cea care ține de nevoile vitale ale oamenilor, nevoile materiale, hrana, sănătatea, munca, nevoile imateriale, demnitatea, speranța. Dar și a securității culturale, cea care permite traiul în comun în „necesara diversitate” evocată de Plotin. Aceste noi dimensiuni ale securității au legături cu nevoile fundamentale de identitate ale oamenilor; ele se referă la educarea complementarităților, acceptarea diferențelor, epurarea factorilor de violență moșteniți din secolele trecute, a memoriilor și valoarea de neînlocuit a proceselor de adevăr și de reconciliere. Ele trebuie să conducă de la coexistența belicoasă la buna vecinătate acceptată și pozitivă. Aici, cuvântul-cheie este pluralismul pentru a trece „proba diferenței”, evocată deja, în scopul de a stabili prevalența pluraliștilor, instigatori la pace, asupra puriștilor, instigatori la război.

Dar și de mecanisme de arbitraj și reglare, capabile să mențină un echilibru dinamic între factori contrari, iar, în acest caz, ne gândim la valoarea pozitivă, eliberatoare de dispute, de controverse, a dialecticii care, ieri, elimina violența din societățile antice și medievale. De noi mecanisme pentru a ilustra, completa principiile idealizate ale dreptului

internațional și cu o universalitate insuficient stabilită, mai puternice, mai subtile și mai fluide decât regulile cosmopolitismului. Vor interveni terțe medieri și compensări externe pentru a preveni orice formă de extremism și de recurgere la violența oarbă. Mobilizarea eticului trebuie să permită acestor mecanisme o recurgere limitată la constrângere, la utilizarea forței. Această mediere intră în atribuțiile societății civile internaționale, care poate sprijini o comunitate internațională slăbită, în vederea reconcilierii dintre inamici și punerii de acord a contrariilor. „Transvalori” noi pot constitui instrumente de convergență, unelte de reglare complementare, chiar alternative, la regulile unui drept internațional rigid, încă insuficient fundamentat, prea imperfect universal.

În încheiere, putem afirma că, într-o epocă în care amenințările terorismului orb și indescifrabil riscă să aducă planeta în vremurile războaielor barbare, combinarea acestor piste diferite reprezintă întreaga noastră speranță de a face față unui fenomen grav pe care tehnicile militare nu-l vor putea eradica și care pune în pericol societatea oamenilor din secolul al XXI-lea. În acest caz, pacea nu va putea acționa prin încheierea războiului, prin victorie, deoarece, în terorism, omul este cel care îl lovește, orbește, pe om. Pacea va acționa prin reconcilierea omului cu sine însuși în diversitatea sa; aceasta va fi pacea oamenilor de bunăvoință.

Traducere și adaptare: Despina NICOLAIE

NOTĂ:

¹ A promova securitatea durabilă, Occasional paper nr. 12-martie 2006, Roma, cf. www.ndc.nato.int.

Contraamiralul Jean DUFOURCQ a lucrat în DEG, CAP, IHEDN. În prezent conduce echipa de cercetători de la Colegiul de Apărare NATO din Roma. Acest text este continuarea unei intervenții susținute la Roma, în cadrul unui colocviu despre căile păcii, la Centrul Cultural St. Louis din Franța, pe 11 martie 2006.

O NOUĂ GENERAȚIE A TEHNOLOGIEI CONFLICTELOR MILITARE - A PATRA GENERAȚIE A RĂZBOIULUI

Dr. Sorin TOPOR

Noul val al revoluției tehnologice, în ansamblul său, a indus și în domeniul militar un fenomen inedit, reprezentat de implementarea celor mai noi metode și tehnici ale electronicii și ciberneticii, conducând către realizarea miniaturizării și robotizării echipamentelor militare, precum și adaptarea celor mai recente descoperiri ale matematicii, fizicii, chimiei și altor domenii de vârf ale științei la cerințele contemporane ale spațiului de luptă. De aceea, în cadrul mediilor științifice militare, studiul aprofundat al conflictelor militare contemporane a generat și generează numeroase dezbateri privind concepțiile, formele și viitorul conflictelor militare, noua generație a tehnologiei războiului, rolul și modelele acționale ale infrastructurilor militare.

Caracteristică principală a acțiunii forțelor armate actuale o constituie posibilitatea executării de lovituri precise asupra infrastructurii inamicului, de la distanțe foarte mari, fără implicarea obligatorie și în timp real a factorului uman. Omul deține, în prezent, un rol important îndeosebi în procesul decizional, pe termen lung și mediu, cu implicații asupra organizării, planificării și controlului modului de desfășurare a acțiunii propriu-zise. Se poate observa că, azi, lovirea inamicului se execută preponderent asupra simbolurilor elementelor ce guvernează ținta, reușindu-se performanța, de neimaginat anterior, ca nici unul dintre actori să nu se poată vedea, inițial, în mod direct. Primul model acțional al unui asemenea gen de conflict militar poate fi considerat operația **Furtună în Deșert** (Gulful Persic - 1991), ulterior, el fiind modernizat, ajungându-se, pe timpul războiului împotriva regimului Saddam Hussein, din Irak - 2003, la cel al Războiului Bazat pe Rețea.

Considerăm că ceea ce se identifică sub umbrela acestui nou concept, de Război Bazat pe Rețea, reprezintă forma cea mai evoluată și integratoare de manifestare a războiului informațional. De altfel, strategia acestui model se fundamentează

pe conceptul „Șoc și groază” („Shock and Awe”), aprofundat de analiștii americani Harlan K. Ullman și James P. Wade, în studiul lor cu același nume. Acesta nu este un concept în totalitate nou, izvoarele lui fiind identificate în modelul de acțiune al hoardelor mongole, ulterior fiind adaptat, pe baza posibilităților tehnologice ale vremii, la ceea ce reprezenta „Blitzkrieg”-ul în cel de-al Doilea Război Mondial. În prezent, calitatea aplicării acestui model este facilitată de existența unor imense capacități de comunicații și informaționale, datorate atât implementării noilor sisteme de comunicații prin satelit, cât și sistemelor de senzori multispectrali și multirol, instalate pe diverse platforme: cosmice, aeriene, navale și terestre. De altfel, acțiunea din Irak (2003), executată cu un sistem militar integrat de tip „joint”, este considerată, în rândul analiștilor militari occidentali, ca fiind „*primul război al erei informaționale*”.

Progresul tehnologic militar reprezintă motorul fundamental al schimbărilor în maniera de purtare a războaielor clasice de către forțele militare moderne. O mare problemă se ridică pentru acele state-națiuni care nu pot să-și mențină capacitatea forțelor armate la standarde tehnologice cerute în prezent în ecuația puterii. De aceea, aceștia au identificat și eficientizat noi forme de luptă, specifice celorlalte elemente componente ale tehnologiei militare, cumulate în cunoștințe, proceduri și relații operaționale, exploatănd unele strategii de nișă, cu efect limitat, total diferite de cele specifice sistemelor militare clasice. Prin urmare, forțele militare moderne actuale s-au găsit în fața unor noi provocări, concretizate în implicarea lor într-o serie de acțiuni nespecifice confruntării directe și care aveau drept obiectiv principal asigurarea unui climat real de securitate și stabilitate. Ne referim cu prioritate la acele modele acționale de tipul acțiunii „postconflictuale”, în care sunt angajate unele structuri militare, sub mandat NATO sau ONU, încă din anul 1992, momentul intervenției umanitare a SUA în Somalia.

Literatura de specialitate atribuie acestor intervenții militare, atât pentru cele specifice războiului modern, cât și a celor postconflictuale, denumirea de „4GW” (the Fourth Generation Warfare - a patra generație a războiului), titlu pe care ne propunem să-l detaliem în continuare.

Momentul inițial al recunoașterii acestui concept se consideră a fi apariția articolului „*The Changing Face of War: Into the Fourth Generation*” („Schimbarea la față a războiului: Intrarea în a patra generație”), în revista *Marine Corps Gazette*, în luna octombrie 1989¹. Autorii, William S. Lind, Keith Nightengale, căpitan John F. Schmitt, colonel Joseph W. Sutton și locotenent-colonel Gary I. Wilson, atrăgeau atenția asupra pericolului combinării strategiilor teroriste, a tehnologiei de înaltă clasă și a infrastructurilor transfrontaliere (organizații fizice sau ideologii bazate pe diverse domenii precum: militare, sociale, economice, religioase etc.) *într-un atac direct asupra culturii inamicului*, atac ce se poate executa în mod deosebit prin instrumentele sofisticate PSYOPS, cu accent pe manipularea prin elementele audiovizuale specifice televiziunilor.

În cadrul acestui articol se sublinia că formele și modalitățile de acțiune proprii primelor trei generații ale războiului – ale căror elemente decisive, în mod succesiv, au fost: forța de izbire oferită de masa de luptători, capacitatea de a produce pierderi prin utilizarea puterii de foc și capacitatea de manevră - au devenit, prin neadaptarea la condițiile actuale, nerelevante și lipsite de utilitate. Totuși, ele nu au dispărut în totalitate din panoplia posibilităților prezente, deși autorii consideră că actuala „revoluție militară” se bazează pe o direcție de evoluție concentrată *pe producerea de schimbări în domeniile politic, social, economic și tehnologic*, în defavoarea vechilor criterii, pur militare, concentrate pe capacitățile manevriere și ale puterii de foc.

În articolul publicat de *Marine Corps Gazette* se făcea următoarea delimitare a modelelor de desfășurare a războaielor:

„*Prima generație a războaielor*” - 1GW - corespunde oricărui model al conflictelor militare anterioare perioadei napoleoniene, având ca limită superioară perioada impunerii de constrângeri strategice, a introducerii armelor de foc și momentul începerii declinului elementelor mercenare din cadrul structurilor armate. 1GW se caracteriza prin capacitatea dezvoltării puterii de luptă pe baza

sporirii cantității de forțe umane și, ulterior, până la introducerea mitralierelor și focului indirect, prin realizarea și executarea unor acțiuni suicidare sub înalte considerații morale (de tipul: „apărării vetrei satului”, jertfirii pentru domnitor, codului samurailor etc.).

„*A doua generație a războaielor*” - 2GW - corespunde modelului sporirii „puterii de foc”. Este specific Primului Război Mondial, războaielor civile americane, strategiilor de realizare a alianțelor și de susținere a statelor-națiune. 2GW se bazează pe concentrarea puterii de foc pentru susținerea acțiuni umane propriu-zise. Prin studierea tacticilor militare ale acelor vremuri, se poate observa cu ușurință rolul deosebit al manevrelor de foc și de forțe sub un puternic sprijin de foc indirect executat de grupări individualizate de artilerie.

„*A treia generație a războaielor*” - 3GW - reprezintă modelul „manevrelor și concepțiilor fundamentale”, fiind reprezentativ pentru Al Doilea Război Mondial. Acesta se caracterizează prin manevre ample de forțe și mijloace și prin introducerea forțelor blindate. 3GW s-a bazat pe mobilitate și comunicații în timp aproape real. Cel mai elocvent exemplu este modelul „Blitzkrieg”, adoptat de trupele naziste în cel de-al Doilea Război Mondial. Strategia atacului de acest gen se baza pe modelul infiltrării pentru depășirea principalelor forțe luptătoare ale inamicului, întreruperea sprijinului din spate al acestora, culminând prin colapsul acestora (distrugere sau capturare), considerându-se un model novator la acea vreme, în defavoarea tacticilor anterioare de distrugere a forței inamicului prin angajare directă, odată cu descoperirea ei.

„*A patra generație a războaielor*” - 4GW - corespunde modelului „acțiunilor cu celule mici și independente, ceea ce ne conduce către modelul scenariilor etice și al conflictelor asimetrice realizate cu structuri luptătoare ad-hoc. 4GW cuprinde efortul de împiedicare sau subminare a aplicării puterii adversarului prin exploatarea vulnerabilităților socio-umane, de orice gen, identificate la inamic, folosind metode total diferite de cele uzuale ale operațiilor inamicului.

Prin urmare, modelul 4GW este bazat pe dispersia forțelor și pe menținerea comunicațiilor directe *în timp real*. Acest cumul de obiective modifică fundamental conceptele de luptă dintre două forțe antagonice față de un front comun, lupta de a patra generație desfășurându-se în tot

spațiul de responsabilitate și de interes, conform principiului „*front pretutindeni*”.

Atacurile de acest gen adoptă acele forme de lovire a obiectivelor culturale și se realizează preponderent prin mijloace mass-media, pe baza unei concepții unice, într-o acțiune coordonată și sistematică extrem de violentă, având ca scop principal paralizarea sau colapsul voinței politice a inamicului, obiectiv extrem de greu de realizat printr-o acțiune militară simetrică decisivă (sau realizabil, dar cu un consum de resurse foarte mare de ambele părți pentru atingerea unui nivel superior de stres al victimei). Datorită diversității extrem de mari a domeniilor implicate și a impactului economico-social asupra actorilor, în prezent nu se poate adopta o definiție pentru 4GW care să fie acceptată unanim în cadrul mediilor științifice militare. Dar se acceptă că „*distincția dintre război și pace va fi neclară, tinzând să dispară. Va fi neliniară, posibilă a nu avea un obiectiv definibil de luptă sau un front. Va dispărea deosebirea dintre civili și militari.*”²²

Lupta globală împotriva terorismului, desfășurată de diverse structuri militare împotriva elementelor transfrontaliere ale organizației teroriste Al-Qaeda, reprezintă un bun exemplu în acest sens. Dar și celelalte forme de luptă împotriva crimei organizate, a comerțului ilegal cu droguri și cu carne vie reprezintă exemple ale acțiunilor specifice 4GW. Aceste provocări la adresa securității naționale și globale sunt similare acțiunilor teroriste. Unele exemple în acest sens ne sunt furnizate de acțiunile de neutralizare a organizațiilor ETA, IRA, a cartelurilor de droguri din Columbia și Venezuela etc. Însă, pentru realizarea unei analize concrete a modelului 4GW, propunem ca punct inițial momentul 11 septembrie 2001 (sau 9/11), pentru că acesta a reprezentat impulsul declanșării luptei globale împotriva terorismului și conturarea unei realități incomode pentru oricare dintre statele lumii, și anume, conștientizarea existenței de vulnerabilități ce nu sunt datorate performanțelor tehnicii cotidiene. În principal, 9/11 a fost posibil datorită exploatării unor erori ale sistemului de securitate al spațiului aerian al SUA. Atacul terorist asupra școlii din Beslan - Osetia de Nord (care s-a soldat, la data de 1 august 2004, cu aproape 400 de morți, dintre care peste 155 sunt copii), atentatul terorist din Madrid (executat, în martie 2004, asupra mai multor trenuri de călători, soldat cu 198 de morți

și 1463 de răniți), atentatele în unele stații de metrou și într-un autobuz londonez (în iulie 2005 - cel din 7 iulie soldat cu 56 de victime, iar cel din 21 iulie, în mod paradoxal, cu nici o victimă), atentatele din Bali - Indonezia (septembrie 2005, soldate cu cel puțin 30 morți și 100 de turiști străini răniți) etc., toate au avut la bază vicii ale sistemelor de securitatea socială, fie din punct de vedere al aparatului legislativ, fie al politicilor de dezvoltare economică (în special a turismului), fie al politicilor educaționale de masă etc.

Similar progresului tehnologic, asimilat în formele dezvoltării oricărui domeniu al societății contemporane, au evoluat și „strategiile de nișă” care exploatează oportunitățile și vulnerabilitățile inerente aplicării teoriilor în practică. Nu este vorba de un vid tehnologic, ci de proprietatea oricărui sistem de autoreglare a mecanismelor sale prin corectarea erorilor sau excluderea procedurilor neutilizabile.

Astfel, dacă, cu adevărat, nu există limite pentru modelul acțiunilor 4GW, în care includem și posibilitatea atacurilor cu arme nucleare, biologice sau chimice, ale căror efecte sporesc considerabil potențialul economico-social al impactului informațional, se pare că pentru stabilirea unui model al viitorului război nu ar mai fi loc de alte interpretări.

În cadrul acestui război de tip nou, nu va mai fi nevoie de cantități mari de forțe pentru atingerea unui obiectiv, ci de elemente disimulate, care să acționeze sistematic, în mod constructiv, pentru ca ținta să fie determinată ea însăși să-și schimbe cursul firesc al evoluției. În acest mod, chiar și un stat extrem de bine înzestrat cu armament ar putea deveni victima unui „atac lent”, asupra căruia, la momentul identificării sale, să fie extrem de greu a se aplica o rețetă de neutralizare sau aceasta să fie extrem de costisitoare și cu efecte colaterale extrem de grave asupra tuturor domeniilor social-economice.

În concepția noastră, a patra generație a războiului (4GW) poate să fie definită ca o formă conflictuală subtilă, utilizată pentru obținerea unei victorii morale, prin subminarea calității potențialului inamic, pe baza exploatării slăbiciunilor (oportunităților și vulnerabilităților) infrastructurilor informaționale ale inamicului, utilizând frecvent acțiuni asimetrice, cu arme și tehnici care diferă substanțial de cele ale adversarului.

Considerăm că modelul 4GW poate urmări realizarea următoarelor obiective:

La nivel strategic:

-pierderea monopolului de guvernare al statului-națiune prin impunerea stării de război;

-escaladarea conflictelor culturale, etnice, religioase etc. și revenirea la valori culturale depășite moral;

-implementarea de tehnologii (segmente/diviziuni) care să permită obținerea controlului prin dependență directă sau prin încurajarea diviziunii multiple pe direcții cu orientări sociale de izolare (de ordin etnic, religios, civic etc.).

La nivel operativ:

-modificări ale percepțiilor majore sau alte efecte psihologice (amplificarea dorinței de a lupta, manipularea opiniei publice prin sugerare de scenarii etc.);

-obținerea de rezultate disproportionale și ineficiente în cadrul evoluției socio-economice a țintei/victimei.

La nivel tactic:

-schimbarea obiectivelor și a direcțiilor acționale ale forțelor victimei față de cele pentru care sunt pregătite a acționa. Spre exemplu: forțele militare ale organizației-victimă vor fi obligate să acționeze asupra propriei societăți, militarii confruntându-se cu mase mari de oameni neînarmate, dar extrem de violente;

-acțiuni de manipulare psihologică, în scopul realizării unei stări de „teroare”;

-utilizarea puterii inamicului împotriva sa.

Multe din metodele folosite în 4GW nu sunt

noi, existând numeroase precedente istorice. Se cunoaște că legiunile militare romane foloseau drept tactică și strategie împotriva populației inamice *teroarea*, cu scopul de a o pacifica și a o supune (*pax romana*). Ulterior, aceștia au combinat metoda de „pacificare” și de epurare etnică a teritoriilor ocupate cu recrutările de bărbați apti pentru a satisface serviciul militar, atrăgându-i cu recompense bune și cu acordarea de drepturi stimulative după lăsarea lor la vatră. De asemenea, o bună parte dintre cei mai viguroși bărbați ai unei etnii, încorporați într-o legiune armată, erau transferați cât mai departe de locul lor de baștină, prin deplasări militare, în locul acestora fiind aduși, după aceeași rețetă, tineri ostași aparținând altor etnii. Așa a rezultat un amestec de popoare, finalul acestui proces fiind slăbirea, până la anihilare, a rezistenței populației de bază. Mult mai târziu, în Evul Mediu, cruciații porniți să elibereze Ierusalimul și Mormântul Sfânt de sub puterea credincioșilor musulmani, au utilizat, pentru neutralizarea împotrivirii băștinașilor, unele metode extrem de dure, adesea recurgând la uciderea protestatarilor. În litografiile următoare sunt prezentate câteva dintre aceste metode, așa cum ar fi „bombardarea” castelului asediat cu căpățânile celor capturați³ sau prezentarea capului liderilor rebeli, în scopul determinării orășenilor de a se preda.

Prin urmare, caracteristica de bază a 4GW este aceea că se execută și este îndreptat împotriva factorului uman. Pe bună dreptate, el poate fi considerat o „bătălie a inteligențelor”.

1. A doua cruciadă (1147-1149) cu eliberarea orașului Edessa

2. Războiul ruso-turc (1877-1878)

Figura 1 – Soldați aruncând capetele celor capturați asupra cetății asediate sau prezentând capul liderilor capturați, în scopul de a-i îngrozi pe cetățenii orașelor și a-i determina să se predea

Performanțele tehnicii de luptă nu mai reprezintă un factor determinant pentru obținerea victoriei. Ele facilitează acest deziderat, care însă nu este determinant. Sprijinim aceste afirmații prin studiul unor acțiuni ale luptei globale antiteroriste și încercările de capturare a lui Osama bin Laden, liderul rețelei teroriste Al-Qaeda. Suntem convinși că SUA dețin și utilizează cele mai moderne tehnologii informaționale, și totuși, liderul rețelei teroriste încă nu a fost capturat. Să nu fim înțeleși greșit! Nu ne propunem să elogiem meritele teroristului nr. 1, ci realitatea că performanțele, de

mod invariabil altfel decât „realitatea” concretă a teatrului de operații. Prin urmare, decizia va fi elaborată prin estimarea realității interpretate. Aceste procese vor fi valabile și pentru adversar. Astfel, într-o situație conflictuală dintre doi actori, lupta se va da pentru reușirea punerii în aplicare a propriului ciclu OODA, în defavoarea adversarului. O dată cu declanșarea acțiunii unui actor, în mod clar, se vor genera noi informații, care vor schimba datele situației inițiale, adică o nouă orientare. Prezentăm, în figura 2, imaginea efectelor obținute prin sporirea vitezei în realizarea deciziei.

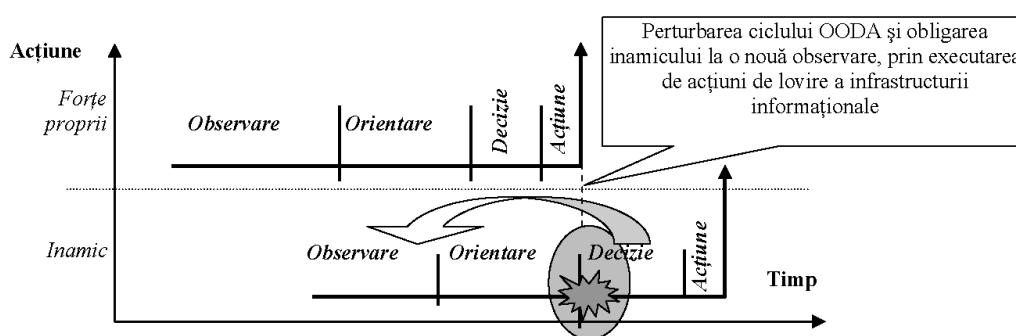

Figura 2 - Modelul stării conflictuale între două cicluri OODA

neimaginat, ale tehnicii utilizate de către structurile armate ale forțelor militare implicate sunt contracarate prin utilizarea de către teroriști, într-un mod inteligent, a unor dispozitive improvizate și nestandardizate.

Aceste observații neîntăresc convingerea că baza strategiei 4GW este, conform teoriei colonelului american John Boyd, ciclul Observare-Orientare-Acțiune-Decizie (OODA).⁴ Pe scurt, OODA, în segmentul de observare, adună informații de la senzorii alocați și/sau din rapoartele de stare ale elementelor angajate. În faza de orientare, informațiile rezultate în urma observării sunt convertite în informații de cercetare utilizate concomitent pentru conturarea imaginii spațiului de luptă. Pe baza acestora, dar și prin exploatarea cunoștințelor anterioare, se va face și o evaluare a „realității” spațiului de luptă la un moment dat. Deoarece nici o sursă informațională nu este perfectă din punct de vedere funcțional și analitic, dar și datorită vulnerabilității la acțiunile de manipulare ale adversarului, evaluarea comandantului asupra „realității” teatrului de operații va fi în

Acceptarea ciclului inamicului și lipsa totală a acțiunii asupra lui se constituie în cea mai mare eroare a unui conflict de orice fel. Înțelegând acest lucru, se observă că un ciclu OODA scurt și rapid prezintă coeficienți de protecție și de aplicare mult mai mari decât un ciclu cu o durată mai mare, indiferent de performanțele tehnologiilor implicate. Metoda „pașilor mărunți” ar putea fi cheia modelului acțional al 4GW în scopul general de finalizare înaintea adversarului a ciclului OODA propriu, prin erodare sistematică. Generațiile viitoare ale războaielor, probabil, vor realiza aceste acțiuni simultane, folosind atât principiile și tehnicile mai vechi (puterea de foc individuală, manevra pentru concentrarea puterii de foc, dispersia forțelor și mijloacelor etc.), cât și sisteme destinate coordonării acțiunilor într-o matrice comună, ceea ce va impune dezvoltarea de noi principii în tactica, strategiile și resursele implicate.

Ca urmare, considerăm că strategia acestui tip de război presupune desfășurarea coordonată a unor acțiuni subsumate întregului spectru al

existenței umane (politic, social, militar, economic etc.), elementul primordial de generare a deciziilor. Importanța studierii acestui subiect derivă nu din numărul de polemici pe care îl poate genera, ci din faptul că poate reprezenta liantul concepției de utilizare a forțelor militare împotriva unor organizații care funcționează pe baza exploataării, menținerii și adâncirii unor vulnerabilități ale politicilor și infrastructurilor de securitate ale sistemelor socio-umane, aflate într-o permanentă stare de autoreglare inter și intrasistemică.

De aceea, obiectivele principale ale conflictelor viitoare, din punct de vedere militar, vor fi, probabil, cele destinate conducerii adversarului fie la o concluzie de inferioritate, prin „conștientizarea” inexistenței posibilităților lui de îndeplinire a obiectivelor politice propuse, fie la „conștientizarea” existenței unui raport beneficii/costuri total nefavorabil realizării celor propuse. În esență, spre deosebire de abordarea convențională, care promovează superioritatea tehnică drept soluție primordială pentru obținerea succesului, 4GW accentuează necesitatea primordialității factorilor politic și social, în scopul cunoașterii adversarului sub toate aspectele, acțiunea militară clasică devenind, în mod real, așa cum afirma von Clausewitz, „o continuare a politicii cu alte mijloace”.⁵ În cazul 4GW, distincția dintre pace și război, civili și militari, tactică și strategie, front și spatele frontului, ordine și dezordine este tot mai puțin evidentă. Un asemenea război nu va avea limite în spațiu, timp și metode. Metodele proprii acestui tip de confruntare vor urmări neutralizarea adversarului prin „implozie”.

În concluzie, apreciem că, în general, conceptul 4GW (the Fourth Generation Warfare) reprezintă o altă abordare a fenomenului război, caracterizată prin predominanța acțiunilor neconvenționale și asimetrice, de tipul celor insurgente și teroriste, constituindu-se în cea mai periculoasă amenințare la adresa securității internaționale contemporane. Acest concept, ca de altfel toate teoriile militare, poate fi adaptat, modernizat și reconfigurat.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ:

1. William S. LIND, Keith NIGHTENGALE (USA), cpt. John F. SCHMITT (USMC), col. Joseph W. SUTTON (USA), lt.col. Gary I. WILSON (USMCR), *The Changing Face of War: Into the Fourth Generation*, Marine Corps Gazette, Oct. 1989.
2. *Ibidem*.
3. Byard Q. CLEMMONS, Gary D. BROWN, *Cyberwarfare: Ways, warriors and weapons of mass destruction*, Military Review; Sep/Oct 1999; p. 35.
4. <http://www.fastcompany.com/online/59/pilot.html>
5. Carl von CLAUSEWITZ, *Despre război*, Editura Antet, București, 2002, p. 18.
6. William S. LIND, *Understanding Fourth Generation Warfare*, Military Review, Oct. 2004.
7. Thomas X. HAMMES, *4th-generation Warfare: Our Enemies Play to Their Strength*, Armed Forces Journal, Nov. 2004.
8. Harlan K. ULLMAN, James P. WADE, *Shock and Awe: Achieving Rapid Dominance*, NDU Press Book, Dec. 1996.

NOTE:

¹ William S. LIND, Keith NIGHTENGALE (USA), cpt. John F. SCHMITT (USMC), col. Joseph W. SUTTON (USA), lt.col. Gary I. WILSON (USMCR), *The Changing Face of War: Into the Fourth Generation*, Marine Corps Gazette, Oct. 1989.

² *Ibidem*.

³ Byard Q. CLEMMONS, Gary D. BROWN, *Cyberwarfare: Ways, warriors and weapons of mass destruction*; Military Review; Sep/Oct 1999; p. 35.

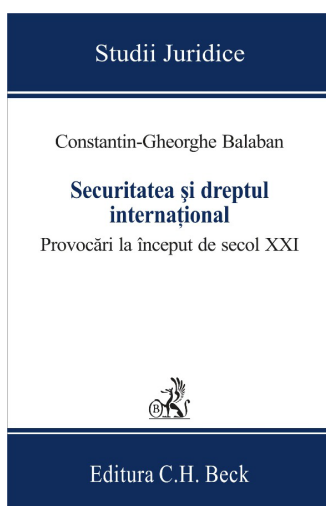
⁴ <http://www.fastcompany.com/online/59/pilot.html>

⁵ Carl von CLAUSEWITZ, *Despre război*, Editura Antet, București, 2002, p. 18.

Căpitan-comandorul dr. Sorin TOPOR, conferențiar universitar în cadrul Universității Naționale de Apărare „Carol I”, este autorul unor cărți și articole tratând aspecte ale războiului informațional și războiului electronic, terorismului internațional etc.

„Securitatea și dreptul internațional: provocări la început de secol XXI”

Constantin – Gheorghe Balaban

Seria evenimentelor începutului de secol XXI reprezintă, pentru domeniul relațiilor internaționale, deopotrivă o oportunitate și o provocare. Oportunitate – deoarece creează un cadru fertil pentru noi reinterpretări ale lumii și, implicit, pentru noi paradigme științifice. Provocare – pentru că, de fapt, toate aceste evenimente au condus la deteriorarea stării de securitate a lumii, necesitând eforturi suplimentare atât de natură financiară, cât și umană pentru a le gestiona eficient.

Ca o nevoie născută din dorința de a atinge idealul unei stări de securitate profunde, gl. bg. (rez.) prof. univ. dr. Constantin – Gheorghe Balaban studiază aceste aspecte ale lumii contemporane, în lucrarea „Securitatea și dreptul internațional: provocări la început de secol XXI” (Editura C. H. Beck, București, 2006, 324 pagini).

Autorul pornește de la premisa că „practica relațiilor internaționale demonstrează că menținerea și consolidarea păcii și securității internaționale presupun, în primul rând, soluționarea oricăror probleme litigioase dintre state, prin mijloace pașnice, pe cale politică, prin tratative și negocieri” (p. XIV). Această afirmație este apoi susținută prin argumente științifice și studii de caz succinte, însă de actualitate. Pornind

de la dinamica conceptuală a securității și a dreptului internațional, prof. univ. dr. Constantin – Gheorghe Balaban realizează o analiză riguroasă a modalității în care noile caracteristici ale mediului de securitate se oglindesc în dreptul internațional: dreptul internațional ca instrument al prevenirii și soluționării conflictelor și al menținerii păcii, interzicerea agresiunii în dreptul internațional contemporan, legitimarea utilizării forței în actuala ordine juridică, terorismul în dreptul internațional etc. De asemenea, trebuie remarcate și studiile de caz ce sunt axate pe evenimente contemporane, aflate în desfășurare chiar și în acest moment.

Unul dintre cele mai de actualitate și interesante capitole este cel dedicat terorismului în dreptul internațional. Analiza acestui fenomen pornește de la documentele anului 1856, când Belgia este primul stat care introduce unele măsuri naționale de combatere a terorismului (p. 204), și este continuată cu cadrul legal al luptei împotriva terorismului și efectele implementării sale, dar și cu studii de caz referitoare la momentul 11 septembrie 2001 și implicarea atât a unor organizații de securitate și apărare colectivă, cât și a României în confruntarea cu terorismul.

Din analiza acestor aspecte, autorul concluzionează că este nevoie de o viziune comună asupra fenomenului terorist și asupra încadrării juridice a acestuia. Este nevoie de un sistem de referință care să facă posibilă eliminarea din analiză a subiectivismului și a superficialității ce conduc la constatarea că anumite concluzii sunt elaborate pentru a servi unui anumit scop mai mult sau mai puțin legat de ideea conservării păcii și stabilității în lume.

Cartea „Securitatea și dreptul internațional: provocări la început de secol XXI” reprezintă nu numai o analiză științifică riguroasă a problematicii propuse, dar și un amplu breviar al celor mai importante documente ale dreptului internațional și al celor mai complexe lucrări românești și străine din domeniu.

NOTE DE LECTURĂ

Din aceste motive, studiul cărții ar trebuie să constituie una dintre principalele teme ale primelor etape în formarea viitorilor specialiști în securitate națională și internațională, dar și o sarcină de bază pentru cei care, lucrând deja în domeniu, doresc să își îmbunătățească permanent nivelul de pregătire profesională.

A.S.

ACTIVITĂȚI ALE CENTRULUI DE STUDII STRATEGICE DE APĂRARE ȘI SECURITATE

IULIE-SEPTEMBRIE 2006

O manifestare științifică organizată în acest an a fost Seminarul internațional al CSSAS cu tema „Participarea Armatei României la apărarea colectivă sub conducerea NATO și la PESA”, care s-a desfășurat în ziua de 25 mai a.c. și la care au conferențiat personalități din conducerea Armatei României, specialiști din Luxemburg, Polonia și Delegația Regională pentru Europa Centrală a Crucii Roșii. Materialele prezentate la activitate au fost publicate într-un volum și pot fi accesate pe pagina de web a Centrului, la adresa <http://cssas.unap.ro>.

Totodată, cercetători din CSSAS au participat la activități științifice internaționale. În perioada 26 - 30.06.2006, o delegație condusă de col (r) dr. Constantin MOȘTOFLEI, directorul Centrului de Studii Strategice de Apărare și Securitate al Universității Naționale de Apărare „Carol I”, a participat la Conferința Pan-Europeană privind Securitatea Națională, organizată la Bruxelles.

Cele mai recente apariții editoriale ale CSSAS sunt: „Actualități și perspectivă în Politica Europeană de Securitate și Apărare”, „Globalizarea insecurității”, „Perspective în lupta armată” și „Sprijinul Națiunii-Gazdă”.

Se fac pregătiri pentru Sesiunea internațională anuală de comunicări științifice, cu tema “Strategii de securitate și apărare la frontiera răsăriteană a NATO și UE”, a Centrului de Studii Strategice de Apărare și Securitate, planificată să aibă loc în perioada 23 - 24 noiembrie, la care sunt așteptate să conferențieze personalități ale domeniului din țară și din străinătate.

În această perioadă, s-au câștigat spre finanțare de la Ministerul Educației și Cercetării, programe CEEEX (cercetare de excelență), două proiecte de cercetare științifică, și anume:

- „Securitatea sistemelor și acțiunilor militare și civil-militare în gestionarea crizelor și conflictelor armate”, director de proiect: gl. bg. (r) dr. Gheorghe Văduva, Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate al Universității Naționale de Apărare „Carol I” având ca parteneri: Academia Tehnică Militară București, Academia de Studii Economice București și Universitatea „Ștefan cel Mare” Suceava. În prezent, s-a demarat prima etapă a Planului de desfășurare a proiectului, ce constă în dezvoltarea unei baze de date și a unei metodologii de analiză a crizelor și conflictelor armate pentru cunoașterea și aprofundarea fenomenului crizelor și conflictelor armate.

- „Implicațiile religiilor asupra securității în contextul extinderii Uniunii Europene”, proiect ce vizează integrarea cercetării românești în direcțiile actuale abordate la nivelul cercetării europene. Pe lângă coordonatorul proiectului, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, proiectul beneficiază de parteneri locali (Facultatea de Teologie Ortodoxă „Patriarhul Justinian” a Universității București, Facultatea de Teologie a Universității „Valahia” Târgoviște) și parteneri europeni, printre care: Université de Lausanne - Observatoire de religions en Suisse (Elveția), cu sprijinul Conferinței Bisericilor Europene (KEK), Geneva, Elveția și al JFM Recherches et Analyses, Fribourg, Elveția. Directorul de proiect este gl. bg. (r) prof. univ. dr. Viorel Buța, sprijinit de un experimentat colectiv, din care fac parte și mulți tineri cercetători. Printre cercetători, din cadrul CSSAS se află dr. Constantin Moștofleu și drd. Mihai-Ștefan Dinu. Prima activitate importantă desfășurată în cadrul proiectului, în luna octombrie, va consta într-un atelier de lucru, cu participarea unor personalități ale vieții creștine, militare și mass-media, în care se vor prezenta ipotezele de lucru privind influența religiilor asupra securității, în contextul extinderii Uniunii Europene.

Irina CUCU

La cinci ani de la apariție, revista IMPACT STRATEGIC a Centrului de Studii Strategice de Apărare și Securitate, din cadrul Universității Naționale de Apărare „Carol I”, se prezintă ca o publicație științifică trimestrială, recunoscută pe plan național și cunoscută pe plan internațional pentru aria tematică complexă abordată – actualitate politico-militară, strategii de securitate, strategie militară, acțiuni NATO și UE, societate informațională, problematica păcii și a războiului viitorului. Cititorii găsesc în paginile ei analize, sinteze și evaluări de nivel strategic, puncte de vedere, precum și o rubrică specială, intitulată „Eveniment strategic”, în care se studiază impactul strategic al dinamicii acțiunilor pe plan național, regional și global.

IMPACT STRATEGIC numără între colaboratorii săi personalități de marcă din domeniul cercetării științifice și învățământului superior militar și civil, național și internațional, din structurile Ministerului român al Apărării Naționale, Statul Major General, statele majore ale categoriilor de forțe ale armatei, Ministerul Administrației și Internelor, Ministerul Afacerilor Externe, unități militare și alte instituții ale statului, organizații neguvernamentale, firme etc.

Recunoașterea internațională a calității revistei este confirmată de difuzarea ei pe site-urile unor prestigioase instituții de peste hotare (Rețeaua de relații internaționale și securitate a Institutului Federal Elvețian pentru Tehnologie din Zürich; Defence Guide, în colaborare cu Institutul Elen de Studii Strategice; Institutul pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale Viitorul din Republica Moldova - Biblioteca virtuală „Politics – security” etc.).

Publicația este apreciată, pentru standardul de calitate, de către Consiliul Național al Cercetării Științifice din Învățământul Superior din România, prin clasificarea la categoria B, ca revistă ce deține potențialul necesar obținerii recunoașterii internaționale.

Oglindă fidelă a gândirii militare românești și străine actuale, IMPACT STRATEGIC este un forum reprezentativ de reflecție și dezbateră aprofundată a problematicii strategiei și securității în comunitatea științifică și academică națională și internațională.

În prezent, IMPACT STRATEGIC se tipărește concomitent în două ediții: una în limba română și alta în limba engleză, și se difuzează în mediul științific și academic din țară și străinătate, ca și în principalele instituții din sfera securității și apărării.

Responsabil de număr: Vasile POPA
Tehnoredactare computerizată: George RĂDUICĂ
Corectură: Corina VLADU
Copertă: Bogdan DINU, www.fortele-navale.ro
Tipografia Universității Naționale de Apărare “Carol I”
